

HARSÁNYI ZSOLT

ÉDES FIAM

REGÉNY

BUDAPEST

SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET R.-T. KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5531-73-6 (online)
MEK-13861

I.

A vendég tulajdonképpen már mehetett volna is. A teáját megitta, s a szokásos beszéd-tárgyakon túlestek. De az arcára volt írva, hogy valami még van a begyében. S az valami kényes dolog lehet, mert sehogysem tud belekezdeni. A háziasszony várta, várta, hogy a vendég végre mégis csak megemberelje magát. De hiába várt. Így hát elkezdte ő.

- Maga nekem mondani akar valamit, Jánoskám.

Az öreg kuriai bíró elmosolyodott.

- Rossz színész lett volna belőlem, úgy látszik. Csakugyan mondani akarok valamit. De félek, hogy nagyon felizgatom.

- Szent Isten, János. Jó hír, vagy rossz hír, amit hozott?

- Nem tudom. Igérje meg, hogy nem izgatja fel magát nagyon. Amihez most nyúlnom kell, az a maga életének legkényesebb pontja. A fiáról van szó.

Özvegy Petky Mártonné arcát egyszeriben elhagyta a szín. Holtravált ábrázattal meredt vendégére, egyik tenyerét önkénytelenül a szívéhez kapta. Nem is tudott szólni, csak bámult a szólóra sápadt riadalommal. Az folytatta.

- Hogy hívták a maga első férjét?

- Morvay Mario.

- Akkor jól emlékeztem, - bólintott az öreg bíró, - Morvay Mario. Hallgasson ide. Ma délelőtt folytattam a régi írásaim rendezését, amivel már egy hete foglalkozom. Megtaláltam azokat a leveleket, amelyeket a fiam írt nekem Bécsből, mikor ott töltött egy esztendő, hogy németül tanuljon. Az egyik levélben megtaláltam a Morvay Mario nevet. Tessék, itt a levél, olvassa el. A dátum rajta van, huszonkét esztendővel ezelőtt kelt.

Petkyné remegő kézzel nyúlt a levélért. Abban kék ceruzával alá volt húzva egy passzus. Dobogó szívvel olvasta. „Megismerkedtem egy furcsa magyarral, bizonyos Morvay Mario nevezetűvel. Fekete szakállá van, különös külseje és modora; olyan, mint valami kókler, vagy bűvész. Azt mondja, hogy feltaláló és rövidesen milliomos lesz, mert valami új eljárást talált fel, amivel házibútorokat amalgámozni lehet. Én úgy jöttem össze vele, hogy eljött hozzánk az egyetemre a kémiai adjunktushoz, akitől valami szakvéleményt kért. Együtt mentünk el az egyetemről. Lent kocsit várta a feltalálót, a kocsiban nő ült egy másfél éves kis fiúgyerekkel. A feltaláló minden útjára magával viszi a gyereket. Nagyon helyes kisfiú, egy darabig beszéltem is vele.”

Az özvegy sírva fakadt. Könnyben úszó szemmel folytatta a levél olvasását a kékceruzás részen túl is, de ott már másról szólt a levél. Ölébe ejtette és maga elé nézett.

- A fiam... milyen csodálatos, hogy most előjön a multból... Akkor én már nem láttam. És azóta sem...

Pillantásába, arckifejezésébe egyszerre új árnyalat vegyült. A hirtelen töprengésé. Elámult saját maga gondolatain. Egyszerre csak felugrott.

- János, - mondta izgatottan, - hiszen ez nyom, amelyen el lehet indulni!

- Úgy van, - bólintott a bíró, - azért hoztam el a levelet. Üljön le szépen nyugodtan, beszéljük meg ezt a dolgot.

Megfogta az asszony kezét, gyöngéden visszakészítette a székre.

- Figyeljen ide, Klára. Én azt gondoltam, hogy ennek a levélnek az alapján el lehet indítani valami tudakozódást. A dátum pontos. Ha szegény fiam élne, ő megmondhatná, ki volt akkor adjunktus a bécsi egyetemen. De a kérdést el lehet indítani így is. Ha sikerült azt a vegyészt megtalálni, nem lehetetlen, hogy az emlékezni fog többre is. Valószínű, hogy magára az emberre emlékezni fog; a leírásból látom, hogy feltűnő és különös ember volt. De, ismétlem, talán többet is tud mondani. A többi szerencse dolga. Lehet, hogy a nyom elakad, és maga nem mehet tovább. De nem tehet magának, mint anyának, szemrehányást, hogy valami lehetőséget elmulasztott. Viszont lehet az is, hogy szorgalmas kutatással további nyomokra akad. És akkor...

- Istenem, ne is mondja ezt... ne is mondja... egyszerre az egész múlt felszakadt bennem... Ha meggondolom, hogy ebben az életben még magamhoz ölelhetem a fiamat, akit huszonkét esztendeje csókoltam meg utoljára... Ha él, elmúlt huszonhárom éves.

- Sokat szokott rá gondolni?

- Nincs nap most sem, hogy eszembe ne jutna. Csodálatos dolog ez, más meg sem érti. Mióta olyan hihetetlen körülmények között elvesztettem, az a gyerek a lelkemben növekedett tovább. Mindig számígtattam magamban, hogy mekkora. S ha olyan korú fiúgyermeket láttam utcán, vagy ismerős házban, kimondhatatlanul elszorult a szívem. A születése napját, a nevet napját mindig megtartottam magamban. Az évek múltak s az én elveszett fiacskám tíz éves lett, tizenöt éves lett, húsz éves lett. Csak magamban dédelgettem, beszélni nem igen beszéltem róla senkivel. A kislányom tudja, hogy van egy eltűnt bátyja, de nem sokat gondol rá, hiszen sohasem ismerte. Szegény boldogult második urammal sem igen beszélünk róla. Én nem hoztam szóba, mert féltettem a témától a közös életünk harmóniáját. Ő pedig nem emlegette, mert a maga végtelen gyöngédségében nem akart fájdalmas dolgokat érinteni bennem. Így telt el az egész életem, az egyik gyerekemmel, aki mellettem élt, akit ápolhattam, nevelhettem, közvetlen közelemben szerethettem és a másik gyerekemmel, aki csak gondolataimban volt az enyém. És most jön ez a levél... én fel sem tudom fogni hamarjában, mi megy végbe bennem. Az érzéseim olyan kavargóak, olyan vakok... az ösztönöm az volna, hogy ne is várjak semmit, rohanjak csomagolni, menjek az első vonattal Bécsbe és keressem meg azt az embert...

Itt megállt Petkyné és ránézett vendégére. Meglepetve attól, amit ő maga mondott.

- Miért is ne mennék? Nem győzném én idegekkel a levelek fordulását várni. És mégis csak személyesen kell ennek utána nézni. Nem szabad másra bíznom, mint magamra. Senkinek sem lehet ez olyan fontos, mint nekem. Csak akkor vagyok biztos benne, hogy a kutatás, utánajárás, kérdezősködés lelkiismeretes, ha magam végzem. Megyek Bécsbe. Összeszedem Évát és megyek Bécsbe.

- Mikor akar menni?

- Legjobban szeretnék az első vonattal menni. Majd megkérdem Évát, úgyis várom haza minden pillanatban, hogy mi a programja, mikorra tud felkészülni. És megyünk. Nem teketóriázom sokat, megyünk.

- Ne siesse el a dolgot, Klára. Értem a maga izgalmát, de azért egyetmást jó lesz átgondolni. Példának okáért: nem merész dolog-e férfi nélkül nekivágni egy ilyen vállalkozásnak? Sok mindenféle helyzet adódhatik idegen helyen, amelyhez mégis csak férfiember szükséges.

- Minek nekünk férfi? Ezt nem látom be. Magam ugyan nem vagyok valami nagyon energikus fellépésű valaki, de Éva annál inkább az. Felér ő három fiatalemberrel is, ha valaminek erőlyesen a végére kell járni. Engem pedig fűteni fog belülről a legerősebb érzés, ami van a világon: az anyáé, aki a fiát keresi.

- Ez mind nagyon szép, de mégis csak jó az a férfi-segítség, ha részeg hordárral kell veszekedni, ha a szállodaszámlát kell ellenőrizni, ha útleveledolgozokban kell futkosni. Én azt tanácslom, ne induljon útnak férfigsegítség nélkül. Vállalkoznám szívesen magam is, hogy segítségére leszek, de én már öreg vagyok és törekeny. Minduntalan meghűlök. Több baja volna belőlem, mint haszna.

- Nem, ezt el sem fogadnám, kedves János, erről ne is beszéljünk. Szóval mit tanácsol?

- Azt tanácsolom, hogy vegyen maga mellé egy fiatal titkárt.

- Őszintén szólva egy kicsit vonakodom ettől. Félek, hogy késleltet. Míg alkalmas embert keresek, míg megalkuszom vele, míg az is felkészül, múlnak a napok. Pedig ahogy itt állok, ég a lábam alatt a föld...

- Ne féljen, nem tart az soká. Mikor először eszembe jutott, hogy erre a célra titkárt ajánlok magának, azonnal eszembe jutott a megfelelő jelölt is.

- Kicsoda?

- Nem ismeri. Állástalan fiatalember. Végzett technikus, most fogja megszerezni a doktorátust. Én úgy ismertem meg, hogy egy barátom ajánlotta hozzám bizonyos angol fordítási munkák elvégzésére. Rendkívül tisztességes, rokonszenves, jóeszű gyerek. Maga is nagy hasznát fogja venni és rajta is segítek. Otthon fel van nekem írva annak a dohánytőzsdének a telefonszáma, amelyen keresztül üzenetet lehet neki küldeni. Ha akarja, megízenem neki, hogy azonnal keresse fel magát. Még ma este. Hány óráig jöhet?

- Mondjuk, tíz óráig.

- Helyes. Akkor én megyek is. Holnap megint eljövök. Vagy mondjuk, már korán reggel felhívom magát. Szeretném tudni, mit határozott és mikor indulnak.

Bayer János nyugalmazott kúriai bíró kezét csókolt. A kéz, amelyet megcsókolt, remegett az özvegy belső izgalmától.

- Próbáljon megnyugodni, ha tud.

- Nyugodni? Most el vagyok rá készülve, hogy hosszú ideig nem fogok aludni.

- Egyszerűen azt a fiatalembert igyekezni fogok még ma ideküldeni, holnap korán reggel pedig ideszólok. A levelet itt hagyom.

A jóbarát elment, a levél ott maradt. Az özvegy a kezébe vette és elolvasta még egyszer, még kétszer, még tízszer. „Nagyon helyes kisfiú, egy darabig beszélgettem is vele.”

Olyan fáradtságot érzett hirtelen, hogy le kellett dőlnie. Lélegzete lihegett, mintha nagyot futott volna. Arcán nyomot hagytak a könnyek, de ezzel most nem törődött. Behúnyta szemét és végigpillantott múltján, amelyet most ennek a levélnek váratlan és csodálatos híradása úgy felkavart benne.

II.

Ha gyermekkorára nézett, az mindig ugyanazt a képet mutatta: Mohoson a tisztalakot. Ott lakott a Burger báróék gazdatisztje, az öreg Gyarmathy. Öreg Gyarmathynak hívta mindenki, mert részint későn is házasodott, részint torzomborz szakállat hordott, ami koránál is öregebbnek mutatta. Klára kései gyermek volt és egyetlen. Nem is engedték el a szülők a háztól, a falusi elemi után nem ment városi intézetbe, hanem ott tanult tovább a tisztalakban és magánvizsgákkal végezte el a felsőbb leányiskolát. Zongorázni az a kisasszony tanította, akit a báró hozatott a saját gyerekei mellé. Játszópajtása nem volt soha, egészen egyedül nőtt fel, mindig önmagába néző töprengéseire és olvasmányaira hagyatva. Egyik nap úgy telt el, mint a másik, egyik esztendő úgy, mint a másik. Klára húsz éves lett és még mindig gyermek. Társaságban még nem forgott és szerelmes eleven fiatalemberbe még nem volt. De regények által elkápráztatott lelke tomboló álmokat élt át: hol a walesi hercegért, hol valamelyik híres színészért rajongott, még pedig minden józan mérték nélkül. Annak az ideáljának, aki éppen soron volt, kivágta arcképeit a képeslapból, nyolc oldalas leveleket intézett hozzá, hogy a leveleket összegyűjtve dugdossa szülei elől, a zongoránál a sírva-fakadásig elérzékenyedett fantasztikus szerelmeiben és járt-kelt a csendes tisztalakban, elátkozott, hóbortos királykisasszony módján, éretten arra, hogy ez a túlfűtött, gyerekes rajongás egy perc alatt való tárgyat kapjon az első felbukkanó férfiemberben. Anyja olykor sóhajtva gondolta, ha lányára pillantott, hogy vajjon hogyan fogja itt a jó Isten háta mögött férjhezadni. Ő csak ült a zongoránál, rajongva húnymta be a szemét és várta sorsát.

A sors megérkezett, mikor Klára betöltötte huszadik esztendejét. Egy nyári délután a rózsával befuttatott verandán üldögélt. Tétlenül, mint rendesen. Előtte kézimunka, amelyen nem dolgozott. Csak bámult bele a semmibe azzal a névtelen vágyakozással, amely a túlérzelmesen felnőtt leányok lelkét néha betegesen megrészegeti. Szökésre, örült nagy szerelemre, öngyilkosságra gondolnak ilyenkor minden ok nélkül, nem is fontos, hogy mire, csak valami nagy dolog legyen, regényes és hallatlan, amelyben a csodákig megdicsőül az ábrándozó tündérisasszony. Vágyott, vágyott, maga sem tudta, mi után, és a fülledt álmok egyedüllétéből való menekvés sóvárgásában szinte kitárta két karját valami felé, ami jön.

Ekkor lépett be a verandára az az ember. Mintha egy banális regényből lépett volna ki: úgynevezett érdekes ember volt. Hegyes és fényes fekete szakáll nőtt az állán, s arcát részint nőiessé, részint olcsón démonivá tette a szokatlanul nagy fekete szempár. Haja hátul hosszabb volt a kelténél, akár a zenészeké; széles karimájú fekete puha kalapot hordott a fején. Nem mutatkozott be, nem is köszönt, csak megállott és nézte a riadt leányt merően.

- Ne mondja meg, kicsoda, - mondta aztán színésziesen a lánynak.

Hangja rendkívül kellemes volt. Klára rámeredt és zavarában nem tudott egy szót sem szólani.

- Ne mondja meg, kicsoda, - ismételte az idegen, - hadd higgyem, hogy nem is igazi élőlény, csak álom.

És nézték tovább egymást a betoppant férfi s a verandán ülő leány. Percek teltek el így, egyik sem moccan. Ekkor lépett ki a verandára az anya. Az idegen ekkor tartást változtatott, rejtelmes földöntúli jelenségből szertartásos udvari gavallér lett. Mély ívben megrendítette kalapját.

- Mély tisztelettel csókolom a kezeit, nagyságos asszonyom. Méltóztassék megengedni, hogy hódolattal bemutatkozzam. Morvay Mario vagyok, feltaláló. S miután bemutatkoztam, most már vagyok bátor aziránt esedezni, hogy méltóztassék bemutatni engem a jelenlévő fiatal hölgynek, akiben kedves leányát sejtem.

Az ijedt és szelíd kis gazdatisztné nem volt gyakorlott szalondáma. Zavartan topogott egy helyben; a bámulatos jövevény szóáradata meghökkentette. Az azonban nem zavartatta magát, odalépett Klárához, megfogta a kezét roppant óvatos, szinte lehelletnyi érintéssel és úgy csókolta kezét neki, mintha a pehely érintésétől is féltette volna.

- Bocsánatot kérek, hölgyeim, először járok itt. Kegyeskedjék nekem megmondani, melyik a legrövidebb út a kastély felé. Burger báró öméltóságát kell felkeresnem.

Gyarmathyné kimutatott a kavicsos ösvényre.

- Errefelé kell menni. Itt van a kastély egészen közel, csak a sűrű fáktól nem látszik.

- Igenis, roppant hálásan köszönöm. Tudniillik egy találmányom dolgában kell tanácskozást folytatnom a báró úrral. Engedjék remélnem a hölgyek, hogy a nap folyamán még visszatérhetek ide, ahol a véletlen két ilyen elragadó lény ismeretségéhez juttatott.

Azzal mélyen, szertartásosan meghajlott és elindult. De mialatt megfordult, hogy kilépjen a verandáról, egy forrón sütő, izgatóan felvillanó pillantást küldött Klára felé. S ez a pillantás nem állt meg a Klára gyermekesen hiszékeny és rajongó szívének kellős közepéig.

- Miféle csodabogár volt ez? - kérdezte csodálkozva az anya.

- Nem tudom - válaszolta alig hallhatóan a leány.

- Feltaláló. Azt mondta, feltaláló. Még ilyet se láttam életemben.

Aztán kitipegett a verandáról Gyarmathy mama is, kulcsai éppen úgy csörögtek a derekán, mint mindig, mióta csak Klára az eszét tudta.

Az anya elment, a leány ott maradt és máris halálosan szerelmes volt. Egész délután járt-kelt nyugtalanul, eleinte csak a ház körül, később már a parkba is kiment, azzal a titkos gondolattal, hogy valamelyik kanyarodónál egyszerre csak eléje bukkan a csodálatos ember. De az nem bukkant eléje.

Dobogó szívű bolyongása alatt olykor megállott Klára, hogy immár tizedszer, vagy huszadszor végigélje képzeletében a verandán lefolyt jelenetet. Apró részletességgel igyekezett maga elé rajzolni az idegent, akit regényesnek, rejtelmesnek és kábítóan izgalmasnak talált. Szavait próbálta visszaidézni, hangját, mozdulatait s legvégül azt a forró pillantást, amely bűvös láng gyanánt röppent bele a szívébe, hogy onnan a vérkeringés útján édes méreg gyanánt szívódjon fel egész testébe-lelkébe tetőtől-talpig.

Vacsoraidő előtt aztán hazament. Apja már otthon volt, nagy élvezettel dolgozott azoknak a lombfűrész-tárgyaknak egyikén, amelyekkel már tele volt az egész lakás. Most egy tükörkeret készült az öreg Gyarmathy keze alatt.

Klára leült szokott helyére a sarokba és regényt vett a kezébe. A lámpát már meggyújtották. A konyha felől behallatszott a serpenyőbe vetett hússzeletek sistergése. Készült a vacsora. Ez volt a ház vacsora előtti hangulata már akkor is, mikor Klára ötéves volt és változatlanul ez maradt most is. De ő ezúttal nem tudott olvasni. Csak nézte, de nem látta a betűket. Benseje vadul háborgott, minden gondolatát az idegen foglalta le.

S az jött megint. Betoppant ugyanúgy, mint délután. Mialatt a vendégeket nem igen kedvelő öreg Gyarmathy bosszúsan hagyta abba a lombfűrész, Klára azt hitte, hogy a szíve kiugrik a melléből.

- Ha meg méltóztatna engedni, néhány dologban volnék bátor kérni szíves felvilágosításait...

Már ott ültek az ebédlőasztal mellett. A két férfi, Klára ott maradt a sarokban. A feltaláló szemközt ült neki, apja háttal. Megindult a beszélgetés, amely hamarosan elég egyoldalúvá

fejlődött ki, mert az idegen valami káprázatos lendülettel hömpölygette a mondatokat. Már a harmadik percben elmagyarázta legújabb találmányát, amely az egész földkerekség bútoriparát forradalmasítani fogja. Ő ugyanis feltalált egy eljárást, amellyel a rendes használati fabútorokra amalgám-burkot lehet futtatni. Ezzel a romlandó fabútor tízszer olyan tartós fém-bútorrá válik. Lázasan magyarázta találmánya hallatlan voltát Morvay Mario, csak úgy dobálódzott a milliókkal, a vagontételekkel, a kisázsiai piaccal, az angol nehézipar helyzetével.

A gazdatiszt mogorván hallgatta, a különös idegen sehogysem tetszett neki. De háta mögött ott ült a lánya, aki lelke mélyéig meg volt babonázva. Szeretett volna azonnal felállani, hogy az idegennel együtt elmenjen innen akárhová, örökre.

Közben megjelent az ajtóban az anya. Félénken intett az urának, hogy mondani szeretne valamit. Gyarmathy bocsánatot kért egy percre és odalépett az ajtónyílásba. A házaspár egy darabig suttogott valamit, a férj kedvetlenül vállat vont, aztán visszajött az asztalhoz.

- Ha meg nem veti szerény asztalunkat, legyen szerencsénk vacsorára. Klára fiam, lehet teríteni. Mi addig átülünk oda az ablakhoz.

A feltaláló elmondta, hogy értesüléseket kapott „nagyipari körökben” Burger báró közgazdasági érdeklődése felől. Köztudomású a báróról, hogy több gyárvállalatban van érdekeltsége, s a vállalatok munkája iránt szeret szakszerűen érdeklődni. Ő tehát rá akarja bírni a bárót a találmány kiaknázására. A délután folyamán már érintkezett is a báróval, de magát a találmányt nem mutathatta be neki, mert csomagjait kint hagyta az állomáson. Nem kapott fuvart, amellyel a csomagokat kihozhatta volna Mohosra. A helyzetet még bonyolultabbá teszi, hogy a báró holnap elutazik Nyiradonyba s onnan csak csütörtökön tér vissza. Addig már nem érdemes felmenni a fővárosba és újra visszajönni. Ő szeretné itt megvárni a bárót. A faluban azonban vendégfogadó nincs. Ezért szíves tanácsot kérne arra nézve, hol húzhatná meg magát egy-két napra, míg a báróval a dolgot nyélbe üti.

Az asztalon rakosgató Klára kezében reszkettek a kanalak és villák. Ő csak itt tartaná apja szálláson ezt a csodálatos embert. Itt, a házban, hogy mindig láthassa, hogy szemébe nézhessen, hogy beszélhessen vele.

- Szívesen látnám én magam is, - válaszolta a gazdatiszt - de mi itt bizony magunk is nagyon szűken vagyunk. Hanem meg lehetne csinálni a dolgot a tanítóval. Annak van egy használható szobája, mióta özvegy. Kosztot is tud adni, mert gazdasszonya van. Nem lesz drága. Majd vacsora után átnézhetünk hozzá.

A lompos kis paraszteseléd behozta a vacsorát. Leültek enni.

Morvay Mario folyton beszélt. A találmány dolgát már befejezte. Elkezdett ugrándozni egyik témáról a másikra. Elmondta, hogyan jutott idegen hangzású keresztnevéhez: nagyatyja a Garibaldi seregének volt egyik hőse, s legkedvesebb bajtársa, egy Mario nevű olasz, egy rettenetesen véres ütközetben megmentette a magyar hős életét. Részletesen elmondta az ütközet lefolyását a feltaláló, ámulva hallgatták, még a mogorva családfő sem tagadhatta érdeklődését. A Garibaldi-ütközetről egyszerre átugrott Velencébe a vendég és részletesen elmondta a csodálatos város álomszerű szépségeit. A pesti színházakról beszélt, híres művészekről, akiket személyesen ismert. A hipnózisról, a telepátia csodáiról, repülőgépekről, mindenről, feltartóztatlanul ömlött belőle a sok csillogó, furcsa érdekesség.

- Hanem a tanító lefekszik, - szólt egyszer az öreg Gyarmathy - mennünk kell, ha még ébren akarjuk találni.

- Végtelen kedves, - válaszolta azonnal felpattanva az idegen - ámbár fájó szívvel sajnálom, hogy most itt kell hagynom ezt az elbűvölő családi otthont.

- Kegyednek nincs családja? - kérdezte Gyarmathyné.

Az idegen arca tragikusan sötétté változott.

- Nincs nekem senkim ezen a kerek világon. Szüleim rég elhaltak, testvérem nincs. De még csak rokonom se. Teljesen, teljesen egyedül vagyok.

Klára szívét heves részvét öntötte el. Magában már megesküdött, hogy vagy ennek az embernek a felesége lesz, vagy megöli magát. Mikor búcsúzásnál az idegen megint olyan lehellétszerűen csókolt kezét neki, szeretett volna eléje borulni az önfeláldozás, az odaadás, az asszonyi alázat valóságos részvételében.

Egész éjjel nem aludt semmit. És Morvay Mario délelőtt nem jelentkezett. Klára majd megbolondult az izgalomtól. Ötször is elsétált az iskola felé. Tudta, melyik ablak mögött kapott szállást az idegen. De bemenni az épületbe, hogy megtudjon valamilyen ürüggyel valamit, restellt. Mi lehet vele? Elment valahová? De függönye még le van eresztve. Hogy ilyen soká aludjék, az lehetetlen. Jaj istenem, talán beteg? Tétován lézengett a faluban, a patak mellett, a kis erdőben, míg végre eszébe jutott, hogy hátha az meg éppen őt keresi? Sietett haza. Csakugyan ott találta.

Morvay Mario a verandán ült egyedül. Gyarmathyné nyilván hellyel kínálta és kimentette magát, hogy neki a konyhán van dolga az ebéddel.

Kezét fogták. Egymás szemébe néztek. Az idegen megszólalt.

- Halálosan szerelmes vagyok magába. És tudom, hogy maga is szeret engem.

- Halálosan, - felelte a leány lehúnyt szemmel.

A következő pillanatban azt érezte, hogy elvarázsoltva zuhan valami véghetetlen nagy boldogság mélyébe. Száján az idegen száját érezte. Ez volt élete első csókja. Mintha egy örökkévalóságon át tartott volna.

- Mit csinált velem? - rebegte boldogan, panaszosan, mikor végre megint kinyitotta a szemét.

- Imádlak, - suttogta forrón a feltaláló - egész életemben téged kerestelek, most végre megtaláltalak. Velem jössz, elviszlek innen a hírbe, a fénybe, a dicsőségbe, az életbe...

Pár lépésre tőlük egy kapargáló tyúk kotyogott, valahonnan kútnyikorgás hallatszott ide, a konyhában húst potyolt a gazdatisztné. Ez volt az örök hétköznapi, a kicsinyesség, az unalom, a börtön. S most a szerelem ragyogó révületében valaki hírt, fényt, dicsőséget, nagyvilágot kínál neki. Sírni szeretett volna a hála meghatottságától.

Elmentek a fák alatt fehérló lócához, ott leültek.

- Mikor beszél a szüleimmel?

- Még ma. Édesapja mikor jön haza?

- Nem ebédel itthon. De vacsora előtt már itthon lesz. Ki kellett mennie a földekre.

- Akkor majd beszélek mindkettőjükkel. Ó istenem, milyen kimondhatatlan boldogok leszünk. Olyan boldogságot fogunk megérni, amilyen csak az isteneknek jutott. Végre lesz valakim, aki miatt érdemes lesz még magasabbra törni. Aki ihletni fog. Aki szárnyakat fog adni a lelkemnek.

Klára rajongva nézte azt az embert, akit tegnapelőtt még nem ismert, akit tegnap látott először, akivel ma már csókolódzott és eljegyezte magát.

Egész napja így telt, lebegő és valószerűtlen boldogságban. Morvay délben elszaladt a tanítóhoz ebédelni és ebéd után már jött is vissza. Sétálni mentek, együtt voltak egész délután,

fuldokló örömmel csókolódtak. Vacsora előtt aztán visszatértek a tisztalakba. Klára kint maradt a verandán, Morvay pedig bekérte a mamát is a belső szobába, hogy a két szülő előtt egyszerre adhassa elő szándékát. A szerelmes leány kint várta a beszélgetés eredményét és úgy érezte, hogy csak álmodja ezt a tündéri boldogságot. Egy jó félóra múlva kijött Morvay.

- Menjen be, egyetlen szerelmem, most magával akarnak beszélni...

- Mi történt?

- Istenkém, - felelt a férfi vállat vonva, és a megbocsátó gúny árnyalatával, - kispolgári gondolkodás... honnan is tudnák ők követni a mi hallatlan szárnyalásunkat... Viszontlátásra holnap.

Kezet csókolt, elment. Klára benyitott szüleihez.

Két megrendült, riadt öreg embert talált ott az asztalnál. Panaszosan, vádolóan estek neki egyszerre mind a ketten.

- Az én életem az enyém, - felelte azonnal ellenségesen azt a mondatot, amelyet már előre elkészített magának.

- De nekünk kötelességünk rád vigyázni, - mondta haragosan az apa.

És a kérdések özöne zúdult a leányra. Ki ez, mi ez a sehonnai, akinek a szeme sem jól áll, hiszen olyan, mint valami vásári csodadoktor. Van biztos jövedelme? Ki tud róla biztosat? Talán még rendes lakása sincsen. Beszélni, azt tud. De hátha ült is már? Az sincsen kizárva.

- Nekem minden mindegy, - felelte csökönyösen Klára, - én az övé leszek, vagy meghalok.

Alig vacsoráztak s utána még órákig folytatták a vitát. Úgy mentek végül aludni, hogy nem maradtak semmiben. De a kis lakás levegőjében ott úszott a fájdalom lámpaoltás után, hogy akik húsz esztendeig éldegéltek csendesen és nyugalmasan egymás mellett, azokkal egyszerre felrobbant az élet.

Erre az estére három pokoli hónap következett.

A feltaláló csakugyan kivárta a báró érkezését, de semmire sem jutott vele. Azt mondta a báró, hogy majd gondolkodik, s a feltaláló ismét kérte, hogy a döntésről majd értesítse. Ő azt felelte, hogy itt marad a faluban. Ott is maradt. A tanítónál éldegélt, mindennap délben kelt fel és miután evett, ment a gazdatiszti házhoz. A tanítónak nem fizetett, s az kezdte kérni a kialudott pénzt. Morvay nagyúri válaszokat adott: fővárosi bankszámláról beszélt és késedelmes átutalásról, mindenesetre olyan előkelőséget tanusított, hogy a tanító nem merte hangosabban követelni a pénzét.

A báróval nem sikerült semmire menni. Az kijelentette kereken, hogy esze ágában sincs foglalkozni a találmánnyal, de Morvay ebbe nem nyugodott bele. Maradt. Minden héten egyszer megpróbált bejutni a kastélyba, hátha sikerül mégis megtéríteni a földesurat, de ez a dolog aztán odáig fajult, hogy egyszerűen kitiltották a park területéről.

A falu kocsmárosának már csinos summával tartozott, most hitelbe vásárolta a cigarettát. A gazdatiszti házaspár sem akarta szemtől szembe látni. Mindennapos viharok és sírások után az apa azt mondta a leányának, hogy csináljon, amit akar, de az a sehonnai ne merészeljen a ház tájára jönni.

Egy este Klára nem kérdezett senkit és semmit, hanem kiosont a házból és vacsora után elment Morvayval sétálni egy órára. Szülei, mikor hazajött, néma fájdalommal válaszoltak erre; soha nem történt eddig, hogy Klára vacsora után egyedül elment volna a háztól. Másnap már két óra lett az egyórányi sétából, lassanként aztán rendszerré alakult ki, hogy minden este

éjfél utánig üldögéltek a szerelmesek valamelyik kerti padon. A szülők hallgatagon tűrték ezt is, csak egyetlenegyszer jegyezte meg az apa:

- Én már azon sem csodálkoznék, ha egy szép napon egyáltalában nem is jönnél haza.

Klára vakon bízott szerelmesében. Nagyritkán felébredt benne egy-egy józan pillanat, amelyben érezte, hogy tudni kellene Morvay Mario életét, otthonát, helyzetét, anyagi viszonyait. De ilyenkor szándékosan behúnyta a szemét saját kérdései előtt. Elhessegette magától a józanság napfényét, mert ő a vak szerelem édes puha sötétjébe akart burkolódzni boldogan és felelőtlenül. Szeretni és rajongani akart. És ez sikerült is neki. Morvay Mario volt a számára a legszebb, legjobb, legokosabb, legérdekesebb, legnagyobb ember a föld kerekén. Mivel pedig otthon a két hallgatagon szenvedő, ellenséges szülő mellett tűrhetetlennek érezte életét, még nagyobb hévvel vetette magát ebbe az érzésbe, amely mindenért megvígasztalta.

Egy napon Morvay bejelentette neki, hogy elutazik. Anyagi ügyeiben kell rendet csinálnia, a házasságkötésükhöz szükséges formákhoz kell utána néznie, lakását kell előkészítenie. Aztán jön vissza, hogy felvigye Klárát a fővárosba és megesküdjének. Hosszú és forró csókokkal búcsúztak el.

Másnap Klára véletlenül kihallgatta szülei beszélgetését. Apja mesélte anyjának, hogy Morvay harmadik osztályú útiköltségét a kocsmáros, meg a tanító adták össze. Morvay addig beszélt beléjük, amíg belátták, hogy pénzükhöz semmiképpen nem juthatnak, ha Morvay itt marad, de akkor talán hozzájutnak, ha Morvayt elutazni segítik.

- Rettenetes, micsoda piszok fráter kezébe került Klára, - sirdogált az anya.

- Ne sírj, - mordult rá az apa, - én már szoktatom magam a gondolathoz, hogy nincsen leányunk. A vége úgyis az lesz, hogy felszökik ahhoz a gazemberhez Pestre. Lakat alatt nem tarthatjuk.

- Én már mindenbe beleegyeznék, csak tudnám, hogy elveszi. Legfeljebb hazajön, ha boldogtalan lesz. De hátha tönkreteszi és kiteszi a szűrét? Azt a szégyent én nem élném túl.

- Én sem, - szólt az apa komoran, - én elpusztítanám magam.

Klára vállat vont. Mit tud ez a két öreg a szent, nagy érzésről, amely véghetetlen? Mit tudják ők, milyen vakon lehet bízni abban, hogy szerelme őt feleségül fogja venni Isten és ember előtt? És az a dolog azzal az útiköltséggel? Édes istenem, mindenki kerülhet pénzzavarba. Mario majd megjön, pénzt hoz, mindenkinek megadja a magáét, aztán hátat fordít Mohosnak, hogy soha ne is lássa többet.

Várt rendületlenül. Mindennap írt levelet, hosszút, regényeset. Amilyet valaha álombeli hősei-nek írt. Kapni ugyan nem kapott mindennap választ, de a viharosan szerelmes hangú levelek mindig elfogadható okot hoztak fel, ha a válasz egy-két napot késett. Mikor aztán egy álló hétig nem jött válasz, és Klára már aggódni és titokban sirdogálni kezdett, egyszer csak távirat jött: „Holnap délutáni vonattal érkezem, gyere állomásra, Mario.”

Másnap délután Klára öltözködni kezdett. Anyja sírva jött-ment a szobán keresztül. Ez a néma sírás feldöntötte Klára idegeit.

- Miért sírsz, mama, a jó Isten áldjon meg, nem lehet ezt kibírni!

Az anya odaállott leánya elébe könnyben úszó arccal.

- Miért sírok? Mert a faluban már azt beszélik, hogy az a gazember tönkretett és itthagott.

- Itt hagyott? Hiszen most jön, éppen most készülök elébe az állomásra, nevetséges.

Tovább öltözött. De ekkor jutott eszébe, hogy anyja még mást is mondott. „Az a gazember tönkretett.” Ettől lelke mélyéig megdöbbsent. Sötét pirosság futotta el nemcsak arcát, hanem még vállát is.

- És tönkretett? Ilyet mondasz nekem, mama?

- Én, fiam, - fakadt újra sírva az anya, - már nem is tudom, mit gondoljak rólad.

- Jól van. Ezt még megbánod, mama.

Mivel tisztának tudta magát, a vád elkeserítette. És mivel anyja iránt való gyermeki lelkiismerete mégsem volt egészen rendben, kapva kapott azon, hogy most megsértődhetik. Úgy ment el hazulról, hogy nem is köszönt édesanyjának.

A zsábráki kis állomáson lelkendező szívvel várta a pesti vonatot. Az be is futott, egy második osztályú kocsiból leszállott Morvay Mario. Vad sietséggel rohantak egymás karjaiba. Hosszú, nagy csókban olvadtak össze, Klára azzal sem törődött, hogy a főnök, meg az ismerős parasztok mind látják a csókot. Ő magát menyasszonynak tekintette, aki most viszontlátja vőlegényét.

- Hogy vagy, drága szívem? Mi ujság Mohoson?

- Ó csakhogy már itt vagy. Pokol az életem. Vigyél már innen magaddal, mert ezt nem bírom már sokáig.

- Hiszen azért jöttem, hogy vigyelek. Mi van az öregekkel?

- Most már ott tartunk, hogy sértegetnek. A becsületemben gázolnak.

- Szegénykém. Nem baj. Most már én leszek apád, anyád, családod, mindened.

Megálltak a kicsiny állomás kijáratánál a borus őszi délutánon. Parasztszekér várakozott ottan rájuk, azt Klára fogadta meg, hogy ne kelljen gyalogolniuk Mohosra. A leány már indult volna a szekér felé, de a férfi megfogta a kezét és visszatartotta.

- Mi az? - kérdezte Klára csodálkozva.

- Nézd, most hirtelen eszembe jutott valami. Húsz perc múlva megy itt keresztül az ellen-vonat. Amelyik Pestre tart. Mit várunk még! Gyere most azonnal velem.

- Hogy gondolod ezt, - habozott meghökkenve a leány, - így, búcsú nélkül.

- Az semmi. Elbúcsúzol levélben. A szekeret úgyis megfogadtad, azt kifizetem. Elviszi Mohosra a levelet. Legalább megtakarítjuk a személyes búcsúzást, amely úgyis nagyon kínos volna. Nekik is jobb így, nekünk is. Ha már beleegyeztek, hogy csinálj, amit akarsz, akkor ura vagy elhatározásodnak. Gyere. Minden napért kár, amivel a boldogságunkat megrövidítjük.

- Igen, de fizetned is kell Mohoson a tartozásaidat.

- Eh, majd elküldöm nekik postán, mit törődöm én most kocsmárossal, tanítóval. Könyörgöm neked, ne habozz, gyere velem.

- De kettesben, amíg nem esküdtünk össze...

- Úgy lesz minden, ahogy megbeszéltük. Külön fogsz lakni az esküvőig. Egy-két nap az egész. Az iratokat már mind beszereztem és elintézttem.

- De a ruháim, a fehérneműm...

- Nem kell semmi. Úgy veszek el, ahogy vagy. A holmidat majd felküldik az öregek. Ha nem küldik fel, majd nevetünk egy nagyot és veszünk pesti holmit, elegánsat. Ne gondolkozzál, mondd, hogy igen. Ma szerda van. Ha akarod, szombaton már a feleségem lehetsz.

Klára maga elé nézett a földre. Nem tudott dönteni. Morvay annál tüzezebben unszolta.

- Nézd, bízzad rám, hogy helyetted gondolkozzam. Vállalok minden felelősséget. Átveszem magamba a te lelkiismeretedet. Húnyd be a szemed, hagyd vakon azt történni magaddal, amit én akarok.

- Megyek, - suttogta Klára alig hallhatóan.

- Hát akkor írd meg azt a pár búcsúzó szót.

Az állomás irodájában, ahol a távírókészülék sárgaréz szerkezete ketyegett, szereztek papirost és írószerszámot. Klára csak néhány szót írt. „Kedves apa és mama! Ne nyugtalankodjatok miattam, követtem a vőlegényemet, azt az embert, aki nekem az életemnél is fontosabb. Szombaton már a felesége leszek. Köszönöm jószágotokat. Pestről majd bővebben írok. Szerető leányotok, Klára.”

A levelet átadták a kocsisnak. Morvay megváltotta a jegyeket. Klára jóformán csak akkor eszmélt fel, mikor már a vonatban ült és robogott Pest felé.

- A kezembe adtam a sorsomat, - mondta a fülkében, ahol csak ketten ültek és fogták egymás kezét, - most már teljesen kiszolgáltattam magam. Ha rossz leszel hozzám, az lesz a legnagyobb gonoszság a világon.

- Bízhatok bennem, - felelte a férfi, - boldoggá foglak tenni.

A fővárosban minden úgy folyt le, ahogy előre megbeszélték. Klára egy olcsó kis szállóban vett szobát három napra. Ott aludt, de a teljes napot együtt töltötték.

A leány csak egyszer volt még Budapesten: István-napkor kisleánykorában. Ámúlt a csörömpölő, csilingelő, lármás forgalmon és mindenben ujjongott, mint egy gyerek. Voltak múzeumban, állatkertben, együtt mentek az anyakönyvi hivatalba, ahol még elintézni való volt, és együtt vásároltak egy pár napra való női fehérneműt, hogy Klára meg ne akadjon, amíg holmija Mohosról megérkezik. Morvay gavallérosan tukmálta rá menyasszonyára a harisnyát, meg fehérneműt, szemmel láthatólag bőven volt nála pénz.

Gondtalanok voltak és boldogok, mindenben kacagtak.

Leendő lakását már az első napon megtekintette a leendő asszony. Egyszerű két szobácskából állott a Morvay legénylakása, egy Akácfa-utcai bérház harmadik emeletén, hátul az udvarban. Látszott a két szobában, hogy itt gondosan rendet próbáltak csinálni, de látszott az is, hogy itt egy furcsa, rapszódikus ember lakik. Különös tárgyak állottak asztalokon és sarkokban, vegyi nedvekkal telt üvegek, festékek, hengerekké göngyölt óriási rajzpapírok, földgömb, kitömött kígyó, gitár, csupa romantikus tárgy, amelyek felgyújtották Klára képzeletét. A maga leendő életét is rejtelmesnek, érdekesnek, titokzatosnak látta ebben a lakásban, és kimondhatatlanul boldog volt.

Második este elmentek színházba: a Magyar Színházban „A kis lord” című színdarabot játszották Fényes Annuskával a címszerepben. Klára az egészet elbűvölőnek találta, lelke a boldogság égében repdesett. Utána elmentek a Gambrinusba vacsorázni, ahol Morvay megmutatta neki egy asztalnál Ujházi Edét, a nagy művészt. Közben harsogott a zene, egy olyan számot játszott, amelyet Klára még sohasem hallott. De Morvay ismerte a számot és a zenével együtt dúdolta neki a szöveget.

Bűbájos tündérálom volt ez, amelynek nem ígérkezett ébredése. Szombaton megesküdtek. Két anyakönyvi tisztviselő volt a két tanu. És Klára a kis szállóból átköltözött az Akácfa-utcába. Asszony volt. Morvay Marionénak hívták. Szeretett volna nyílt utca során letérdelni és hálaadó imádságot mondani azért a boldogságért, amelyet a gondviseléstől kapott.

Házassága első hetében már megkapta hazulról a holmiját. Levelet is írtak a szülők, hideget ugyan, de tapintatosat. „Nem akarjuk boldogságodat zavarni, - írták az öreg betűk, - imádkozunk mind a ketten, hogy ez a boldogság állandó maradjon.” A levélhez utóirat gyanánt még egy mondatot írt az apa. „Kedves férjedet kérd fel, hogy a tanítónál és jegyzőnél fennálló tartozását szíveskedjék kielégíteni, mert nekünk ez a faluban kicsit kellemetlen, bizonyára csak feledékenység volt az egész.”

Morvay nevetett és legyintett.

- Ördög vigye, csakugyan mindig elfelejtem. Holnap majd figyelmeztess.

Lassanként rendes kerékvágást kapott az új élet. Furcsa élet volt ez, a mohosi gazdatiszt leányának számára nem mindennapi. Morvay este képtelen volt lefeküdni, reggel pedig képtelen volt felkelni. Éjszakai embernek született, napja csak délben kezdődött. Mivel a lakás kicsi volt, Klára nem kezdhette a gazdasszonykodást reggel, meg kellett várnia a delet, hogy férje alvását ne zavarja. Akkor pedig lementek együtt ebédelni. A férj ragaszkodott a vendéglői koszthoz. Vendéglő után pedig a kávéházhoz ragaszkodott, hogy a lapokat elolvashassa. Klára délután fogott neki a rendcsinálásnak. Cselédet nem tartott, csak bejárónét; a kis lakásban cseléd számára nem igen akadt hely, mert a konyha teli volt furcsa gépalkatrészekkel, téglamintákkal, régi műszaki rajzokkal és egyéb bámulatos tárgyakkal. Míg Klára ezt a délutáni rendcsinálást végezte a bejárónéval, a férj „dolgai után járt”. Felesége érdeklődésére csak annyit felelt, hogy találmányai dolgában tárgyal és nemsokára olyan szerződést fog nyélbe ütni, amely egy csapásra gazdagokká teszi őket. Elhatározta, hogy villát fognak vásárolni, tavasszal már elkezdenek kertészkedni, sőt fogatot is fognak tartani, hogy kikocsikázhasanak. Hosszú eszmecseréket folytattak, mi jobb: automobilt tartani, vagy hintót és két szép lovat.

Este rendesen találkájuk volt. Morvay minden áldott este szórakozást akart. Vagy színházat nézett ki a lapok műsorából, vagy mozgófényképet. Utána vendéglőbe mentek vacsorázni. S néha még azután is valahova. Házasságuk egyhetes fordulóját úgy ünnepelték meg, hogy elmentek a Fővárosi Orfeumba, ahol a férj egy üveg pezsgőt rendelt.

- Még sohasem ittam pezsgőt, - mondta Klára izgatottan.

Megkóstolta. Izlett neki. A fejébe is szállt egy kicsit a szokatlan ital. Szólt a zene, kacagó és mulató leányok ültek a télikert asztalainál, a mámor rózsaszín boldogsága tette ragyogóvá az egész világot. Az ifjú férj közben folyton beszélt. Találmányairól, óriási terveiről, telhetetlen vágyairól. S ha Klára már ment volna haza a kis otthonba, ő még akart maradni. Mindent, csak hazamenni nem. Inkább még egy helyre, ahol meg lehetne inni egy feketét.

Így éltek két hónapig. Két hónap múlva azt mondta Morvay, mikor ebédelni indultak:

- Roppant kellemetlen dolog történt velem. Mára pénzt vártam valakitől, aki nekem igen nagy összegekkel tartozik. Okvetlen meg kellett volna, hogy küldje. Nem küldte. Ez csak valami félreértés lehet. Most igazán a legnagyobb zavarban vagyok.

Klára megcsókolta az urát és kacagott. Benyúlt szekrényébe és kivette belőle a hosszú láncon lógó régidivatú női aranyórát.

- Vidd el a zálogházba, - mondta jókedvűen, - holnapra biztosan megkapod a pénzedet, akkor majd kiváltod.

Nevetett a férj is a fura helyzeten. A pénzből este színházba mentek és nagy vacsorát csaptak. Már nem ketten. Klára kezdett megismerkedni férje barátaival. Ezek is egészen különös emberek voltak, mint ő maga. Egyetlen normális, hétköznapi polgár nem akadt közöttük.

- Gyűlölöm a nyárspolgárokat, - mondta Morvay, - képtelen vagyok együtt lenni tehetségtelen emberekkel.

Volt egy Radó nevű barátja, akiről csak annyit lehetett tudni, hogy a lóversennyel van valami dolga. Borotvált arcú, monoklis ember volt ez, egész arcát sebhely metszette keresztül. Ez minden arisztokratát ismert és mindegyikről bizalmas családi történeteket tudott elmondani. Aztán megismerkedett a fiatal Morvayné Hecht úrral és nejével, Hecht gépügynök volt, felesége pedig szerződés nélküli színésznő. Ezekkel mindig együtt járt egy Lengyel nevű fél-szemű ember, aki krupié volt egy kaszinóban. Ezek és ilyenek voltak Morvay jóismerősei. Klára kíváncsian figyelte őket, pesties kifejezéseiket nem mindig értette, tréfáik értelmét nem tudta felfogni. És szívesebben is lett volna az urával kettesben. De az meg az első mámoros hetek multával mindinkább ragaszkodott a társasághoz.

Az a pénz, amelynek meg kellett volna jönnie, másnap sem jött meg, harmadnap sem. Az aranyórára kapott zálogházi összeg elfogyott. Klára gyémántfüggői is bevándoroltak a zálogházba. Klára maga vitte el, s mikor átadta férjének a pénzt, így szólt:

- Drágám, ebből most el kellene küldeni Mohosra az adósságot. Apa megint írt.

- Eh, mit Mohos. Várjanak. Én lángelme vagyok, az ilyen izék engem nem érdekelnek. Ha egy találmányom beválik, megvehetem egész Mohost. Nevetséges. Add ide azt a pénzt.

Klára szó nélkül átadta az egész összeget. Rövidesen elment az is.

Mikor négyhónapos házasságok voltak, Morvay bejelentette feleségének, hogy el kell utaznia vidékre. Szabadkára megy, ahol van egy abbahagyott tárgyalása. Azt most két nap alatt lefolytatja és annyi pénzt hoz haza, hogy hónapokig gond nélkül élhetnek. Két napra való sovány pénzecske otthon hagyott az asszonynak és elutazott. Odamaradt nyolc napig s közben csak egyszer írt egy levelezőlapot, hogy a tárgyalás húzódik, Klára várjon türelemmel.

Nyolc nap múltán megjött pénz nélkül. Rosszkedvű volt és ideges. Hogy Klára hogyan húzta ki nyolc napig a két napra való pénzzel, azt nem kérdezte.

- Mit csináljak, nem sikerült. Megesik. Mindig akadnak marhák, akik nem hisznek bennem. Most csak maradj szépen itthon, majd én szétnézek a városban. Este itthon leszek és elmegyünk valahova.

Vette a kalapját és elment. Másnap reggel nyolc órakor jött haza, holtrészegen.

Klára a lelke mélyéig megdöbbsent. Sohasem látott még ennyire részeg embert, csak a falubeli parasztok között. Férje teljesen tehetetlen volt. Ő vetkőztette le, ő tette ágyba, aztán borzadva kezdte tisztogatni a részeg ember sáros, mocskos ruháit. Morvay aludt estig. Akkor felkelt és aggódó felesége kérdéseire kedélyesen nevetve válaszolt.

- Bizony egy kicsit becsíptem az éjjel. Nem nagy dolog, férfiemberrel megesik. Nincs valami pénz itthon? Semmi? Hát jó, most gyere vacsorázni, majd csinállok valamit.

Elmentek egy ismerős vendéglőbe. Morvay nyugodtan rendelt, közben fürkészve nézegetett körül. Egyszer csak felpattant és odaült egy három asztalnyival messzibb ülő magányos úrhoz. Az egyedül maradt Klára bíborvörös lett a szégyentől. Tudta, hogy mi ez. Férje nemsokára visszajött, derüsen, nyugodtan. A vacsorát papírpénzzel fizette.

Klára lassanként kezdett szívesebben otthon maradni. Sajnálta a költséget is, amit okoz, otthon néhány fillérből el tudta intézni a vacsoráját. Aztán meg nem szerette a férje rendes társaságát. De volt még egy fontos oka, hogy mennél csendesebben és nyugalmasabban éljen. Tudta, hogy nemsokára hárman lesznek a kis lakásban. Férje azonban képtelen volt otthon maradni. Ha kigyúltak a lámpák, már izgatottan feszengett. A pesti éjszaka úgy vonzotta, mint a delej. Került-fordult, elment. És reggel járt haza, többször becsípve, mint nem. Olykor nem

volt annyi pénzük sem, hogy ebédeljenek. Máskor meg a férj odavetett egy százkoronás bankót azzal, hogy ez most jó darabig elég lesz. De másnap már visszakérte, és Klára örült, hogy közben legalább cipőt vett magának, mert a többi már mind olyan volt, hogy restellt bennük kimenni az utcára.

Egy napon Morvay odaszólt a feleségének:

- Okvetlen szükségem van háromszáz koronára. Apádnak biztosan van megtakarított pénze. Irj neki még ma, hogy küldjön. Ennyi hozományt igazán adhat a lányával.

Az asszony elsápadt. Pénzkéréssel forduljon apjához? Ő a történetek után? Ellenkezni próbált, majd könnyögre fogta a dolgot. De a férj nem tárgyalt. Nyersen rákiáltott:

- Erre én nem vagyok kíváncsi. Nekem a pénz kell. A levelet még ma felteszed expressz, a pénzt táviratilag kérjed, holnap estére már itt is lehet. A többi nem érdekel.

Azzal elment hazulról és bosszúsága jeléül bevágta az ajtót.

Klára zokogva borult az ágyra. Mikor kisírta magát, leült és megírta a levelet. Élete legszomorúbb, legnehezebb levelét eddig.

A pénz csakugyan megérkezett táviratilag. Minden megjegyzés nélkül. Másnap sem jött levél a szülőktől, később sem.

És két hét múlva megint azzal állott elő a férj, hogy újabb kétszáz korona kell. Ebből már viharos jelenet fejlődött. Morvay torkaszakadtából ordított a kis lakásban, dühében egy poharat földhöz is vágott. A szomszéd lakásból átkopogtak a falon, az udvarról felkiabált a házmester.

- Hát ha te nem írsz, - kiáltotta Morvay - majd írok nekik én, de nem teszik az ablakba.

Hogy csakugyan írt nekik, azt a szülők két nap múlva megérkezett válasza mutatta. Az öreg Gyarmathy nem vejének felelt, hanem a leányának. A pénzt megtagadta. Az öregasszony nagyon beteg, okvetlen fürdőre kell küldeni. Ami megtakarított pénzük még megmaradt, erre kell. „De gondokkal küzdened nem kell, - mondta a levél - szüleidnél mindig megkapod a magad régi otthonát, gond nélkül.”

Klára ezt a levelet nem mutatta meg férjének. Az tüntetően mutatta haragját, alig járt haza, csak az alvási időt töltötte otthon és napokon át nem beszélt a feleségével. Azt sem kérdezte, mit eszik. Ő nyilván vendéglőben étkezett.

Hat héttel a gyermek születése előtt az történt, hogy Morvay déli felkelése után, szokatlanul szelíd arccal fordult a feleségéhez.

- Ráérsz egy kicsit? Beszélni szeretnék veled.

- Hogyne, tessék. Nincs nekem semmi dolgom.

- Hát kérlek, köztünk a harmónia az utóbbi időben egy kissé elromlott. Belátom, hogy én vagyok a hibás, de mentségem is van. Nagyon elkeserített, hogy a dolgaim ilyen rosszul mennek. Ingerlékeny voltam és ideges, keserűségemben sokszor az italhoz folyamodtam. De most be akarom jelenteni neked, hogy most már minden másképpen lesz.

- Miért lesz másképpen? - kérdezte Klára szomorúan és bizalmatlanul.

- Néhány napja igen komoly tárgyalásokat folytatok. De most ez igazán komoly. Sikerült összejönnöm egy fiatal arisztokrátával, bizonyos Szentgróthy gróffal. Radó hozott össze vele. Egyetemi hallgató, mindenáron mérnök akar lenni. Nagyon gazdag. Ebben a grófbán sikerült érdeklődést keltenem az amalgámozási találmányom iránt. Szívesen ad pénzt, de mivel nem nagykorú, én kell, hogy segítsék neki hitelt szerezni. Ebben a pillanatban úgy áll a dolog,

hogy egy héten belül igen komoly összegeket kapok. Akkor megint megszabadulunk a gondoktól és megint élhetjük a mi régi kedves, boldog életünket. Jön a kisbaba is, meglátod, milyen gyönyörű lesz minden. Ezeket a rossz időket egyszerűen el fogjuk felejteni. Akarod?

- Megpróbálom, - felelte földresütött szemmel Klára.

A férje lassan magához vonta, hogy megcsókolja. Ő engedett az ölelésnek. Kibékültek. Klára kétség és remény közt élt egy hétig. Nem mert remélni, pedig nagyon szeretett volna. Egy hét múlva Morvay boldogan rontott be a lakásba. Leszámolt az asztalra kétezer koronát.

- Ez még semmi, - kiáltotta boldogan, - lesz még több is. A kisbabát úgy fogjuk fölszerelni, mint egy főherceget.

Letérdelt karosszékében ülő felesége elé. Az ölébe tette a fejét és átkarolta az asszony derekát.

- Látod, nem beszélek én a levegőbe. Jó ember vagyok én, csak egy kis türelem kell hozzám. Most megint minden jóra fordult. Kimondhatatlan boldog vagyok. Úgy szeretlek, hogy így még soha, soha nem szerettelek, még akkor sem, mikor összeházasodtunk. Mondd, hogy megbocsátasz. Mondd, hogy te is úgy szeretsz...

Klára megbocsátott. Leendő gyermeke apjára nézett. Megsimogatta a különös ember hosszú haját. Magában azt gondolta, hogy a kisbaba, ha megjön, mindent jóra fog fordítani. Ez az ember alapjában véve jó ember, s ha gyereke lesz, erőt fog venni könnyelműségén.

Morvay csupa gyengédség volt és figyelem. Mire a kisfiú szerencsésen megérkezett, már új helyen laktak. Budán a Fő-utcán vettek egy tágasabb, világosabb lakást. Nem volt hiány semmiben. A fiatal anya egészséges volt, a kisfiú is. A nagy ujságot megtáviratozták Mohos-ra, az újdonsült nagyszülőknek. Azok igen meleg levélben válaszoltak. Klára most már biztosan hitte, hogy a múlt felhők után végre jön az állandó és végleges derű, a kis család szerény és nyugalmas boldogsága. Ha a szívbeli jóviszonyt a szülőkkel is helyreállítják, semmisem hiányzik ahhoz, hogy az élet szép legyen és kedves.

III.

A boldogság szenzációját jelentették a kis Ádám életének első hónapjai. Táplálkozása, súlya, fürdetése, kicsiny életének minden részlete véget nem érő megbeszélések tárgya lett. Morvay Mario olyan szenvedélyes apának mutatkozott, hogy senki túl nem tehetett rajta. Ha megállt a gyermekkosci mellett, könnybe lábadt a szeme. Mint valami természetbúvár, úgy tanulmányozta a kisgyerek haját, rugdalódzó és befelé fordult rózsaszínű lábait, gargarizáló és érthetetlen gögicselését. Odatette hüvelykujja körmét a kis csecsemő egyik kisujjának körme mellé és a komikus különbséget olyan ragyogó arccal élvezte, hogy aki látta, annak ebben az apai boldogságban külön öröme lehetett.

A kis család úszott az örömben. A gondok elmúltak fejük felől, pénzben nem volt hiba. Morvay minden szükségletnél helyt állott. Szentgróthy gróf bőven eresztette a pénzt a találmányra.

Klára aggodalmai megint elaludtak. Mert a rossz hónapok alatt felébredt benne a gondolat, hogy micsoda ember ez az ő ura mesterség dolgában? Miféle állás, vagy foglalkozás, vagy hivatás az, hogy valaki feltaláló! Sem a hivatalos órát, sem a hivatali helyiséget ebben a légtérben úszó életben feltalálni nem lehetett, telefonjuk nem volt, fizetést, díjazást, vagy ilyesmit Morvay Mario sehonnan nem kapott. Miből él egy „feltaláló”? Mi az egzisztenciája egy feltaláló feleségének? Ezekre a kérdésekre, amelyek természetes módon felöltöztek benne, önmagától nem kaphatott választ. Most azonban minden kétségét elhallgattatta az, hogy ha pénz kellett, akkor volt pénz. A feltalálói pálya valami titokzatos jövedelmi forrás maradt előtte, amelyet ilyen vidékről jött fiatal asszony sohasem érthet meg. A pénz megvan, a gyerek semmiben sem szenved hiányt, a többi nem fontos.

Mikor a kis Ádám félesztendő volt, új ismerős bukkant fel a fő-utcai lakás látogatói között. A fiatal apa már tett egy párszor említést egy Matild nevű fiatal hölgyről, teljes nevén Réthy Matildról, akivel rendes kávéházi társaságában ismerkedett meg. Emlegette olykor. Matild ma elment a színészakadémiára, hogy beiratkozzék. Matild ma egy igen mulatságos új viccet mondott el a kávéházban. Matild nagyon érdekes és megszívlelendő dolgot hallott egy gyermekorvos ismerősétől, csecsemők fogzása dolgában.

Klára nem sok ügyet vetett erre a bizonyos Matildra. Életét teljesen lefoglalta az a kis ember, akinek minden rugdalódzása soha nem ismert örömmel és minden gyanus köhintése soha nem ismert aggodalommal töltötte el. Úgy érezte, hogy az ő élete a gyerek születésének pillanatában befejeződött: az ő létezése már csak annyiban fontos, amennyiben a gyereknek fontos. A szó bizonyos értelmében ő már megszűnt élni és életét csak a kisfiú életében folytatja tovább. A külvilág megszűnt az ő számára világ lenni és ha férje Matildot emlegette, az nem jelentett neki többet, mint közömbös híradás arról, hogy odakint esik az eső, vagy elég szépen süt a nap.

Egy napon aztán megjelent a lakásban maga Matild. Magas, nyúlánk, szőke nő volt, remek bokák villantak elé szoknyája alól, fülében zöld kövekből és bonyolódott arany ötvözésből való csillárok pompáztak. Mikor először megjelent náluk és hosszúkás, gondosan ápolt kezét odanyújtotta Klárának, a fiatal anya azonnal heves ellenszenvet érzett iránta. Maga sem tudott volna arra a kérdésre felelni, hogy miért gyűlöli annyira. De gyűlölte. Matild azért jött, hogy megnézzék a kis babát és megismerkedjék az anyával. Morvay össze akarta barátkoztatni őket.

A kísérlet balul végződött. Klára nem tudott eléggé erőt venni a rögtön jelentkező ösztönös gyűlöleten. A szertartásosan nyájas kérdésekre alig felelt, az édeskedő megjegyzéseket viszonzás nélkül hagyta. A családfő kikísérte a rosszul sikerült látogatás után a vendéget s mikor az előszobából visszatért, pirosan és izgatottan jött neki feleségének.

- Bocsáss meg, igazán nem értelek. Miért kell egy vendéggel ilyen sértő módon viselkedni?

- Én nem sértettem meg.

- De nagyon is megsértetted. Ez a nő neked nem vétett semmit, sőt mivel annyit beszéltem neki rólad, határozott érdeklődéssel jött fel ide, ismeretlen létére. Mi értelme volt vele gorombának lenni, azt nem értem.

- Én nem voltam vele goromba.

- Dehogyan nem voltál. Nekem jött az előszobában, mikor kikísértem, hogy miért hozom ilyen helyzetbe? Majd hogy sírva nem fakadt. Most már többet nem akar idejönni.

- Sajnálom, ha megbántottam, de viszont nem lesz olyan nagy szerencsétlenség, ha többet nem jön ide. Megvagyunk mi magunknak önélküle is.

- Az nem úgy van, - szólt feltűnő ingerültséggel a férj, - az én jóismerőseimmel te tartozol tapintatosan viselkedni. Ez a ház elvégre az én házam. Ok nélkül megbántottál valakit, akivel én nagyon jó viszonyban vagyok. Leszel szíves ezt a legközelebbi alkalomkor helyrehozni. Most nekem el kell mennem.

A feltaláló vette a kalapját és miután szokása szerint megcsókolta a csecsemő két kezét és két lábát, viszont új szokása ellenére nem csókolt kezét a feleségének, sietve elrohogott hazulról. Klárának az jutott eszébe, - maga sem tudta miért, - hogy lenéz utána az utcára.

Nagy meglepetésére azt látta, hogy férjét a Jégverem-utca sarkán ott várja Matild. Nyilvánvaló volt, hogy ezt megbeszélték. Élénk társalgásba merülve együtt mentek tovább a Lánchíd felé.

Klára természetűl fogva nem volt féltékeny. Lelke bizalomra volt teremtve. S most sem a szerelmi féltékenység érzése döbbsentette meg ekkora fájdalommal, hanem a megalázottságé. Hogy férjének ehhez a nőhöz valami szerelmi köze lehet, az csak mellékesen fáj neki. De valami árulást érzett, valami szerződésszegést, valami nem úrit és nem tisztességeset. Visszament az ablaktól a csecsemőhöz. Sokáig nézte és a szeme könnybe lábadt.

Ez az epizód volt a bajok kezdete. Alig pár napra rá megjelent az első, hosszú hetek után az első anyagi gond. Morvay nem tudta kifizetni a házbért. Lejáratkor könnyed mosolygásra fogta a dolgot. Majd holnap. Nem lesz késő holnap sem. De a holnap jött, és ő megszökött a házbérért jelentkező házmester elől. És másnap megint nem volt pénz. Nem telt belé néhány nap s megint ott tartottak: a szegénység gondjai pokollá tették nappalaikat és éjjeleiket. Morvay, gondoktól sötét arccal kelt fel délben, nem szólt feleségéhez, egy kicsit eljátszogatott a csecsemővel, aztán köszönés nélkül ment el. Egész nap nem jött haza, hajnalban érkezett meg, többnyire részegen. Klára leginkább arra ébredt, hogy a sötétben botorkáló részeg tapogatva keresi az utat a szomszéd ágyhoz, nagy robajjal tárgyakat ver le és bútorokat dönt fel s ruháit a részek lihegő szuszogása közben a földre dobálva, eszméletlenül omlik az ágyba.

Történt egy délelőtt, hogy egy idegen fiatalember csöngetett be a lakásba. Petky Márton mérnöknek mutatkozott be. Morvay úrral szeretett volna beszélni.

- Nem jól érzi magát - felelte Klára - most alszik és nem költhetem fel.

- Pedig fontos volna, - mondta a szerény külsejű, szemüveges fiatalember, - nem is nekem fontos, hanem neki. Szentgróthy gróf megbízásából jöttem, hogy talán valami módon rendezni lehetne a dolgot.

Klára rosszat sejtett. Leültette a látogatót és félhangon suttogva, hogy a másik szobában mámorát kialvó férjét fel ne ébresszék, belement a beszélgetésbe. Úgy tett, mintha mindenről pontosan értesülve volna és így próbálta megtudni, mi a baj férje és Szentgróthy gróf közt. Hamarosan megtudta, hogy Szentgróthy gróf csalás és zsarolás címén feljelentette férjét. A gróf azonban hajlandó békésen megegyezni, ha Morvay rendezi az eddig család módton felvett pénzek dolgát.

- Mennyi az összesen? - kérdezte Klára, száradó torokkal, uralkodva reszkető megdöbbenésén.

- Kilencezer korona.

- Kilencezer?

- Annyi körülbelül. Kilencezerháromszáz és még valami.

Klára önuralma feldőlt az összeg hallatára. Sírva fakadt. Próbálta ugyan palástolni, rágta szája szélét, erősen beharapta felső ajkát, de nem segített semmi: szeméből bőven patakzottak már lefelé két arcán a könnyek. A követségben járó mérnökön meglátszott, hogy a jelenet megdöbbeneti.

- Nagyságos asszonyom, - mondta zavartan, - én nem is tudom, mit mondjak... Sajnos, nem az én ügyemről van szó, én a gróf úrnak csak szakértője és ezúttal speciális megbízottja vagyok. Nincs felhatalmazásom, hogy egyebet is mondjak, mint amivel megbíztak... Ha a magam ügyéről volna szó, azt mondanám, hogy hagyjuk az egészet, nem ismertük egymást Morvay úrral... Látom itt ezt a kisgyereket, látom nagyságos asszonyomat sírni és...

A fiatalembernek torkán akadt a szó. Látszott rajta, hogy legszívesebben sírva fakadna ő is, így volna jó elfogódottságán könnyíteni. Felállott és elfordult. Felállt Klára is.

- Majd ezt mind elmondom az uramnak. Biztos vagyok benne, hogy ő mindennek eleget fog tenni.

- Kérem szépen. Tessék neki azt is megmondani, hogy holnap délig várunk. A gróf úr nem akar tovább várni.

- Megmondom.

- Akkor én tovább nem is zavarom nagyságos asszonyt. Kezeit csókolom.

Klára kikísérte a látogatót. A lakásajtónál kezet nyújtott neki. Ekkor egymás szemébe néztek. A Petky Márton nevű fiatal mérnöknek kék szeme volt s kék szemében jóság, érdeklődés, mély emberi melegség. Elment.

Morvay fogcsikorgatóan ideges hangulatban kelt fel délután három órakor. Végighallgatta felesége előadását, aztán csak legyintett rá.

- Szamarak. Hülyék. Jár a szájuk. Nem lesz az olyan veszélyes. Van itt egyéb, ami ennél fontosabb. El akarok tőled válni.

Az asszony rámeredt. Nem tudott szólani. A férfi nyersen és hangosan folytatta, mint aki örül, hogy az első nehéz mondaton túlesett, a többi már folyékonyan tudja mondani.

- A mi házasságunk, - folytatta a férfi, - tulajdonképpen végzetes tévedés volt. Nekünk nem lett volna szabad összeházasodni. Én is hibás voltam, te is hibás voltál. És ha kiderült, hogy ez nem mehet tovább, akkor kár sokat okoskodni, essünk túl rajta mennél hamarább. Ez nekem elhatározott és megmászthatatlan szándékom. Rajtad áll, hogy símán fog-e menni a dolog,

vagy pedig elkezdünk egy ízetlen és botrányos harcot. Választhatsz. Én mindenesetre elköltözöm innen. Csak a gyereket akarom mindennap látni, ez természetes.

Hosszú csend következett. Klára állt, mint aki megnémult. Zsibbadt megdöbbenésében nem tudott szavakat találni:

- Szóval? - kérdezte nyersen a férj, mialatt cigarettára gyújtott.

Az asszony hebegve próbált válaszolni.

- Nem tudom... mi lesz most már velem... a gyerek... semmi pénz a háznál...

- Pénz, persze, tudtam, hogy ez lesz az első szavad. Önzetlen szerelem. Nagyon szép. Hát jó, beszéljünk pénzről. Ha semmi akadályt nem gördítesz az utamba, hajlandó vagyok magamat közjegyző előtt tartásdíjra kötelezni. Majd feljön az ügyvédem, akivel már mindent letárgyaltam. A válópert az én hibámból kell megindítani, még pedig nem hűtlen elhagyás címén, mert ahhoz hat hónapi különélést kell igazolni, hanem házasságtörési alapon. A tartásdíjról szóló írást természetesen a kereseted benyújtásakor átadom. Hova tűnt el megint a hajkefém? Igazán rémes, micsoda rendetlenség van itt. De hiszen most már mindegy...

Morvay felkészült, odament a gyerekhez, megcsókolgatta, mókázott vele egy darabig, aztán köszönés nélkül elment. Az asszony még mindig nem ocsudott fel megdöbbenéséből. Némán, szinte érzéketlenül nézett férje után, akit ekkor látott utoljára. Odabotorkált a gyerekhez és nézte. Sírní sem tudott. Egyszerűen megállt az esze.

Még aznap délután eljött hozzá egy ügyvéd, Pauringer nevezetű. Akkorára már magához tért valahogyan az asszony. Valami apatikus, halálos nyugodtság vett erőt rajta. Mindenbe belement, amit az ügyvéd, férje nevében óhajtott. Alku nélkül fogadta el az igen szerény tartásdíjat, beleegyezett a válókereset formásaiba, mindenre bólintott. De végül az ügyvéd még egy utolsó ponttal állott elő.

- Ami pedig a kiskorút illeti, ügyfelem őt mindennap látni akarja. Vagy úgy, hogy ő maga idejön, s ez esetben nagyságos asszony tetszése szerint elmehet hazulról a kellemetlen találkozást kikerülni, vagy pedig úgy, hogy nagyságos asszony az apa által megjelölendő időben elküldi hozzá a kiskorút a dada kíséretében.

- Hova hozzá?

- Koszorú-utca tizenkilenc. Telefonozni is lehet. A telefonszám Csókás Matild néven benne van a telefonkönyvben.

Klára bólintott. Értett mindent.

- De ez csak a válás kimondásáig terjedő időre szólna, mint megállapodás. Válás után az apa a kiskorút a saját gondozásába óhajtja venni.

Klára nem értette.

- Tessék!

- Az apa magának akarja a gyereket.

- Tőlem elvenni?

- Igen.

Klára nem tudott hinni a fülének.

- Tőlem elvenni a gyereket? Meg vannak maguk örülve? Azonnal menjen el innen, ügyvéd úr, mert én nem állok jól magamról. Nem, nem, egy szót se szóljon, menjen. Nem érti hogy menjen? Takarodjék, értette?

Maga csodálkozott legjobban, hogy így tud kiabálni. Nem is kiabálni, ordítani. Ez volt az első eset életében, hogy így kiabált. Szikrázott a szeme, a térde reszketett. S mikor az ügyvéd vállvonogatva elment, ő kénytelen volt lefeküdni a pamlagra, annyira kimerítette a felindulás.

Másnap megint jött az ügyvéd. Kijelentette, hogy ő magánlakáson nem óhajt tárgyalni, menjenek le a sarki kávéházba. Klára lement. Jó két óra hosszat tárgyaltak. Eredménytelenül. A hazatérő asszony otthon megtudta, hogy mialatt ő a kávéházban tárgyalt, férje és Matild fent jártak a lakásban és a kisgyereket dédelgették.

Ezek a tárgyalások heteken át folytak. Végre a férj ügyvédje lemondott a gyerekre vonatkozó kikötésről. Beadták a válókeresetet. A pert nyolc hét alatt letárgyalták. Klára nem ment el a főtárgyalásra. Otthon vette a hírt, hogy a válást délelőtt tizenegykor kimondották, ő tehát elvált asszony.

Ekkor már sűrű levélváltás útján tisztázta szüleivel a jövőre való terveit. Bár a tartásdíjat a közjegyzői okmányban a férj ügyvédje ravaszul ahhoz a feltételhez kötötte, hogy anya és gyermeke a fővárosban lakjanak, ő úgy határozott, hogy leköltözik a kisfiúval Mohosra. Meglesz ott a szülőkkel csendben, békésen, szerényen. Ha Morvay megszünteti a tartásdíjat, csak szüntesse meg. Még aznap elkezdett csomagolni. Úgy volt, hogy két nap múlva utazik Mohosra. Hogy ott eltöltse életét és nevelje a kisfiút.

Másnap el kellett küldenie a gyereket a dadával a Koszorú-utcába. Déli tizenkettőkor mentek el, háromra várta őket vissza. Fél négykor még nem jött haza dada és gyerek. Négy órakor Klára lement, hogy felhívja a Csókás Matild telefonszámát. A szám nem jelentkezett. Felhívta háromszor egymásután, eredmény nélkül. Most már riadt nyugtalansággal sietett vissza a lakásba, hátha azóta hazajött a gyerek. De nem talált otthon sem dadát, sem gyereket. Növekvő aggodalommal járt-kelt, topogott, kapu elé ment: nem tudta, mit csináljon. Ha elrohan a Koszorú-utcába, elkerüli a közben hazatérő dadát. Itthon maradni pedig képtelen, mert az órák múlnak, s az aggodalomtól szinte megbolondul tehetetlenségében.

Háromnegyed ötkor megint megpróbált telefonálni. Hiába. Akkor felhívta Pauringer ügyvédet. Az nem tudott semmiről semmit és hangján hallani lehetett, hogy nem színleli a csodálkozást.

Klára izgatottan vett egy konflist és meghagyta neki, hogy mennél gyorsabban menjen a Koszorú-utcába.

A Koszorú-utcai ház előtt ott látta a dadát. Ült a ház kapujának küszöbén és sírt. Klára megérintette a vállát. A dada felnézett rá és azonnal kétségbeesve, hangosan bömbölni kezdett. Csak nagynehezen lehetett belőle kivenni, mi történt. Morvay és Csókás Matild leültették a dadát a fürdőszobában, a gyereket bevitték az ebédlőbe. A dada ült és várt. Egy félóra múlva megúnta a várakozást és kiment. A lakásban nem talált egy lelket sem. Akkor kiment a folyosóra és tanácstalanul ödöngött, nem tudta, mitevő legyen. Végre lement a házmesterhez, azt kérdezte meg, nem látta-e Morvay urat és a gyereket.

- Morvay úr elutazott, - felelte a házmester, - már rég elment. Konflissal ment, koffereket is vitt. Csókás nagyságával, meg a gyerekekkel együtt.

A dada ismerte az elvált házaspár helyzetét. Tudta rögtön, hogy itt mi történt: az apa elrabolta a gyereket és valahova elszökött vele. Ezzel a hírral nem mert hazamenni. Leült a küszöbre és sírdogált. Így lett közben öt óra.

Klára azonnal rohant a főkapitányságra. Ott fuldokló zokogás közepette elmondta az egészet annak a rendőrtisztviselőnek, akihez utasították.

A rendőri eljárás megindult. Klára hazament a lakására, a kis Ádám gazdátlan holmijai közé. Azt hitte, hogy megbolondul a fájdalomtól. Táviratot küldött Mohosra, hogy apja azonnal jöjjön fel. Az öreg Gyarmathy másnap este meg is érkezett.

A gyerekek apjával együtt örökre nyoma veszett. A rendőri nyomozás nem tudta megállapítani, hogy Morvay hova utazott. Legvalószínűbbnek látszott, hogy valahová a Balkán felé vette útját. Néhány kihallgatott tanu előadásából kitűnt, hogy az utóbbi hetekben sokat beszélt egy bizonyos belgrádi tőkésről, aki finanszírozni fogja találmányát. De a belgrádi rendőrség átirata semmiféle odaérkezett Morvayról nem tudott felvilágosítást adni.

A gyerek eltűnése után két héttel Klára megmérgezte magát. Szublimátot vett be. Három hétig élet és halál között kínlódott a Rókusban.

Mikor lábra tudott állni, lement Mohosra. Mindenáron a fővárosban szeretett volna maradni, hogy a rendőrséggel való érintkezést közvetlenül fenntartsa. De ezt az öreg Gyarmathy nem győzhette pénzzel. Levitte a lányát szelid erőszakkal Mohosra. Onnan írta Klára az esdeklő és hírekért rimánkodó leveleket annak a Kérészy nevű rendőrtanácsosnak, aki az elrabolt kisfiú ügyében vezette a nyomozást. A levelekre gyérülő válaszok jöttek. A nyomozás tehetetlen maradt és elaludt.

Klára ott élt Mohoson. Hónapokig tartott, míg eszelős némasága megenyhült. Eleinte elmebajosnak tarthatta, aki látta. Gyászt hordott, mintha halottat gyászolt volna. Órákig ült a verandán, vagy valamelyik kerti lócán és csendesen sírt, vagy mereven nézett maga elé. Ha messziről embert látott közeledni, felkelt és sietve bemenekült a tisztalakba. Nem akart senkit látni, nem akart senkivel beszélni. Még szüleivel is alig beszélgetett.

Ahonnan mint rajongó szerelmes ment el valaha, hogy belerepüljön a regényes fénybe, világba, ragyogásba, ott vánszorgott most mint élőhalott, mint önmagának árnya.

IV.

Eltelt egy jó esztendő. S egy kora őszi napon Klára a kerti gyalogösvény egyik fordulójánál egy idegen fiatalemberbe ütközött. Mindketten rögtön megismerték egymást. A fiatalember Petky Márton volt, az a fiatal mérnök, aki valaha Szentgróthy gróf megbízottjaként járt fent a régi Fő-utcai lakásban. Nem változott semmit, ugyanaz a kissé félszeg, szemüveges, derék fiatalember volt, mint akkor. Most a Burger báró vendégeként érkezett Mohosra. Egy gyár-alapítási kérdésben kellett a báró számára valami szakvéleményt kidolgoznia.

- Maga az? - kérdezték egyszerre meglepetve mindketten.

És elkezdtek beszélgetni. Klára a lefolyt év alatt összesen alig beszélt annyit, mint most egy óra alatt. Elmondta élete összeomlásának tragikus történetét. A mérnök fejcsóváló, emberi részvétellel hallgatta. És a maga szelid, félszeg módján vigasztalni próbálta.

Míg Mohoson tartózkodott, a mérnök minden szabad óráját a tisztalakban töltötte. Aztán elutazott, de minden másodnap írt. Szép rendesen és símán melegedtek össze. Egy félszertendő múlva összeházasodtak.

Petkynek szerény kis állása volt egy gyárban, melynek jelentős részvény-résztét Burger báró tartotta a kezében. Klárának egy év múlva kislánya született. Boldog és csendes évei következtek életének. Férje gyengéd ember volt, odaadó, otthonülő, áldott jó lélek. A mesterségében lassan, de erőteljesen haladt előre. A gyárnak, amely spódium-áruval foglalkozott, legfontosabb munkaereje lett. Mikor a világháború kitört, bevonult. Megsebesülten került orosz fogságba, onnan félkarral ugyan, de sikerült hazaszöknie. Állását megint elfoglalta. Lassanként vezérigazgatója lett a gyárnak, a részvénytöbbséget magához váltotta, az üzemet pompásan tovább fejlesztette. Másfél évvel ezelőtt pedig eladta az egészséget, mert egy más irányú sokkal nagyobb vállalat alapításán törte a fejét. Egy margitszigeti kiránduláson meghűlt, tüdőgyulladást kapott, meghalt.

Klára itt maradt, mint negyvenöt esztendő táján járó igen gazdag özvegy. Lánya felnövekedett. Az elveszett fiú okozta seb élt még a lelkében, de fájni már alig fájt. Első házassága szörnyű idejére úgy emlékezett vissza, mintha csak álmodta volna. Megvolt a maga meghitt baráti köre, elköltözött férjének jóbarátai közül a legtöbbben fenntartották vele a nyájas érintkezést. Egyébként elég visszavonultan élt, csak lánya kedvéért ment el színházba, vagy társaságba. Ezek közül a régi barátok közül való volt az az öreg bíró, aki most ezzel az el-sárgult levéllel ilyen hihetetlen izgalmat keltett benne.

*

- Mi bajod van, anyuskám? Csak nem érzed rosszul magad?

Petky Éva hazaérkezett. Tenniszezni volt a szigeten, az egészséges mozgás meglátszott arca frissességén és hangja elevenességén. Az anya, aki múltjának emlékei felett töprengett, felült:

- Dehogy, nincs semmi bajom. De viszont valami hallatlan ujságot kell mondanom neked.

- De remélem, jót.

- Jót. Adja Isten, hogy jó is maradjon. Ül le.

A lány meghallotta édesanyja hangján, hogy nagyon nagy dolog lehet, amiről szó van. Meglepetve ült le hozzá. S az anya elmondta pontosan a bíró látogatását és a bámulatos véletlen folytán megtalált levelet.

Leánya növekvő érdeklődéssel és izgalommal hallgatta. Arról, hogy valahol a világon talán életben van egy féltestvére, alig hallott, csak éppen tudta. Erről a témáról a családban nem igen szoktak beszélni. Egyrészt kényes, másrészt fájdalmas beszédtema lett volna. A megboldogult családfő is mindig kerülte, a lány pedig sohasem kérdezősködött erről anyjánál. De most beszélni kezdett róla. Az anya a leány szemébe nézett és mosolygott.

- Nem vagy rá féltékeny? Mondd meg őszintén.

Fogták egymás kezét. Éva a másik kezével anyja arcához nyúlt, hogy megsimogassa.

- Jaj de csacsi vagy, anyuskám. Hiszen testvérem. Adná a jó Isten, hogy megtaláljuk. Milyen kedves volna ezentúl hármásban élni. Milyen büszke lennék a szép, nagy, kedves bátyámra! Biztosan nagyszerű fiú, ha él, hiszen a te fiad... Mikor utazunk?

- Nem tudom. Meg kell várunk azt a titkárt, akit János bácsi fog ideküldeni. Éppen végig-gondoltam magamban, hogy milyen igaza van. Tulajdonképpen meg sem tudnék moccanni, ha magam kezdenék bele.

- Ugyan, dehogynem. Majd megmoccannék én! Mi van ebben olyan nagy boszorkányság? Az ember becsomagol és elutazik. Minek ehhez titkár!

- Mégis... férfi nélkül...

- Lárifári. Azt csak úgy hiszik a férfiak, hogy nélkülük nem megy semmi. Én bizony jól tudom nélkülözni őket. Részemről ellene vagyok a titkárnak. Miért utazzunk egy idegen harmadikkal, mikor olyan kedvesen utazhatunk kettesben, te meg én. Nem kell titkár. Ne vegyünk titkárt.

- Nem mondom, kettesben én is jobban szeretném. De látod, már ahogy kezdődik: útlevelek, pénzkérdés...

- Ugyan kérlek, nem olyan nagy mesterség. Az útleveleket elintézem én. A Nemzeti Bankba is elmegyek én. Mi van még? Akármi van, majd elintézem én.

- Én nem bánom. De most már fogadnunk kell ezt a fiatalembert, ha jelentkezik. Talán éppen ő csemetett.

Odakint csakugyan éppen csemettek. S kisvártatva bejött a fehér bóbitás szobalány, hogy az az úr kér beocsátást, akit a méltóságos úr a titkári állás miatt ajánlott.

- Kéretem.

Belépett a fiatalember. Szépen meghajtotta magát.

- Kezeiket csókolom. Szombati Tamás vagyok.

Mind a két hölgy kezét nyújtott neki. Hellyel kínálták. Az anya már nekikezdett, hogy megindítsa a beszélgetést, de Éva észrevétlen pillantással intett neki, hogy hagyja csak. Majd ő.

- Attól tartok, kérem, hogy ez a beszélgetés még kissé korai. Mi még nem döntöttük el édesanyámmal, hogy viszi-e titkárt magunkkal. Mivel azonban az utazás sürgős, nekünk is gyorsan el kell döntenünk a kérdést. Talán lesz szíves itt hagyni a lakáscímét, majd értesíteni fogjuk, hogy mit határoztunk.

A fiatalember hallgatott. Majd elmosolyodott. Elővett egy névjegyet, átadta. És már meg is hajtotta magát.

- Akkor kezeiket csókolom. Pedig már azt hittem, hogy őszre doktorálhatok.

- Hogyan függ ez össze a doktorálásával?

- Doktorátust tenni pénzbe kerül, kérem. Az anyaggal már rég elkészültem, akár holnap reggel leülhetnék az utolsó szigorlatnak. De a pénzt nem tudom összehozni. Nagyon sajnálom, mert a bíró úr öméltósága úgyszólván biztosra mondta az állást. Idejövet egészen beleéltem már magamat. Nem baj, majd valahol másutt valami egyéb fog valamikor sikerülni.

Éva figyelmesen nézte a fiatalembert.

- És ezt ilyen jókedvűen tudja mondani?

- Nekem, keziccsókolom, mindig jó kedvem van. A helyzetem különben sem valami tragikus. Van száz, meg száz magamfajta fiatalember, akinek még másokról is kell gondoskodni. Nekem csak magammal van gondom, mert a szüleimet korán elvesztettem, testvéreim pedig nincsenek. Egyetlen gondom ez a doktorátus. De majd csak menni fog valahogy. Ha őszre nem, akkor tavaszra. Ha tavaszra sem, akkor jövő őszre. Ha akkor sem, majd valamikor.

Szerényen mosolygott, de a szemében csillogott a fiatal jókedv. Kellemes fiatalembernek látszott, olyan volt, mint egy nagy kölyökkutya.

- Kívánom, hogy mennél hamarább sikerüljön. Hát majd értesítjük.

- Igenis. Csókolom a kezeiket.

Szombati Tamás szigorló mérnök eltávozott. De még kint lehetett az előszobában, mikor az anya megszólalt:

- Nem csodálom, hogy János bácsi ajánlotta. Igen szimpatikus fiatalember.

- Én is nagyon szimpatikusnak találtam.

Hallgattak.

Kint csapódott az ajtó, jeléül annak, hogy az állás-reményekben csalódott fiatalember az előszobán is kívül került.

Az anya lopva rápillantott leányára.

- Tulajdonképpen sajnálom szegényt. Most hozzásegíthettük volna, hogy letegye a doktorátust.

Éva még mindig hallgatott. Tünődve, habozva ringatta egymásra rakott lábát.

- Nem gondolnád meg mégis? - folytatta újabb szünet után Klára asszony. - Olyan rendes, megbízható fiatalembernek látszik... És egy férfi azért mégis csak jó, ha az ember utazik.

A leány felelet helyett odasietett az ablakhoz, kinyitotta és jó mélyen kihajolt.

- Te lány, az Istenért, először is meghülsz, másodszor leesel a második emeletről.

De Éva nem hallgatott rá. Figyelt lefelé a ház kapujára. S mikor azon kilépett a fiatalember, tölcseért csinált kezéből a szája elé és lekiáltott neki:

- Szombati!

Az odalent megállott és csodálkozva nézegetett maga körül minden irányba. Csak éppen felfelé nem nézett. De Éva tovább kiáltozott neki. Végre felpillantott a legény. S látván a hívó integetést, mindjárt indult is visszafelé, be a kapun. Nem telt bele két perc, már megint ott állott előttük a szobában.

- Elég hamar megkapta az értesítést, remélem, - mondta nevetve Éva, - míg maga lement a lépcsőn, mi anyámmal elhatároztuk, hogy titkárt fogunk vinni. Már most csak az a kérdés, hogy maga lesz-e az a titkár. Foglaljon helyet. Beszél maga nyelveket?

- Igen, ez a fő erősségem. Jól beszélek angolul, németül és franciául. Meg tudom magam értetni olaszul.

- Tudja, hogy miért utazunk és mi lesz a maga dolga?

- Azt a bíró úr öméltósága nem közölte velem. Csak annyit mondott, hogy egy egészen különleges, családi természetű dolgot kell felderíteni. A többit majd megtudom itt.

- Igen. Rögtön meg fogja tudni. Nekem volt egy testvérbátyám, aki az édesanyám első házasságából született. Én nem is ismertem. Egy éves korában elrabolta az apja, aki akkor édesanyámtól már elvált. Teljesen nyomuk veszett. Most azonban felmerült egy régi levélben egy nyom. Ezelőtt huszonkét esztendővel Bécsben látták. A bécsi műegyetem akkori egyik adjunktusa tudhat róla, ha még él és feltalálható. És ha emlékszik. Ezért kell elutaznunk teljesen bizonytalan időre, mert hiszen lehet, hogy a kutatás ott helyben befejeződik, de az is lehet, hogy ezt az adjunktust városról városra kell keresnünk. Ennélfogva a maga titkári állása teljesen bizonytalan időtartamra szólana. Tudná így vállalni?

- Hogyne. Semmiféle megkötöttségem nincs. Utazhatom egy óra múlva.

- Ez az egyik. A másik, hogy mik az igényei?

- Ó kérem, nekem nincsenek igényeim. Le szeretném tenni a doktorátust, ezen felül napi tíz cigarettára volna szükségem.

- Az nem úgy van. Lehet, hogy három napig leszünk úton, lehet, hogy egy félévig. Egy félévre nem lehet annyi a honorárium, mint három napra.

- Nem is. Hiszen a hölgyek az utazás egész tartama alatt el fognak engem tartani a munkám fejében. Az egy félév alatt valamivel több, mint három nap alatt.

- Rendben van. Tehát fedezzük minden költségét az úton, a tíz cigaretta is meglesz, némi zsebpénzre is lesz szüksége, ha például képeslapot akar írni valakinek. A doktorátusának költségeit pedig megadjuk, akármilyen rövid ideig, vagy akármilyen sokáig fog tartani az út. Rendben van így?

- Hálásan köszönöm, tökéletesen rendben van. Mi a legelső dolgom?

- Az útlevelet elintézni. Jó volna mindenféle vizumot előre megszerezni, mert ki tudja, hova fognak vezetni a szálak. Ha ugyan egyáltalában kapunk szálakat. Aztán el kell látni magunkat pénzzel. Bizonyosan lesznek valutaneheztségeink.

- Nincs külföldön senkijük, akitől ott pénzt kaphatnának?

Mindakét nő egyszerre élénken felkiáltott:

- Dehogynincs, dehogynincs...

Klára asszony örömmel sietett ujságolni:

- A boldogult uramnak volt egy spódium-gyára, azt kevéssel halála előtt jól eladta a Kereskedelmi Banknak. De számos külföldi követelését kivette a státusból és megtartotta magának. Nekünk számos európai fővárosban valuta-követeléseink vannak, ezeket az ügyvédünk kezeli, doktor Satory Tibor. A Nemzeti Banknak mind be van jelentve.

- Ez kitűnő, - felelte az újdonsült titkár, - oda holnap el kell mennünk: nekem és a hölgyek valamelyikének. Akár a nagyságos asszony lesz szíves eljönni, akár pedig...

A leányra nézett, megakadt és könnyedén elpirult. Éva elnevette magát.

- Nem tudja a nevemet, mi? Éva vagyok.

- Köszönöm. Szóval ha a vizumokat s a pénzkérdést rendbehoztuk, mindjárt mehetünk is. Szabad látnom azt a régi levelet, amelyet az imént említettek a hölgyek?

Kezébe adták a levelet. Szombati elolvasta, aztán a levegőbe nézett. Jó darabig tűnődött.

- Azt hiszem, - mondta végül, - hogy egy-két utat már az elején megtakaríthatunk. Az egyetlen forrás, ahol adatokat szerezhethetünk, az az ember, aki ennek a levélnek keltekor, tehát huszonkét esztendővel ezelőtt kémiai adjunktus volt Bécsben. Mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy ki volt az, vagy kik voltak azok? Aztán meg kell állapítani, hogy azok, akik szóbajöhetnek, most hol tartózkodnak. Ezt pedig innen Budapestről is meg lehet állapítani. Csak arra kérek felhatalmazást, hogy a szükséghez képest felhívhassam interurbán a bécsi egyetemet.

- Hogyne, - szólt gyorsan Éva, - ez természetes. Ügyes ember maga, Szombati. Mégis csak jó az öreg a háznál.

Nevettek mindahárman, mintha már évek óta jóban volnának. Még latolgattak egy jó darabig a kutatás lehetőségeit, apróra megbeszélték az előkészületek részleteit. Aztán Szombati elment azzal, hogy holnap délután Évával elmennek az ügyvédhez.

És másnap délután az ügyvéd előszobájában, ahol találkoztak, Szombati már ujsággal szolgált.

- Képzelse, milyen szerencsém volt: úgy ment minden, mint a karikacsapás. Megállapítottam, hogy az az adjunktus, akiről a levélben szó van, nem lehetett más, mint egy bizonyos Hellriegel, aki most egyetemi tanár Bonnban. Most tehát vagy írunk kell Bonnba, vagy odautazni.

- Utazni, okvetlenül utazni! Miért várjunk a válaszra itt, mikor ott azonnal megkaphatjuk?

- Én is ezt ajánlom. Tehát utazunk Bonnba. Négy nap múlva mindahárman elutaztak Bonnba. A fiát kereső anya, a bátyját kereső leány és az egyetemi költségeit kereső titkár.

V.

Egy kis hiba mégis történt: úgy indultak, hogy Bonn városába vasárnap érkeztek meg. Tudták ugyan, hogy ez esetleg egy nap idővesztést jelent, de olyan türelmetlenek voltak már mindahárman, hogy mindegynek találták: itthon veszítik-e el ezt az egy napot, vagy Bonnban.

A csendes német egyetemi városka mintha aludt volna a tavaszi vasárnapon. Hellriegel professzor lakását könnyűszerrel megtalálták, de őt magát nem. Egy házvezetőnőforma asszonyosság nyitott ajtót a messzi földről érkező látogatók csengetésére és közölte, hogy a professzor a vasárnapot Kölnben tölti, de holnap már itthon lesz.

Itt álltak tehát Bonnban egy üres vasárnap. Nekivágtak a városnak világot látni. Két órával megérkezésük után már ott sétáltak a bonni temető kavicsos útjain és betűzgették a kövek feliratait.

Egy szerény sírkőnél, amely engedelmesen sorakozott a többiek glédájába, Szombati megállott. A kő azt hirdette, hogy itt nyugszik Schiller özvegye, s vele egy sírban a fia.

- Ez a fiú az anyjához ragaszkodott, nem világhírű apjához. A végrendeletében meghagyta, hogy anyja mellé temessék.

- Mi volt a foglalkozása a Schiller fiának? - kérdezte Éva.

- Feljebbviteli tanácsos volt itt Bonnban. Ernst von Schiller.

Titokban összenéztek a leány és a fiatalember, mert észrevették, hogy az anya elfordul és könnyet töröl ki a szeméből. Mióta útrakeltek, általában idegesnek és izgatottnak látszott. Szeme gyakran fátyolos lett a könnyektől. Éva intett Szombatinak, hogy beszéljen, társalogjon, foglalja le a tépelődő anya gondolatait.

- Ebben a temetőben van a Schumann sírja is, keressük meg.

Kivette zsebéből a pirosfedelű utazási könyvet, abban megkereste a temető leírását. Mialatt elindultak a sírt megkeresni, Szombati beszélt.

- Sok érdekes ember élt itt Bonnban. Itt járt az egyetemre Heine Henrik is. És itt született Beethoven.

- Látható a szülőháza?

- Hogyne. Abból múzeumot csináltak. De vasárnap, sajnos, nincs nyitva.

Közben odaértek a Schumann-sírhoz. Megálltak a díszes márványemlék előtt, amelynek lapjára a levegőben úszó hattyút vésett a szobrász.

- Szereti Schumannt? - kérdezte Szombati.

- Szeretem. A Karnevált leginkább. De általában nehezek a zongoradarabjai az én számomra, olyan magasra már nem terjed a tudományom.

Tűnődve nézték a sírt.

- Szép így kettesben pihenni, - mondta Szombati, - folytatni a bensőséges kettést a halál után is. Ezek nagyon jól éltek és szerették egymást.

Klára asszony megint elfordult, megint zsebkendőjét vette elé. Ha az imént elveszett fia jutott eszébe, most nyilván második férjére gondolt, a jóra, gyöngédre és felejtethetetlenre.

- Menjünk tovább, - mondta Éva, aki maga is elkomolyodott, - jó volna azt a Beethoven-szülőházat legalább kívülről megnézni. Holnap aztán megnézzük belülről.

Elindultak megkeresni a házat. Az idegenvezető-könyv odaigazította őket. Kis utcában emeletes házacska-találtak, egy lélek sem járt erre a vasárnap délutáni csendben. S a kapun is ott állott a felírás, hogy „vasárnap délután zárva.” De Szombati gondolt egyet és megrántotta a régimódi csengő nyelét.

Sántikáló, irnokszerű bácsi jött kaput nyitni, nyakában a vasárnapi nyárspolgárok díszé gyanánt a keményített fehér nyakkendő, szemében pedig az ennek megfelelő bosszúság, hogy az idegenek még vasárnap délután sem hagyják békében az embert. De ami rosszkedvűt mondani szándékozott, azt el sem kezdhette. Szombati a markába nyomott egy pénzdarabot. A sántikáló öreg egyszerre nyájas lett tőle. Beengedte és vezetni kezdte őket.

Szűk, alig emberszélességű csigalépcső deszkáin bandukoltak felfelé. Szombati megfogta a karfát.

- Ezt a karfát valaha Beethoven fogta meg.

Az emeleten befordultak a gyűjteményes termék egyikébe. Ott volt a Remig-templomból való kis orgona, amelyen a tizenegyéves kisfiú már kenyeret keresett, mint templomi organista. S ott volt a brácsája.

- Tizenhatéves korában, - mondta a sánta öreg, - már brácsás volt az udvari zenekarban a kis Beethoven.

Éva és Szombati aggódva pillantottak Klára asszonyra. Kisfiúkról szóló minden megjegyzéstől féltették.

De ezúttal a megjegyzés elment Klára asszony füle mellett. A bécsi zongorát nézte, az öreg Beethoven bécsi zongoráját.

- Milyen furcsa klaviatura, - mondta meglepetve.

- Igen, - felelte a házmester, - az egész hangok jóval rövidebbek, a félhangok sokkal hosszabbak, mint más zongorán. Ezt külön az ő kezéhez építették. És a füléhez is. Akkor már nagyot hallott. Ennek a zongorának a hangja szokatlanul erős. Minden hangnak négy húrja van. Tessék csak idehallgatni.

A sántikáló öreg felemelte a billentyűkről a védőüveglapot és leütött egy hangot.

- Ne, ne, - mondta hirtelen idegesen Szombati.

- Mi az? - kérdezte Éva.

- Idegessé tesz, - felelte a fiatalember magyarul, - hogy valaki hozzányúl ehhez a zongorához. Ezen Beethoven komponált. Valahogy... tiszteletlenségnek érezném, hogy hozzányúljak...

- Maga muzsikál?

- Zongorázom.

- Nem is mondta. Mit szeret Beethovenben legjobban?

- A hetedik szimfónia allegretto-tételét.

Klára asszony meglepetve szólt közbe:

- Ó, igazán? Én is azt szeretem legjobban, milyen furcsa...

Ránézett a titkárra. Mintha most nézte volna meg először.

Aztán a hallócsövek gyűjteményéhez fordultak valamennyien. Egész gyűjtemény a süket zeneszerző hallócsöveiből. Mellettük nagy nyaláb azokból a cédulákból, amelyeken ceruzával beszélgetett, ha vendég jött hozzá, mert a vége felé már hallócsővel sem hallott semmit.

- Nézzék ezt, milyen borzasztó!

Odanézett a berámázott írásra. A sánta öreg mindjárt elkezdte magyarázni.

- A végrendelete. Három nappal a halála előtt írta. Már nem tudott jól írni, Grillparzer vezette a kezét.

A három utas borzadozva olvasta a dadogó, kusza írást, amelyben négy betűt hordott a Neffffe szó s a „Nachlass” szót a haldokló agy már „Nachlалass”-nak hebegte.

- Ez annyira hat rám, - mondta idegesen, ingerlékenyen Szombati, - hogy nem tudom ki-mondani. Menjünk innen, ezt az írást rettenetes nézni.

Mentek visszafelé a már megtekintett termeken. S egyszer csak odaértek a csigalépcső tetejéhez, ahol feljöttek. Ott egy kötéllel elválasztott nyomorúságos padlásszoba tűnt eléjük. Érkezéskor nem vették észre.

- Mi ez? - kérdezték a házmestert.

- Itt született Beethoven, ebben a szobában.

Megrendítően nyomorúságos padlásszoba volt ez. Alig tudták elhinni. Hossza nem volt több négy lépésnél, szélessége nem volt több háromnál. Egyik falát a rézsútos háztető adta, attól még nyomottabb volt.

Szombati elhárította a kötélakadályt és a tilalom ellenére belépett. A vézna, durván meszelt mestergerendák azonban olyan alacsonyak voltak, hogy nem tudott egészen felegyenesedni. Akik valaha itt laktak, mindig lehajtott fejjel jártak-keltek ebben a szobában, amely homorúra taposott, bütykös deszkapallóival, egész siralmas képével olyan fájdalmasan nyomorult volt, olyan megindítóan földhözragadt, olyan mosóné-nyomorról panaszkodott, hogy a fiatalember megdöbbenve nézett körül. Aztán furcsa módon elmosolyodott.

- Mit nevet? - kérdezte Klára asszony megütődve.

- Nevetnem kell magamon, - felelt az és jött ki a padlásszoba közepén. - Én jól ismerem Beethoven életrajzát. Apja muzsikus volt, anyja tüdőbajban halt meg. Nézzenek ide, itt laktak, itt született a gyerek. Ebből a levegőből szívta élete első lélegzetét az, aki a Kilencediket írta. Mikor az előbb erre gondoltam, hirtelen az az érzésem volt... de ne nevéssenek ki... az az érzésem volt, hogy itt azonnal intézkedni kellene, hamar pénzt adni a részeges muzsikusnak és a tuberkulotikus asszonyt azonnal szanatóriumba kell vitetni a kis csecsemővel. Már a zsebembe akartam nyúlni a pénzért. Ezen nevettem. Kinevettem magamat.

Elpirult és zavarba jött. Indult tovább. A két nő azonban nem nevetett. Egymásra néztek. És pillantásukban az volt benne, hogy ezt a fiatalembert napról-napra jobban szeretik.

VI.

Másnap megtalálták Hellriegel professzort. Amolyan német, Fliegende-beli tanártípust vártak, ehelyett egy fiatalos külsejű, borotvált arcú, síma modorú urat találtak.

A professzor hellyel kínálta őket. Szombati elmondta, hogy mi járatban vannak.

- Hogyne, emlékszem, - felelte ő rögtön, - az a Morvay olyan jelenség volt, hogy aki látta, nem igen felejtette el. A külseje is benne maradt az ember emlékezetében. Rám olyan benyomást tett, mintha egy rossz színész Svengali szerepét akarta volna eljátszani. Még ma is magam előtt látom.

Mindahárman feszülten figyeltek.

- Mindent mondjon el, professzor úr, nekünk minden legkisebb részlet is fontos lehet.

- Kérem, nagyon szívesen, amire vissza tudok emlékezni, azt igyekszem önöknek elmondani mennél pontosabban. Engem nem is ő keresett fel először, hanem egy belga úr, akinek a neve hirtelen nem jut eszembe. Ez a belga úr szabadalmi ügynök volt és találmányok értékesítésével foglalkozott. Már azelőtt is járt nálam néhányszor, mert első ízben a professzorom ajánlott neki, akkor nagyon meg volt elégedve, s azóta, ha szabadalmi dolgokban vegyi szakvéleményre volt szüksége, mindig hozzám jött. Így keresett fel ebben a Morvay-ügyben is. Emlékszem, hogy valami amalgámozási találmányról volt szó...

- Bútor-amalgámozás, - szólt közbe Klára asszony.

- Az, az, most már tisztán emlékszem. Bútor-amalgámozás, úgy van. Én megvizsgáltam a találmány vegyi vonatkozásait és úgy találtam, hogy vegyi szempontból a gondolatot kitűnően és tehetségesen hajtotta végre a feltaláló. Ezt a jelentésemben meg is írtam. Ugyanakkor azonban azt találtam, hogy praktikus kiaknázási szempontból a találmány értéke a nullával egyenlő. Ezt nem írtam meg, mert nem kérdezték tőlem. Gondoltam: ez a feltaláló és a szabadalmi ügynök magánügye; én felelek arra, amit kérdeznek tőlem, viszont amit nem kérdeznek tőlem, arra nem felelek. Az ügygel a magam vegyi szempontjából elég részletesen foglalkoztam, jó hosszúra nyúlt a szakvélemény, amit írtam róla. Még ma is emlékszem: kilenc kéziratos ívoldal volt az egész. Abban az időben az írógép még nem volt olyan általános, mint manapság. Az összegre is emlékszem, amit kaptam érte: a belga úr ötven koronát fizetett. Akkor még korona járta a régi Ausztriában. Erre azért emlékszem olyan pontosan, mert éppen ötven koronába került az a ruha, amelyet egy hölgyismerősöm... de ez nem fontos.

Hellriegel professzor mélabúsan elmosolyodott. Bécsi egyetemi ifjúkorának emlékei nyilvánvalóan ellágyították. S ezek az emlékek erősebben foglalkoztatták, mint a messzi földről jött három idegen utas nyomozási szándéka. De Szombati nem tisztelte a professzor mélázó visszaemlékezéseit.

- Professzor úr azt mondta, - szólott, - hogy találkozott magával a feltalálóval. Nekünk éppen ez volna a fontos.

- Ja igen, hogyne. Egyszer én a szakvéleményt leszállítottam a belgának és azt hittem, hogy ezzel az én számomra a dolog végérvényesen be van fejezve. De ekkor felkeresett a belga és afelől óhajtott véleményt, hogy praktikus gyártási szempontból mit gondolok az egész ügyben. Én húzódoztam. Elméleti ember voltam, mint ahogy most is az vagyok; nem akartam magamat gyakorlati szempontokba beleártani. A belga azonban nagyon bízott már bennem. Mindenáron a véleményemet kérte. Azt is közölte, hogy még két más embertől kért hasonló szakvéleményt, én tehát nem hordok túlságos felelősséget. Azonkívül még újabb ötven koronát ígért. Ennek, mint gyenge jövedelmű fiatalember, nem tudtam ellenállni. Azt

mondtam, hogy jól van, majd legjobb tudásom szerint véleményt adok. Ekkor ismerkedtem meg magával a feltalálóval. A feltaláló eljött a lakásomra. Nem az egyetemre, hanem a lakásomra.

Három reccsenés jelezte, hogy mindahárom hallgató izgatottan közelebb húzza a széket az elbeszélőhöz. A professzor összeráncolta homlokát, hogy erősebben emlékezzék vissza és lassan, szakadozottan folytatta:

- Nem tett rám jó benyomást. Öt percnyi beszélgetés után már kitűnt, hogy meg akar vesztegetni: kifaggatott, hogy mit ígért a belga. Mikor megmondtam, akkor hosszú technikai előadásba kezdett, hogy meggyőzzön a gyártás hallatlan üzleti lehetőségeiről. Végül egy kéziratot vett elő, amely fejtegetéseinek velejét tartalmazta. Átadta és megjegyezte, hogy ha jelentésem számára ennek a fejtegetésnek érveit hajlandó vagyok áttanulmányozni, a belga ember igenlő válasza esetén fáradságomért ötszáz koronát fog fizetni. Én természetesen csak azt feleltem, amit felelhettem: a kéziratot áttanulmányozom honorárium nélkül s érvei közül felhasználok, amit magam is helyesnek fogok találni. Külön pénzt nem fogadok el. Magamban mindenesetre már ellene fordultam. Általában az a tapasztalatom, hogy az a jóhiszemű ügy, amelyet valaki elég vigyázatlanul rosszhiszemű érvekkel támogat, már eleve megbukott.

A hallgatókon némi türelmetlenség látszott. Szombati a kezével dobolt a szék támláján.

- Ön tehát összejött a feltalálóval, - mondotta udvarias, de félreérthetetlen sürgetéssel.

- Úgy van. Nemcsak ez egy alkalomkor. Morvay ettől kezdve minden lehető alkalmat megragadott, hogy együtt legyünk. Meghívott ebédre a Goldenes Lamm című szállóba, ahol feleségével és kisfiával lakott...

- Nem, nem, - vágott közbe Klára asszony izgatottan, - az a hölgy nem volt a felesége.

- De mama, - szólt bele rögtön Éva, - azt nem tudhatod. Hátha rögtön elvette, mikor tőled elvált.

Az anya meghökkent és elhallgatott. Leánya ellenvetésére nem tudott mit felelni. Ez eddig nem is jutott eszébe. Csakugyan: férje Csókás Matildot valóban elvehette feleségül. Ugyanolyan légből kapott és rapszódikus módon, mint előbb őt.

Hellriegel professzor szerény mosollyal széttárta két kezét.

- Én a családi körülményekkel akkor nem foglalkozhattam. Nem is esküszöm meg rá, hogy az illető hölgy a feltalálónak kifejezetten felesége gyanánt szerepelt-e, vagy sem. Én mindenesetre ezt a benyomást nyertem. A Goldenes Lammba nem mentem ugyan el, mert nem értem rá, de másnap a családdal mégis összejöttem az Imperial-szálló kávéházában. Hárman vártak ott: férfi, asszony és kisgyerek...

- A kisgyerek, - hördült fel Klára asszony izgatottan, - igen, az, arról meséljen professzor úr...

- Megmondhatom, miért emlékszem ilyen jól huszonkét év múltán arra a kisgyerekre. Mert nagyon feltűnő volt a dolog. A kisbaba akkor kezdett még csak járni, az ilyen apróságot nemigen viszik kávéházba. Sok baj volt vele. Mialatt beszélgettünk, hol a férfi vette ölébe, hol az asszony. Mindenhez hozzányúlt a kicsi, folytonosan gügyögött, valamiért elkezdett sírni, zavarta azokat, akik a közelben ujságot olvastak. Engem, őszintén megmondom, rendkívül idegessé tett. Agyon is voltam dolgozva abban az időben, ingerlékeny voltam. Ennek lehet tulajdonítani, hogy összeveszttem a feltalálóval. Nem a gyerek miatt, hanem mert ideges lettem. A szakvéleményen vesztünk össze. Köszönés nélkül otthagytam az asztalnál. Még távozás előtt megmondtam neki, hogy soha többé nem óhajtok vele találkozni. Másnap aztán felkeresett a hölgy. Lehet, hogy nem másnap, hanem harmadnap, erre már nem emlékszem. Mindenesetre felkeresett. A feltaláló küldte követségbe. Meg akartak gyúrni mindenáron. De

én nem tágitottam. A második szakvéleményt megcsináltam legjobb lelkiismeretem szerint, úgy adtam át a belgának... ejnye, hogy nem jut eszembe annak a belgának a neve... pedig itt van a nyelvem hegyén...

Ezek hárman voltak. Ugy lestek a professzor szájából minden szót, ahogy a horgász figyeli a vízre vetett parafát. Az folytatta:

- Nem baj, később egészen biztosan eszembe jut. Szóval a belgától megkaptam a pénzemet s az ügyet lezártuk. Annál jobban csodálkoztam, hogy nemsokára megint felkeresett a belga és azt kérte, hogy a második véleményemben kifejtett nézetekről folytassunk eszmecserét. Szerette volna, ha nem tartok ki szilárdan elítélő álláspontom mellett: ez meglátszott rajta. Ingadozott, ennélfogva tőlem várta a segítséget, hogy elhatározását jobbra, vagy balra billentse. Sőt, inkább jobbra, mert nyilvánvaló volt, hogy... Leclerc! Megvan! Ebben a pillanatban jutott végre eszembe a belga neve, Leclercnek hívták.

Szombati már jegyezte a nevet a noteszába.

- Köszönöm. Tessék folytatni.

- Most már több lényegeset nem tudok, mindössze annyit, hogy a feltaláló Leclerc úrral együtt elutazott Belgiumba. Ezt onnan tudom, mert Leclerc telefonozott nekem elutazása előtt. Még valami kicsiny részletkérdésben akart valami szakfelvilágosítást kérni. Ekkor említette, hogy azokkal együtt utazik.

- Hova? - kérdezték egyszerre hárman.

- Azt nem tudom. Nyilván oda, ahol a belga lakott. Én Leclercet csak Bécsből ismertem, levelet nem váltottam vele és ez után többet nem is volt dolgunk együtt. Nemsokára elkerültem Bécsből a prágai egyetemre. Leclerc, ha Bécsbe jött egyáltalán, bizonyára talált valami más kémikust magának. Felteszem, hogy Brüsszelben lakott állandóan. Szabadalmi ügynökről, akinek nemzetközi üzleti vonatkozásai vannak, feltehető, hogy a fővárosban lakik.

- Ennyi, ugyebár, amire emlékezni méltóztatik? - kérdezte Szombati.

- Ugy van. Megpróbáltam részletes lenni. De tessék csak kérdéseket intézni hozzám, talán azokról eszembe jut még valami, ami önöknek fontos lehet.

Szombati tüdődött. Kérdéseket keresett magában. De Klára asszony kérdése készen volt.

- Kérem, professzor úr, az a kisgyerek, akit ön látott, az én kisfiam volt. Elrabolták tőlem és nyoma veszett. Már ezért is kimondhatatlanul hálás vagyok önnek, amit elmondott. Ha az a nyomozás, amelyet most megindítottunk, sikertelen lesz, az már nekem, az én anyai szívemnek, nagy nyereség, hogy az életét egy lépéssel tovább tudtam követni. Oda, az Imperial-kávéházba...

Elővette zsebkendőjét, amelynek az utóbbi időben igen sok dolga volt. Könnyezve folytatta:

- Próbáljon visszaemlékezni professzor úr arra a kisfiúra. Hogyan öltöztették, miket gögicsélt, mit csinált... Minden apró részlet kincs nekem, amit úgy fogok dédelgetni, mint elhalt kedveseink tárgyait szoktuk. Nem emlékszik a ruháskájára?

A tanár a fejét csóválta.

- Nem. Szívből sajnálom, de nem. Nekem gyerekek iránt sohasem volt nagy érzékem. Általában kedvelem a gyerekeket, de különösebben nem érdekelnek. Ezért nem is szoktam megfigyelni őket. Hiába próbálok visszaemlékezni, nem megy. Látja, nagyságos asszonyom, az én szakvéleményeim ügye olyan részletességgel maradt a fejemben, hogy magamat is meglep. Mert azt erősen átéltem, mert az érdekelt. A kisgyermek helyén csak egy homályos foltot látok a memóriámban. Sem arcára, sem ruhájára, sem nevére nem emlékszem...

- Ádámnak hívták, - mondta az anya.

- Miért hívták? - vágott közbe Éva. - Mondhatjuk úgy is, hogy hívják. Remélnünk kell, hogy él. Remélnünk kell, hogy meg fogjuk találni. Az édesanyjáról természetesen nem tud semmit, hiszen azóta már kereste volna. De mi most megkeressük őt és anyát is fogunk neki adni, testvért is.

- Szívből kívánom, - mondta a professzor és felállott. Rápillantott az íróasztalon álló órára is, nyilván az idő sürgette már.

Búcsúzás közben még udvariasan felajánlotta, hogy ha utólag új kérdeznivaló jut eszükbe, csak keressék fel még egyszer, nagyon szívesen rendelkezésre fog állani.

Lent a ház előtt Klára asszony ránézett a titkárra:

- Most haza megyünk?

- Most nagyságos asszonyék szépen hazamennek és pihennek egy kicsit. Én elmegyek a főpostára telefonozni.

- Hova?

- Természetesen Bécsbe. Ez nem jutott eszükbe?

- Nem hiszem, - szólt Éva, - hogy érdemes lenne. Abban az Imperialban aligha lesz olyan pincér, aki huszonkét éve is ott szolgált már. S ha lesz is, kizártnak tartom, hogy emlékezzék huszonkét év előtti idegen vendégekre.

- Ezt ugyanígy én is végiggondoltam. Nem is az Imperialba akarok én telefonálni. Hanem a Goldenes Lamm nevű szállóba. Hellriegel professzor említette, hogy Morvay oda hívta őt meg ebédre, mert ott laktak. Hátha be van jegyezve a huszonkét év előtti könyvekbe, hogy hova utaztak el.

A két nő hálásan nézett a fiatalemberre. Klára asszony nem is hagyta megjegyzés nélkül.

- Kitűnő ember maga, Szombati. Nagyon köszönöm. Hát akkor csak járjon szerencséivel. Hazatalálunk, Éva?

- Bízd csak rám, anyuskám. Ahol én egyszer megfordultam, ott bármikor eligazodom. Nem hiába voltam cserkészlány. Gyerünk erre egyenesen, a legközelebbi saroknál befordulunk balra, mindig amerre a villamos megy.

Még aznap este elutaztak Brüsszelbe.

VII.

A brüsszeli szabadalmi hivatal igazgatója már az első kérdésre bólintott.

- Hogyne ismertem volna, távolról rokonom is volt. Leclercet itt mindenki ismerte. Csakhogy már meghalt.

A választ megdöbbenés fogadta. Egyszerre vált az arca színtelenebbé a két idegen hölgynek s az idegen úrnak.

- Családja maradt? - kérdezte Szombati.

- Felesége is meghalt, de maradt két fia. A fiatalabbik Brüggeben lapkiadó. Az idősebbik itt ügyvédkedik Brüsszelben.

- Szeretném ezt az ügyvédet felkeresni.

- Annál nincs egyszerűbb. Tessék felhívni telefonon, benne van a száma a könyvben. Henri Leclerc.

- Még egy kérdést. Hány éves ez a Henri Leclerc?

- Nem tudom pontosan, harminc-harmincegy.

- Köszönöm szépen, ez minden, amit tudni óhajtottunk.

Elbúcsúztak. Lent az utcán gyorsan kerestek egy kávéházat, hogy megbeszélhessék a helyzetet és összegezhessék az eredményeket. Rendeltek három frissítőt és Szombati azonnal rávetette magát a Laurens-cigarettákra, amelyeket otthon Budapesten csak messziről nézegethetett, de itt potomáron kapta őket.

- Ezt a csatát már a második fordulónál elvesztettük - mondta szomorúan az anya.

- Nem, anyuskám, nem szabad mindenbe ilyen hamar belenyugodni.

- Nem bizony, - bólintott Szombati is - még mindig remélhetünk valamit a fiútól. Ez a fiú a kérdéses időben nyolc-kilenc éves volt. Száz eset közül egy a valószínűség, hogy emlékszik valamire, ami nekünk fontos. De ebbe az egy százalékba is kapaszkodnunk kell. Aztán meg nemcsak ez az egyetlen út. Leclerc szabadalmi ügynöknek kétségtelenül voltak jóbarátai. Azokat kikutatjuk és egyenként kifaggatjuk. Aztán meg fogjuk tudni, hogy abban az időben hol lakott. Kikérdezzük akkori szomszédait. És még húsz módot fogunk kitalálni, de ezt a nyomot, amelyet Bonnban kaptunk, olyan egyszerűen nem adjuk fel. Most megyek telefonálni.

Anyá és leánya egyedül maradtak. Kavargatták a hűtött narancslevet.

- Kitűnő fiatalember ez a Szombati, - mondta Klára asszony - akármi lesz az útunk vége, a kialkudott pénzén felül még valami szép ajándékban fogjuk részesíteni.

- Érdekes, - mondta mosolyogva Éva - ugyanebben a pillanatban én is erre gondoltam. Igazán kár lett volna, ha nem hozzuk magunkkal.

- Kedves, derék, jó fiú. Az én szegény, drága fiam, ha él, ugyanakkora lehet. Szombati említette, hogy huszonhárom éves. Ádám is annyi, ha él. Milyen örömtől fosztott meg a sors. Ha nekem ilyen kedves, csinos, okos fiam volna.

Éva elgondolkozva nézett maga elé.

- Drága anyuskám, akarok én neked valamit mondani. Amit mi most csinálunk, az nagyon kétélű dolog ám. Ha az én bátyám él, akkor még nem biztos, hogy a te tulajdonságaidat örökölte. Az apja a te jellemzésed szerint lelkiismeretlen volt, megbízhatatlan; jellemtelen és könnyelmű.

- Éva, az Istenért, hogy beszélhetsz ilyen kegyetlenül?

- Én nem kegyetlenül beszélek, csak józanul. Te sem tagadhatod, hogy úgy van, ahogy mondom. Lehet, hogy Ádám él és teljesen az apjára ütött. Ehhez még vedd hozzá, hogy milyen nevelésben részesülhetett. Most huszonhárom éves. Neveléssel már nem fogsz tudni segíteni rajta. És ha így van, akkor nagy feladat előtt állunk. Sok türelemre, szeretetre, jóindulatra lesz szükségünk, erre elő akarlak készíteni.

- De miért tételezed fel róla, hogy nincs benne az anyjából? Ha olyan, mint én, akkor nem lelkiismeretlen, nem jellemtelen. Csak hiszékeny és naiv...

- De anyuskám...

- Hagyd csak, drágám, ismerem én jól a hibáimat. A sors megtanított rájuk. Te, hála Istennek, nem örökölted ezeket. Az eszed, a józanságod szegény, drága édesapádé. Éppen így lehet, hogy Ádámban, ha megtaláljuk, csak örömünk fog telni, bánatunk semmi. De ha megtaláljuk, vajjon hogyan találjuk meg? Mely pontján a világnak? Milyen társadalmi osztályban? Talán már házas. Talán most akar házasodni. Talán beteg. És vajjon milyen ember lett belőle? Magas, vagy alacsony? Milyenek az arcvonásai? Hát nem bámulatos az élet? Még az is meglehet, hogy mikor robogunk a vasúton és lenézünk egy kis német állomáson, ott megy egy fiatalember, és ő sem tudja, hogy én vagyok az anyja, én sem tudom, hogy ő a fiam. Tudod, mióta elkezdtek keresni, és az én régi sebem ilyen erősen kiújult a lelkemen, néha már úgy szenvedek a bizonytalanságtól, hogy borzasztó érzések vesznek erőt rajtam: szinte kevésbé kínzó volna holtnak tudni, mint ennyire nem tudni róla semmit...

- Ne félj, drágám, amit egyáltalában emberi módon lehetséges megtudni róla, azt meg fogjuk tudni. De miért telefonál ez a Szombati olyan sokáig?

- Talán folyton mással beszél az az ügyvédi iroda. Majd jön mindjárt.

De nem jött mindjárt. Beletelt még tíz perc, míg végre megjelent az asztalnál. Még pedig sugárzó arccal.

- Nagyszerű híreim vannak. Ugy-e mondtam, hogy abban az egy százalékban is kell néha reménykedni?

- Üljön le hamar, mesélje, mit végzett.

- Felhívtam ezt a Leclerc ügyvédet. Légyottot kértem tőle, hogy az apja múltjának egyes részleteiről felvilágosítást kérjek. Ez, úgy látszik, nagyon kíváncsi ember, mert mindjárt telefonon tudni akarta, miről van szó. Az is lehet, hogy így akarta a személyes találkozást megtakarítani. Egyszóval amilyen röviden tudtam, elmondtam, hogy boldogult atyja egy ügyfeléről van szó, egy magyar feltalálóról. Erre azt felelte, hogy ő maga nem emlékszik rá, de atyja harminc éven keresztül mindennap pontos naplót vezetett, s azok a naplók megvannak. Több, mint negyven kötet, valóságos lexikon-szerű gyűjtemény. Ő majd kikeresi a kellő kötetet. A dátumot megadtam. Délután hatkor szabad lesz. Ő minden délután hatkor a Groote Markton szokott sörözni. Azt kérte, hogy menjünk mi is oda, beszélgethetünk egész vacsoráig. Nem lesz nehéz őt megismernünk, mert a Brabant-palota tövében ül mindig és fekete kötést hord a félszemén.

- Odahozza a naplót is?

- Oda.

- Hihetetlen dolog, ezzel a naplóval, - álmélkodott Klára asszony - mintha csak minden útunkat a jó Isten vezetné. Most mit csinálunk este hatig? Én megbolondulok az izgatottságtól.

- Majd egy kicsit megnézegetjük a várost, az talán úgy-ahogy, lefoglalja nagyságos asszony gondolatait.

De hiába nézegették a várost, Klára asszony gondolatait nem tudta lefoglalni semmi. Szórazott volt, étvágytalan, s a keze láthatóan remegett. Alig várták a hatórát. Nem is várták meg, félhatkor már ott ültek türelmetlenségükben egy bádogasztal mellett. És mikor széttekintettek, olyan látvány tárult eléjük, amely kivételesen még a gondolataival tépelődő anyát is lekötötte.

Kővé vált és aranyozott Mozart-strófák tere tárult itt ki a Groote Markton, vagyis nagypiacon. Szemközt ott állott a Hotel de Ville, a városháza, a gótika kecses és elbűvölő pompájában, ezernyi szobrainak ékességével, tömjénes gregorián ima gyanánt a kék égbe szökkenő finom tornyával. Oldalt pompázott a másik gótikus palota, a Broodhuys, vagyis kenyérház, álmodó galériával, mintha csontból faragták volna. A harmadik oldalon, hátuk megett, a Brabant hercegek palotája, renaissance-ablakainak végtelen sokaságával. És a három palota mellett és között a régi céhek tündöklő házai. Tarka rendben sorakozó karcsú homlokzataik valami kővévált barokk bált nyújtottak így egymás mellett, faragásaik csipkéje és gazdag aranyozásuk ékszere mintha egy hajdani jelmezünnep pompázó hölgyeit mutatta volna.

- Tapsolni szeretnék, - mondta Szombati, - vagy csókot inteni ezeknek a házaknak.

- Mennyi arany! - álmélkodott Éva.

Az egész tér sziporkázó nehéz aranydíszet öltött. Az egyik ház ormán egy szent nagy szobra állott aranyruhában, pásztorbottal, arany püspöksüveggel. A szomszéd házon két arany oroszlán tartott egy pompázó címert, a homlokzaton arany félhold ékeskedett. Következő szomszédján aranyrovátkás oszlopok díszlettek. Mellette arany földgömb állott a ház fokán, arany körzővel. Aztán csavart barokk oszlopok következtek aranyozva. A szomszéd házon aranyhírnök lengette aranyleplét. Egyik kapu felett arany virágkosár a cégér, a másikon aranyfüzérbe foglalt söröskupa. Arany csillag, arany nemtőszobor, arany zászló, arany lovasszobor, arany rózsza, folyton az arany nehéz és dús dísze. A nap éppen akkor tűnt el a házak teteje mögé, az egész tér arany sziporkákkal ragyogott, mint valami mesebeli király álomvárosa.

- Sohasem tudok elég hálás lenni, - mondta Szombati, - hogy ezt megláthattam.

- Gyönyörű, - mondták a nők is mindketten.

Amott a tér oldalán most szedelődzködött haza az aranypaloták tövéből a virágpiac. Piros, sárga, lila, kék virágok boldog foltjait vitték a szekerek.

- Térzene lesz, - mondta Éva.

Csakugyan, a térzene közönségének csinált helyet a virágpiac. Már rakták ki oda is sűrű sorokban a kis bádogasztalokat. Egy ló elesett a kövezeten virágszállítás közben, már sietett is oda a belga rendőr, fején fehérre mázolt rohamsisak. S a túlsó oldalon jött a zenekar.

- Valami ifjúsági egyesület zenekara lehet, - mondta Szombati, - csupa gimnazistának látszanak.

De ekkor Klára asszony izgatottan felkiáltott:

- Ott jön a mi emberünk.

Csakugyan egy köpcös, kövér, harminc táján járó férfi közeledett arra, félszemén fekete kötés. Szombati felpattant és odasietett hozzá. Váltottak egy pár szót, kezét szorították és jöttek az asztalhoz.

A belga ügyvéd bemutatkozott a hölgyeknek. Helyet foglalt. A tér közepén is helyet foglaltak a zenészek egy kis kioszkban.

A nap lement, az aranyozott téren kigyulladtak az ívlámpák méla fényfoltjai, a gazdag aranyozású házak a naplemente rőt bársonya helyett feltöltötték az ívlámpafény halavány selymét.

De a tündérszép látvány most már nem jelentett semmit ennek a társaságnak. Mikor Leclerc ügyvéd elővett egy bekötött, kéziratot könyvet, Klára asszony keze akaratlanul megrándult, hogy máris nyúljon érte, elkapja és belemerüljön.

- Már lapozgattam a naplóban, - kezdte az ügyvéd, néhány udvarias megismerkedési frázis kicserélése után, - és arról a magyar feltalálóról, aki önöket érdekli, elég bő feljegyzéseket találtam. A feljegyzések már Bécsben kezdődnek, ahol atyám a feltalálóval összejött. Hat különböző ügyben tárgyalt ott atyám, s mind a hat ügyének naponkénti tárgyalásairól emlékeztető-jegyzeteket írt ebbe a naplóba. Mindenben igen pedáns ember volt, ebben is. Majd olvasom azokat a részleteket, amelyek az önök emberére vonatkoznak.

Kezdte olvasni. A két nő és a titkár feszülten figyeltek. De feszültségük lassanként alábbhagyott. A feljegyzések semmi személyes részletet nem tartalmaztak. A két nő oldalról nézett az asztalra fektetett könyvbe, Szombati szemközt ült, onnan nézte a kézírást. Így is szemmel tudta kísérni az ügyvéd felolvasását, mert a néhai Leclerc kalligrafikus szépírással írta bele a naplóba feljegyzéseit.

„...Hosszabb tárgyalás Morvayval. Egyszer s mindenkorra szóló vételárat kíván. Elutasítottam, de a tárgyalást fenntartom.”

„...Hellriegel szakvéleménye a kémiai processzus tekintetében kitűnő. Ujabb tárgyalás Morvayval. Nem enged. Opciót ajánlottam fel. Nem fogadja el, teljes vételárat követel.”

Sehol a gyerekről semmi. A feljegyzésekből kiderült, hogy Morvay végül mégis pénzt csikart ki az ügynökből anélkül, hogy még opciót is adott volna. Elhatározták, hogy egy nagy brüsszeli bútorvállalkozót megpróbálnak érdekeltetni a találmány kiaknázásában.

Egy napon ez a bejegyzés állott a naplóban, ahol a kiadásokat mindig aprólékos számadás tüntette fel:

„...Három és fél darab vasúti jegy Brüsszelbe. Három darab hálókocsi-jegy.”

- Ez tiszta dolog, - kiáltott fel Szombati, - együtt utaztak ide Brüsszelbe. Monsieur Leclerc, Morvay és a vele utazó hölgy kaptak összesen három jegyet, a gyermek számára féljegyet váltottak. Az három és fél. A hálókocsiban elég volt három ágy, a gyermek nyilván ott aludt vagy Morvay mellett, vagy az illető hölgy mellett. Azt hiszem, kétségtelennek lehet tekinteni, hogy a gyermeket is elhozták Bécsből Brüsszelbe.

- Talán itt is járt a fiacskám, - sóhajtotta az anya - ahol most ülünk...

Éva megbocsátó arccal nézett anyjára. Mintha csak nem leány az anyát, hanem anya a leányát illette volna ezzel a pillantással. A lírai, a regényes, az érzelmes az anya volt a két nő között, s a leány volt a józan, a reális, a céltudatos. Csakugyan fel lehetett tenni, hogy a kis Morvay Ádám itt is megfordult, ezen a gyönyörű téren, mint mit sem sejtő, gagyogó kis kölyök, mialatt kétségbeesett anyja lent Mohoson szenvedte a gyötrelmek vak gyötrelmét, s most mikor itt ül az anya ugyanezen a téren, a fiú mint felnőtt ember ki tudja, merre jár? Ezt meggondolni szép volt és regényes, de a szép és regényes kérdés felett való mélázás az Éva lelki alkata szerint semmivel sem vitt közelebb a célhoz.

- Ráérünk ezen merengeni, - mondotta, megjegyzése enyhítéséül megfogván anyja kezét, - ha majd a dolgunknak végére jártunk. Most kérjük tovább a feljegyzéseket.

Leclerc olvasta tovább a napló adatait. Lassan ment a dolog, s az olvasást hosszabb szünetek szakították félbe. Az ügyvéd csak magának olvasta azokat a részeket, amelyek a hazaérkezett apa brüsszeli életének más vonatkozásairól szóltak, csak akkor olvasott hangosan, mikor a naplóban felbukkant a magyar feltaláló személye.

„...Telefon Creuziernek. Találmány iránt érdeklődik. Holnap találkozunk. Morvayt értesítettem.”

Igy olvasott az ügyvéd. S magyarázólag hozzátette:

- Creuzier abban az időben a legnagyobb bútorgyáros volt Belgiumban. Később bevonult és elesett. Gyára most is megvan; rokonai vezetik, akik akkor még Franciaországban éltek. Nézzük csak tovább.

„Első találkozás Creuzierral. Azonnal elutasítja a gondolatot. Szerinte a gyártás megindítása katasztrofális bukással járna. Morvay igyekszik meggyőzni, hiába. Creuzier hajthatatlan, hallani sem akar a dologról.”

Megint jó darabig hallgatott Leclerc. Olvasta a naplót. Még pedig olyan arccal olvasta, amelyen látni lehetett, hogy nem az idegen érdeklődők, hanem a maga számára olvassa. Nagy figyelemmel merült el atyja múltjába. Ezek hárman három oldalról idegesen, izgatottan, türelmetlenül néztek bele a szövegbe, ő pedig nyugodt élvezettel olvasta, mintha regényt olvasott volna. Fordítani akart, mikor Éva gyorsan közbetette a kezét, mert a napló szövegében meglátta az „inventeur hongrois” szavakat, amelyek Leclerc figyelmét kikerülték.

- Itt van valami, - mondta Éva - menjünk csak vissza.

- Hol? Ja igen. Nem vettem észre. Lássuk csak, mi van itt. „A magyar feltaláló pénzköveteléssel lépett fel, pörrel fenyegetődzik. Beszéltem Fromentin ügyvéddel. Szerinte a pertől nem kell félnem.”

Leclerc elhallgatott és tovább olvasott. Csak magának. Mintha az idegenek nem is ültek volna az asztalánál. Ekkor aztán Szombati megunt a dicsőséget.

- Bocsánat, ügyvéd úr, hogy félbeszakítom. Ez így nem lesz célravezető.

- Miért nem? Hiszen minden részletet felolvasok, ami önöket érdekelheti.

- Szó sincs róla. Ha Éva kisasszony most nem szól, ön esetleg kihagyta volna a Fromentin ügyvéd nevét. Hátha éppen Fromentin úrnál rejlik az egyetlen nyoma annak, hogy e pillanatban hol tartózkodik az, akit keresünk? Ez így nem jó lesz. Ezt a naplót alaposan és részletesen át kell tanulmányozni. Az én kérésem az, hogy felmehessek az ön irodájába, - hiszen a naplót kézből nem adja ki, ezt megértem, - adjon ott nekem egy íróasztalt, én majd a naplót lemásolom, esetleg a további naplóköteteket is. Nekünk itt minden apró részlet fontos, még pedig nemcsak ebben az egy kötetben. Hátha az, akit keresünk, most is itt van Brüsszelben? A napló összes köteteit át kell nézmem, míg csak hiteles adatot nem találok arra vonatkozólag, hogy a magyar feltaláló innen örökre és végérvényesen elutazott. A gyerekekkel együtt. Sőt még ezzel sem elégszem meg. Mert hátha aztán visszajött? Egyszóval engedje meg, hogy én boldogult édesatyja összes feljegyzéseit átnézhessem, sőt úgyszólván a mi szempontunkból feldolgozhassam.

Leclerc savanyú arcot vágott.

- Kérem, - mondotta, - ezek a feljegyzések sok intim üzleti dolgot is tartalmaznak; ön megértheti, ha nem szívesen nyitom ki ezeket egy idegen előtt. Aztán meg az irodámban én nem mindig vagyok ott, gyakran elutazom vidékre, már pedig ebből a naplóból én nem adhatok ki kötetet senkinek, csak a magam személyes jelenlétében. Ön ezt meg fogja érteni...

A térzene játszott a brüsszeli Groote Markton, s ők az asztalnál hosszasan elkezdtek tárgyalni. A tárgyalások húzódtak, húzódtak és Szombati csak nehezen tudta elérni, hogy végre mégis csak kihúzott valami ígéretet az ügyvédből. Abban maradtak, hogy másnap délelőtt találkoznak. A két nő tehát ezt a találkozást még feszültebb várakozással fejezte be, mint ahogy elkezdte. Klára asszonyon különösen meglátszott, hogy ma éjszaka keveset fog aludni. Éva igyekezett valamivel lekötöni a figyelmét.

- Nézd csak, mama - mondta, még pedig az idegen asztaltárs iránt való udvariasságból továbbra is franciául, - ezek a fiatal muzsikusok kotta nélkül játszanak.

Mind odanéztek a zenészekre. Az ívlámpák fényében játszó ifjakon csakugyan volt valami különös. Nem volt előttük kotta, kívülről játszottak. De viszont arra a papíruhás karmesterre sem pillantottak soha, aki vezényelte őket. Viszont ez az abbé sem úgy dirigált, mint más karmester. Nem a szemnek, hanem a fülnek vezényelt: pálcájával az állványon hangosan ütötte a taktust.

- Különös, - felelte Éva asszony, - miért így játszanak ezek?

Leclerc ügyvéd becsukta és hóna alá vette a naplót. Aztán válaszolt:

- Azért, madame, mert nekem legalább fél szemem, van, de ezeknek egy sincs. Ez a vakok intézetének zenekara.

VIII.

Szombati egy délelőttön át dolgozhatott csak a naplón. Leclerc bejelentette neki, hogy délután két napra Ostendébe kell utaznia, mivel pedig a naplót saját irodájából elvinni nem engedheti, csak a két nap elteltével állhat megint rendelkezésre.

A titkár biztonság okáért elkezdte a napló teljes szövegét másolni. Azt gondolta magában ugyanis, hogy az állhatatlan természetű, fantasztikus Morvay, akinek Brüsszelig szóló történetét és kivált házasságát már jól ismerte, aligha maradt nyugton Brüsszelben. Igen valószínűnek látszott, hogy innen is tovább állott, csak a naplóban kellett a nyomát megkeresni, hogy mikor. Ha ezt a pontot megtalálta, talán nem is lesz szükséges tovább törődni a naplóval.

Amivel egy délelőtt elkészült, abból sok mindent megtudott. Morvay nem hagyott békét a szabadalmi ügynöknek, minduntalan zsarolta pénzért és a legkülönbözőbb perekkel fenyegette meg. Közben új találmányok értékesítésére is rá akarta venni. Feltalált a napló tanúsága szerint egy gyermekágygá átalakítható magas gyermekszéket. Feltalált egy villamos kefé, amelyet csak bele kellett kapcsolni a kontaktusba, aztán lassan végighúzni a keférendő tárgyon, a kefe magától kefélt. Még más eféle találmánya is volt a nyughatatlan elméjű Morvaynak, de a szabadalmi ügynök naplójegyzeteiből az tűnt ki, hogy egyiket sem tudta értékesíteni. De ha Leclerc sem adott neki már, akkor miből fedezte a brüsszeli tartózkodás napi költségeit? Erre a kérdésre látszott felelni egy érdekes bejegyzés a kiadások között. Ott ez a tétel szerepelt: „Mme Morvay első fellépése, páholy”.

A Morvayhoz tartozó hölgy tehát fellépett. Színházban bizonyára nem, hiszen Csókás Matild aligha tudhatott olyan jól franciául, hogy Brüsszelben fellépjen, mikor Budapesten nem volt szerződése magyarul sem. Minden valószínűség szerint felhasználta táncstudományát, valahol fellépett valami táncszámmal és így próbálkozott pénzt keresni.

Szombati ebéd után már egy brüsszeli szerkesztőségben ült és forgatta a huszonkét év előtti lappéldányokat. Mivel a napló szóbanforgó dátumát feljegyezte, nem volt nehéz dolga. Öt perc alatt megtalálta, amit keresett. A „Gioconda” című mulatóhely aznap hirdetett új műsorában a következő számot találta: „La belle Mathilde, Danse Hongroise”. Ez más nem is lehetett, mint Csókás Matild.

Szaladt a Gioconda nevű mulatót megkeresni. Estig futkosott. Estére kiderítette, hogy a Gioconda nevű mulatót a világháború alatt a megszálló németek megszüntették és tulajdonosát, egy Rachot nevű embert, internálták. Rachot aztán hazatért, Brüggebe költözött s alighanem ott él most is, valami csemegeborbehozatali irodája van.

Másnap Éva és Szombati elutaztak Brüggebe. Klára asszony rendkívüli fáradtságról panaszkodott, az utazás és a nyomozás izgalmai nagyon megviselték, inkább otthon maradt a brüsszeli szállóban és elhatározta, hogy egész nap feküdni fog.

A fiatalok igen könnyen megtalálták Rachot urat. Töpörödött öreg emberke volt, fogatlan, reszketőskezű. Kis fekete házisapka a fején. Amilyen könnyen megtalálták, ugyanolyan gyorsan végeztek vele. Az öreg egyáltalán semmire nem emlékezett.

- Kérem, én azt a helyiséget tizennégy éven át vezettem, míg a boche-ok el nem hurcoltak. Minden hónapban húsz új számot szerződtettem. Az évenként több mint kétszáz, tizennégy év alatt több, mint háromezer. Hogyan emlékezhethetném rájuk? A memóriám nagyon gyöngül különben is: már a leghíresebb artisták neveit is összekeverem, akik valaha felléptek nálam. Nem való már semmire az ilyen öregember.

- Homályosan sem emlékszik, hogy egy magyar nő, akinek különös, feketeszakállas férje volt, fellépett önnél?

Az öreg csak a fejét csóválta.

- Rengeteg magyar szám dolgozott nálam. Szerettem őket: szerények voltak, jók és tehetségesek. De nem emlékszem különösebben egyikre sem.

- Feljegyzései nincsenek, igazgató korából?

- Voltak, de megszálláskor ott veszett minden. Mire a németek hazaengedtek, már rég lebontották azt a házat, melyben a Gioconda játszott és új ház állott a helyében. Ott most egy nagy áruház van tudtommal.

Nem volt mit tenni, elbúcsúztak Rachot úrtól. S ha már itt voltak, megnézték a flamand városkát.

Kószáltak cél nélkül, kedvükre s érdeklődve böngészték a felírásokat. Igen sokat meg is értettek a flamand szavakból. Wyngaard: szőlő, Hemelryck: mennyország, Groot Plaats: nagytér.

- Olvastam arról a palotáról, - mondta Szombati, - ahol IV. Edvárd király volt vendége egy brüggei mágnásnak, mikor alattvalói elkergették hazulról. Ott most múzeum van, meg kellene nézni.

- Nézzük meg, - helyeselt Éva.

Megkeresték, megnézték. Szombati főként a csipkeosztály érdekelte, de Éva, mikor meghallotta, hogy itt egy régi felszerelésével megőrzött középkori konyha látható, semmi más iránt nem érdeklődött többé. Ő a konyhát akarta látni.

Volt is mit látni ezen a hatalmas konyhán, amely akkora teret tárt eléjük, mint egy lovagterem. A falakat legalább ötvenféle rostély fedte, ezek mind különféle húsok sütésére szolgáltak hajdan. Most valami falra aggatott fegyvertárnak látszottak. A kovács minden darabnál kitett magáért. Cirádás vasvirágok, kovácsolt indák remekbe készült vonalai tették látványossá a rostélyokat.

- Ez halnak való, - mondta izgatottan Éva.

Szétnyitható, csukaalakú forma volt ez, látszott rajta, hogyan használták. Aztán sorakoztak a libasütőnyársak, díszesen kovácsolt fogóval. Aztán a süteményminták, finoman rajzolt negatív ábrákkal, melyeknek káma-szerű humorúsága vitorláshajót, páncélos vitézt, szárnyacsapkodó kakast, éjjeli őrt ábrázolt. Aztán jött a hasonlóan vésett ostyasütők végtelen sora. Ijesztő nagyságú mozsarak következtek, amelyekben hetedhét országra szóló lakodalom népének lehetett volna diót törni. A mennyezetről irdatlan húsmáza lógott, félméteres kampóval.

- Ezen ökröt lehetne mérni, - mondta Éva.

- Azt is mérték rajta, - bólintott Szombati.

Ormótlan nagy kulcsok is lógtak a falon, bizonyára a különböző pincék, éléskamrák, padlások kulcsai. Aztán pohárszékek tüntek fel az óriás konyhán, alattuk végnélküli sora az üstöknek, vassfazekaknak, kondéroknek, a polcokon hasas borospalackok katonás glédája, mindegyiken beleégetett címeres pecsét. Végül elérkeztek a nézők magához a tűzhelyhez, amelynek irdatlan nagyságán már szinte el lehetett mosolyodni. A falnak támasztva megszámlálhatatlan nyárs, zsírlocsoló, pizskálóvas, rúd, minden. És mindezeknek koronájául egy kondér, akkora, mint egy kisebbfajta falusi ház.

- Teremtő Isten, - mosolygott Szombati, - ebben a kondérban talán elefántot főztek levesnek.

Éva nem felelt. Csillogott a szeme, mint a frontharcosnak a győzelmi zászlók múzeumában.

- Ez magát annyira érdekli? - kérdezte Szombati elcsodálkozva.
 - Kimondhatatlanul, - felelte Éva lelkesen, - ennél nincs semmi érdekesebb.
 - Furcsa, - csúszott ki a fiatalember száján.
 - Mi furcsa? Hogy egy lány, aki valaha férjhez fog menni és háztartást fog vezetni, érdeklődik a mestersége iránt? Mit talál ezen furcsának?
 - Azt találom furcsának, hogy maga egészen más benyomást tesz az emberre, mint ezt. Az ember azt hinné, hogy csak amerikai irodalom, operazene és pszichoanalízis iránt érdeklődik.
 - Az iránt is érdeklődöm. De miért volna ez összeférhetetlen! Nem én vagyok a furcsa, hanem maga a furcsa. Akinek egy kis kultúrája van, annak még lehet józan esze is. Ha énnekem majd háztartásom lesz, abban nemcsak művészettörténelmi csevegést fog kapni a vendég, hanem olyan vacsorát is, hogy a füle kétfelé áll tőle. Most hová megyünk?
- Szombati nem felelt mindjárt. Oldalról lopva ránézett Évára. Csak kisvártatva rezzent fel a kérdésre.
- Hova megyünk? Sétáljunk el ahhoz a csatornához, amely a Longfellow kedvenc helye volt. Az utat kinéztem magamnak, könnyen megtaláljuk. Menjünk gyalog, ha nem nagyon fáradt, közben érdemes lesz nézegetni a házakat. Kedves, hogy itt minden háznak külön neve van. Három tulipán, Cica, Varrótű, Tornyocska, Öregudvar, Fafarkas, Prépostház... nem kedves háznevek?
 - Honnan tudja maga ezeket?
 - Az éjjel megtanultam. Vettem egy Brüggeről szóló könyvet, kész brüggei tudós vagyok. Nézze ezt a házat, milyen elragadó...
- Ámulva gyönyörködtek a házakban, azokban a műemlékekben, amelyekről művészettörténeti kurzusokon egyenként tanul az ember s amelyeket itt szemtől-szembe lehet látni. Mialatt pompás nagy albumok apróra méricskélik és bírálják őket, képeiket közlik, megdicsérik ablakíveik finom hajlását, vagy tiltakoznak egy stílusrontó oromdísz ellen, azalatt ők itthon nagyon békésen és polgáriasan viselkednek, mint mindmegannyi híres movizsinész, családjá meghitt körében. Egyiknek hentesüzlet van a földszintjén, a másiknak homlokáról hatalmas aranycsizma jelzi a benne lakó vargát, a harmadikra meg éppen ki van írva, hogy eladó. A fiatalember és a leány hol itt, hol ott kiáltott fel elragadtatásában, ha valamelyik flamand ház háromszögű homlokzatának lépcsős élet különösen bájosnak találta.
- Igy jutottak el a Minnewater-csatorna hídjához. Szombati idegenvezetőként magyarázta, hogy ezen a hídon állott valaha Longfellow és megérezte a brüggei harangjátékról szóló versét.
- Nézze csak, - szólt Éva, - milyen furcsa kis öreg.
- Tiszta kis ember volt, kopott ruháján nem látszott egyetlen pecsét, egyetlen pehely. Rendkívüli odaadással nézett le a víz lencsés, zöld irhájára, amelyen hattyúfamilia lebegett: papa, mama és két kis hattyúgyerek. A hattyúgyerekek nem fehérek voltak, hanem barnák. Az öreg feszülten figyelte a hattyúk minden mozdulatát. Ha a hattyúk a híd alá úsztak, csoszogva átment a híd másik oldalára és áthajolva a kőkorláton leste, mikor bukkannak ki megint a kőboltozat alól. Azután megcsóválta a fejét. Közben hátrapillantott a két idegenre. Megint csóválta a fejét. Torkát köszörülte. A hattyúk megfordultak és kibujtak a híd innenső oldalán. A kis öreg visszacsoszogott. Látszott rajta, hogy valami nagyon izgatja s ami izgatja, azt okvetlenül közölnie kell valakivel. Éváék felé pillantott. Kétszer is elindult feléjük, habozva megállt, de aztán végre is határozottan odacsoszogott hozzájuk.
- Bocsánatot kérek, - kezdte a mondókáját franciául.

- Tessék, - mondták ők nyájasan.
- Én minden délelőtt itt sétálok, kérem. Látják ezeket a kis hattyúkat, kérem?
- Látjuk.
- Hát kérem, ezek ma három hetesek.

Diadalmasan rájuk nézett. Ők szolgálatkészen álmélkodtak. A kis öreg brüggei polgár boldogan csoszogott vissza a híd kőkorlátjához. Szombati olyan tekintettel nézett utána, hogy Éva figyelmes lett erre a tekintetre.

- Miért nézi így ezt a kis öreget?
- Ha öregeket látok, gyakran jutnak eszembe a szüleim, akiket sohasem ismertem.
- Olyan korán meghaltak?
- Nem tudom.
- Hogy-hogy nem tudja?
- Én lelenc-gyerek voltam. Kitettek, rendőr talált meg. Gyermekmenhelyen nevelkedtem.

Éva meghökkenve bámult a fiatalemberre. De nem szólt semmit.

Némán indultak odébb s otthagyták a hattyúk látványával az öreget.

Némán mendegéltek egymás mellett. A nagy térre értek. Már alkonyodott. Előttük emelkedett az égnek karcsú vakmerőséggel a Beffroi, a brüggei csodatorony. Nyolcszögletű tetőtornyát villamos füzérekkel díszítették. A füzérek valami reszketeg, finom, halvány fényt adtak, mint valami mesebeli nyakláncok. Csak most szólalt meg Szombati:

- Látja, milyen finom vékony torony ez, az ember el sem hinné, hogy egyik harangja száz mázsa. Ha nagyritkán megkongatják, nyolc embernél kevesebb nem tudja meghúzni a kötelet.

De Éva most nem oda figyelt. Egy képeslap-árus előtt állottak éppen a nyílt téren. Két kutya húzta a képeslapokkal telt kocsit. Ezek a kutyák most izgatottan felugráltak, farkukat csóválták, valósággal harcolni kezdtek a hámban.

- Mi lelte ezeket a kutyákat? - kérdezte Éva az árustól.
- Az idegenek rendszerint süteményt adnak a kutyáimnak a szemközi cukrászdából. A dögök azt hiszik, hogy mademoiselle is süteményt hozott.
- Legyen igazuk, - szólt nevetve Éva.

Elment a cukrászdába és süteményt hozott a kutyáknak. Azok imádva ugatták érte és majd megették a kezét.

Közben újabb kutya-epizód merült fel a közvetlen közelben. Két angol terrier kezdett ott ismerkedni, akik egy-egy kiránduló luxus-autóhoz tartottak. Pokoli hancurozásba kezdtek. Vidáman marták egymást, hemperegtek vakkantottak és röhögtek hozzá.

A képeslap-kutyák süteménye elfogyott. Izgatottan nézték a két terrier játékát és a hám rabságában szomorú vágyódással szűkölni kezdtek. És csak nézték a boldogan hempergő két terriert, kimondhatatlan szomorúsággal.

Szombati tűnődve figyelte a jelenetet. Majd Évához fordult.

- Gimnazista koromban órákat adtam. Játsszani sohasem értem rá. És mikor a többiek mentek futballozni, nekem pedig mennem kellett tanítani, így néztem én is a boldogokat, mint ezek a dolgozó, befogott kutyák.

IX.

Anya és leánya a szálló halljában üldögéltek. Szombatit várták, mert az volt a megállapodásuk, hogy elmennek hármasan moziba. A titkár Leclerchez ment dolgozni a napló-feljegyzéseken, Leclerc pedig ilyenkor ment mindig sörözni a Groote Marktra s a munka az ő távozásával megszűnt mindennap.

- Nem furcsa, - mondta Éva, - hogy te a fiadat keresed, Szombati pedig az anyjáról nem tud semmit?

Klára asszony meglepetve fordult leányához:

- Mit akarsz ezzel mondani?

- Semmit. Csak éppen mondom.

- Mert ez már nekem is eszembe jutott. És a kora éppen megfelel. De ez olyan fantasztikus véletlen volna, hogy komolyan gondolni sem lehet rá.

- Vállalnád fiadnak, ha egy ilyen fantasztikus véletlen bekövetkeznék?

- Mindenkit vállalnék, hiszen a fiam, az a fiam. Inkább úgy lehetne feltenni a kérdést, hogy vajjon szeretném-e, ha őrá derülne ki, hogy ő az.

- Nos? Szeretné?

- Nem lehet erről komolyan beszélni, de ha már beszélünk róla, hát örülnék neki. Ez a fiú nekem napról-napra jobban tetszik. Kedves, derék, megbízható, jó fiú. És te mit szólnál hozzá?

- Nekem is napról-napra rokonszenvesebb. Milyen furcsa elképzelni, hogy éppen ő lehetne az...

- Nem, nem. Mondom, hogy ilyen véletlenek nincsenek.

- Gondolod, hogy ki van zárva?

- Kizárva elvégre nincsen, de valószínűtlen. Kizárva senki nincsen, aki most huszonhárom éves. A szívem összeszorul néha, ha ilyen korú fiatalembert látok, mert még a felszolgáló pincér láttára is az jut az eszembe, hogy az én fiam éppen ilyen idős lehet most, ha él és valami különös csoda folytán talán már elmentem mellette az életben. És egyikünk sem tudott a másikról...

- Itt jön Szombati.

Csakugyan jött a titkár. Arcára volt írva, hogy ujságokat hoz. Kurtákat lélegzett, nyilván sietett ide, hogy híreit mennél gyorsabban elhozhassa.

- Van valami ujság? - kérdezte az anya.

- Van, - felelte Szombati, - mindjárt el is mondok mindent, csak előbb iszom valamit, mert siettemben nagyon megszomjaztam.

- Leclerctől jön?

- Nem. Már kora délután egy nyomot kaptam, azonnal vettem a kalapom, lenyomoztam és igen fontos ujságokat hozok.

Jött a limonádé, Szombati egy hajtásra kiitta, aztán elkezdett beszámolni.

- Hát kérem, tessék idehallgatni. Ma egy bejegyzést találtam, amely új nevet vetett fel a munkámban: egy bizonyos Braillet úr nevét. Ez a Braillet is szabadalmi ügynök és ügylátszik,

hogy Morvay ezt akarta kijátszani az öreg Leclerc ellen. Utána néztem és kiderítettem, hogy Braillet még él, sőt itt lakik Brüsszelben. Sőt mi több: egy negyedórán belül már rá is akadtam személyesen és beszéltem vele.

- Látta a fiamat? - kérdezte azonnal Klára asszony.

- Nem látta, de tudott róla. Igen jól emlékszik a huszonkét év előtt történetekre. Meg is magyarázta mindjárt, hogy miért emlékszik ilyen jól. Mert megismerkedett Csókás Matilddal is és elkezdett neki udvarolni. Már akkor javakorabeli ember volt Braillet, de legénysorban, és a magyar táncosnő, aki fellépett a Giocondában, módfelett megtetszett neki. Morvay a találmány ügyében kereste fel és már első este együtt mentek el a Giocondába, ahol Morvay minden estéjét töltötte. „La belle Mathilde” a száma végeztével odaült hozzájuk. Másnap Braillet már megint ott volt a Giocondában és ahogy ő elmondja: fülig beleszeretett a magyar nőbe. Már azon gondolkozott, hogy megkéri feleségül, mikor egy új férfi bukkant fel a látóhatáron: egy Muntureanu nevezetű román nagykereskedő. Ez kiűtötte a nyeregből Braillet uramat. Muntureanu az ő előadása szerint rettentő gazdag ember volt és a mulatóhelyek nemzetközi világában nagy összeköttetésekkel rendelkezett. Ő kicsinálta, hogy Belle Mathilde a brüsszeli szerződés után Nizzában kapjon új szerződést. El is mentek Nizzába. Morvay is itthagyt csapot-papot, ment együtt Matildjával. Következésképpen a gyereket is kétségtelenül magukkal vitték Nizzába. Most tehát mehetünk mindjárt Nizzába, ott nem lesz nehéz kikutatni, hogy a nő hol lépett fel annakidején, s talán találunk valakit, aki tudni fog róla, a társaságban szerepelt Morvayról és a gyerekről is.

- Mikor utazunk? - kérdezte Éva.

- Nekem még egy napra volna szükségem, - mondta Szombati, - mert azért a napló többi részét is át szeretném futni. Esetleg akad még más adat is ott, és mennél több adatra tudunk támaszkodni, annál jobb. Esetleg később, valami más városban tudunk meg valami olyat, ami összefügg az ő brüsszeli tartózkodásukkal, akkor aztán megint vissza kellene jönnünk ide. Jobb, ha mindennek még itt utána járunk. A holnapi nap nekem valószínűleg elég lesz, ennél fogva holnapután indulhatunk Nizzába. El ne felejtsem: még pénz dolgában is intézkednem kell. Majd írok Párisba, hogy küldjenek nekünk Nizzába francia frankot. Most mehetünk moziba.

De Klára asszonynak egyszerre nem volt kedve moziba menni, még egyszer és még részletesebben hallani akarta Szombati legújabb eredményeit. A titkárnak el kellett mondani töviről-hegyire, hogyan találta meg Braillet urat és lehetőleg szóról-szóra el kellett ismételnie az egész beszélgetést, amelyet folytatott vele. Szombati szívesen eleget tett a felszólításnak, s az anya sóvárgón lesett minden szót, amely a régi-régi történetről elhangzott előtte.

A hézagos adatokból elég világosan ki lehetett most már hámozni Morvay brüsszeli tartózkodásának történetét. Idejött Csókás Matilddal és a kisfiúval, együtt a Leclerc által rendelkezésre bocsátott anyagi segítséggel. A szabadalmi ügynök remélte, hogy a találmányt majd értékesíteni tudja, s akkor az aránylag csekély befektetés bőségesen megtérül. De a bútorgyárossal folytatott első tárgyalás már csütörtököt mondott, ennél fogva Leclerc megszüntette a további előlegeket. Morvay perrel fenyegetődött, s hogy valami módon mégis fenn tudják magukat tartani az idegen városban, Matild beállott táncosnőnek. Morvay ekkor Leclerc konkurrencséhez fordult és azon keresztül akart hatni rá, esetleg Braillet figyelmét akarta a találmány iránt felkeltetni. Valószínű, hogy Braillet, akinek Matild olyan nagyon megtetszett, nem is utasította el véglegesen a Morvay ajánlatait, hanem bizonyára tárgyalni kezdett vele. Ekkor azonban felbukkant a román nagykereskedő, aki Matildnak szerződést csinált a Rivierán. Morvay természetesen azonnal követte, hiszen Muntureanutól pénzt remélhetett.

Ők harmadnap elutaztak Nizzába. Szombati még egyszer beszélgetett Braillet úrral, nem jutott-e még eszébe újabban valami részlet, ami nekik fontos lehet. Azonkívül meghagyta Brailletnél a Negresco-szálló címét, hogy ha valami időközben pótlólag eszébe jutna, értesítse őket.

Szombati már az első napon ott ült egy nizzai szerkesztőségben. A varieté-műsorokat böngészte a hirdetések között, hogy ráakadjon „La Belle Mathilde” táncszámára. De ezúttal nem volt olyan szerencséje, mint Brüsszelben. A táncszámnak sehol semmi nyoma sem volt. Dolgavégezetlen, tanácstalanul tért vissza a szállóba ebédelni.

A gyönyörű város üde pálmáival, csodálatos öblének áldott panorámájával nem tett rá semmi hatást. A kutatás most már valóságos vadászlázzá vált nála. Alig nyelte le az ebédet, már előszedett egy nizzai telefonkönyvet, kikereste belőle egy artista-ügynök címét és sietett oda. A két hölgyre rábízta, hogy csináljanak programot maguknak, amelyet akarnak, ő futkosni fog egész délután, vacsoránál majd találkozni.

Elment az artista-ügynökhöz, de csak délután négykor tudott vele beszélni, annak nem kezdődött hamarabb a hivatalos órája. Mikor végre bejutott az ütött-kopott, orfeumi plakátokkal teleaggatott kis irodába, egy harminc év felé járó fiatalembert talált az íróasztalnál.

- Uram, - mondta neki, - felvilágosításért jöttem önhöz. Nekem találnom kell valakit, aki pontosan tudja, milyen produkciók voltak itt az artistavilágban huszonkét évvel ezelőtt.

- Kilenc éves voltam.

- Ugye. Aligha volt tehát az artista-világról tüzetesebben informálva. Legyen szíves, mondjon nekem valakit, aki felvilágosításokat adhat nekem.

Az artista-ügynök gondolkozott.

- Egyetlen jó tanácsot tudok adni. Keresse meg az öreg Cabotin apót. Ő is artista-ügynök, de már visszavonult az üzlettől. Van valami vagyunkája. Bámulatosan ismerte mindig a terepet és hihetetlen részletességgel emlékszik vissza az egyes attrakciókra. Talán ő hasznára lehet önnek. Megtalálhatja a Casino Jetée Promenadeben, ott szokott mindig kávézni. Ámbár oda rengeteg ember jár, de nem lesz nehéz megtalálnia, mert Cabotin apót minden pincér jól ismeri.

Szombati futott vissza a szállóba. Azt gondolta magában, hogy erre a találkozásra mégis elviszi a nőket is. Bizonyosan nagyon izgatottak a télen sétálásban és nézelődésben. Éppen a szálló kapujában találta meg őket, indultak el hazúlról.

- Hova készülnek?

- Fel akarunk menni aへgyre, megnézzük egy kicsit a kilátást. Van valami ujság talán?

- Meg kell keresnem egy Cabotin nevű öreg artista-ügynököt. Reményem van, hogy egyet-mást megtudhatok tőle. Nem akarnak a séta helyett inkább velem jönni? Hármasban jobban esik nekem is.

Egy negyedóra múlva már ott ültek a Jetéeben.

Ha fognák az egész budapesti Klauzál-teret, rátennék cölöpökre, és ál-bizánci pavillonok színes, tarka kupoláit borítanák rá: kijönne belőle a nizzai Casino Jetée Promenade, amely a tenger felett épült s a tengerpartról vezet hozzá a bejárás. Ivelt fatetői alatt minden elfér: vendéglő, kávéház, tánclokál, játékbank és színház, amelyek a Riviera-délután zagyva mámorában keresztül-kasul egymásba folynak.

Szombati már a bejárat portást megkérdezte, ismeri-e Cabotin apót. Hogyne ismerte volna. Már húsz éve ismeri. Idejön minden délután, de ma még nem jött. Tessék csak a színházi nézőtér közelében helyet foglalni, ott majd megmondják a pincérek, melyik az.

A színházi nézőtér közelében? Ezt az útmutatást egyelőre nem értették. De azért beljebb mentek. Bent aztán értették.

A színház olyan volt, mint akármelyik más színház: színpada, zenekara és nézőtere volt, csak éppen oldalt és hátul hiányoztak a falai. Széksorait a hatalmas csarnok közepén zsinórkordon kerítette el. Aki a zsöllyesor legszélén ült, az fizetett a jegyért, de aki közvetlen mellette ült a zsinóron túl, az már nem a színház vendége volt, hanem a tánclokálé és nem váltott jegyet, de azért nem kevésbé hallotta és látta az előadást. A zsinórkordon mentén két oldalt ingyen publikum szegélyezte a fizető színházi publikumot.

Klára asszony, leánya és titkára is itt helyezkedtek el, a zsinóron kívül. Megkérdezték a biztonság okáért a pincért, hogy itt van-e már Cabotin apó, de az azt felelte, hogy még korán van, Cabotin apó később szokott jönni. Addig tehát várakozásul figyelni kezdték a szemük előtt zajló előadást.

A színpadon Planquette operáját játszották, a Mahomet paradicsomát. Gyenge társulat volt, gyenge zenekar, gyenge előadás. Éppen az első finálénál tartottak. A hős altatóport kevert az eljegyzési társaság italába, a kar szépei aranyra festett színpadi fapoharakkal a kezükben únottan zengték a kórust. A szereplők lomposan énekelték bevéágásaikat, a kompozíció lendületes tételei cammogva vonszolódtak át a zenekaron. Mikor a robotos zenészek az előírt helyen és időben kedvetlenül halkították a muzsikát, mint éles fordulónál az omnibusz, akkor a magyar hallgatók fülébe élesen belecsattogott egy éttermi számológép.

- Mi ez? - néztek csodálkozva egymásra.

És felfedezték közvetlen közelükben a Cash Registert. Pincérek rohantak a Register-masínához és rohantak el tőle, bekiáltva az oranzsádokat és feketéket. A kávéházi nagyüzem lármája, amelyet a Planquette-muzsika eddig elnyomott, hirtelen előlépett a piánó mögül, mint a vasuti állomás zenebonája, mikor a gyorsvonat megáll és elhallgat. A Planquette-piánót kanálcsörgés, tömegmorajlás, nyikorgó széktologatás kísérte jobbról, balról, hátulról és a csattogva berregő számológép.

A három magyar vendég riadtan tekintett szét. Irdatlan távolságú széktömegeket láttak jobbról-balról, kávéházat, vendéglőt, tömeget, ablakokat, s az ablakon túl messze-messze kint, az Avenue des Anglais lámpáinak lassanként már kigyulladó alkonyi gyöngysorát a nizzai parton.

- Bámulatos színház, - mondta Szombati, - ilyenben még sohasem voltam.

- Engem nagyon idegessé tesz, - panaszolta Klára asszony, - csak jönné már az a Cabotin vagy hogy hívják.

A finálé erősebb lett, a színház megint elnyomta a vendéglői és kávéházi lármát, a Planquette-muzsika utolsó sorai elharsogták a finálé végét. Gyenge taps próbált felbátorodni, de rögtön elhallgatott, mert a tözsomszédságban abban a pillanatban új zene harsant fel, egész más és idegen: egy erőteljes jazz, amely olyan idegesítően váratlan volt, mint a svéd tusban a forróra a jéghideg.

A színház nézőterén felálltak az emberek és kimentek tíz lépéssel odébb a parketten táncolni. A jazz egy pillanat alatt elmosott minden Planquette-émléket. Egyszerre száz és száz pár kezdett táncolni. Szombati egyet gondolt és Évára nézett. Éva ugyanakkor egyet gondolt és Szombatira nézett. Elmosolyodtak és felálltak.

- Anyuskám, megyünk táncolni.

- Jól van, fiam, csak menjetek.

Beleveggyültek a táncoló tömegbe. Volt itt a világ minden tájáról, mindenféle ember. Frakkos angol, aki már estére öltözött, kopott nizzai nevelőnő, gyémántos rivierai nyaraló hölgy, részeg amerikai, lószőrhajú japán. A jazz zúgott és harsogott, terrorizáló ritmusa elnyomta, elöntötte az egész monstre-csarnokot. Amott messziről egy másik sarokból harsány kiabálás hallatszott: a krupié kiabált a lovacska-asztalnál, körülötte sűrű tömeg, az igen hosszú asztal felett transzparens lámpa jelezte a nyerő számot. A jazz lármája fülsiketítő volt. Szombati próbált valami megjegyzést tenni, de a saját hangját nem hallotta. Táncoltak tovább.

Hirtelen vége lett a tánczene utolsó sorának. Ekkor ismét váratlanul és idegenül felcsengett Planquette a színház zenekarában, amely közben orvul megnépesedett.

Szombati és Éva jöttek vissza az egyedül hagyott anyához.

- Meg kell adni, - mondta Éva, - hogy maga kitűnően táncol.

- Vissza kell adnom a bókot, - felelt Szombati, - még senkivel sem táncoltam, akivel a mozdulataim azonnal ennyire értették volna egymást. Mintha született partnerek volnánk.

Mosolyogva néztek egymásra és nem vették észre, hogy Klára asszony ebben a pillanatban egy egészen kicsit elsápadt. Az a kifejezés, hogy „született partnerek”, a szívébe nyilallott. Lehet-e valósággá egy ilyen fantasztikus véletlen gondolata? Lehet-e csakugyan, hogy ebben a véletlen titkárban fogja megtalálni a maga elveszett fiát? Nem, nem, az lehetetlen, a gondolatot azonnal elvetette magától. De ugyanakkor ránézett a két fiatalra. Mosolyukban volt valami, ami nem volt testvéri. És most még jobban megriadt az anya. Mi lesz, ha nagyon egymás szemébe találnak nézni? Hiába tűnik fel olyan badar gondolatnak, hogy Szombati, a lelencből lett fiatal mérnök, véletlenül éppen az eltűnt gyermekkel azonos, biztosat nem lehet tudni. És mi lesz, ha a nyomozás eredménytelenül végződik, ami valószínűbb, ezek pedig közben egymásba szerettek? Ki ad itt meg valami bizonyosságot? És Klára asszony szíve elfacsarodott a rettegéstől, valami sötétnek és zavarosan tragikusnak az előérzetétől.

Megkezdődött a második felvonás édes és halk előjátéka a színházi zenekarban. Gorombán csattogott bele a számológép fémzaja. A beláthatatlan széktenger közönsége jobbról-balról egyhangúan morajlott, mint a tenger. Messziről a krupié kiabált. Hangja, mint a segítségért kiabáló hajótörötté, elveszett a csörgés, széktologatás, embermorajlás óceáni zivajában. Ekkor egy pincér lépett oda hozzájuk:

- Monsieur az imént Cabotin apó iránt érdeklődött. Most érkezett. Az a kis kopasz, fehérszakállú ember, tetszik látni?

Szombati azonnal felkelt és odament hozzá. Bemutatkozott, váltott vele egynéhány szót és két perc múlva Cabotin apó már ott ült az ő asztaluknál.

- Kedves Cabotin úr, - kezdte Szombati, - mi most az ön nagyszerű szaktudásához fordulunk. Nekem azt mondták, hogy az egész Rivierán senki sem ismeri úgy évtizedek óta az artista-világot, mint ön.

- Elég jól ismerem, - felelte büszke szerénységgel a kis öreg.

- Hát kérem. Mi egy hölgyet nyomozunk, aki huszonkét évvel ezelőtt fellépett Nizzában valamelyik lokál márciusi műsorán. Brüsszelből, a Giocondából szerződött ide. Magyar táncokat adott elő. Brüsszelben „La belle Mathilde” volt a művészneve. Egy eléggé feltűnő külsejű férfival utazgatott, akinek fekete szakálla volt és feltűnően széles karimájú puha, fekete kalapja. Azonkívül egy kis gyermeknek is velük kellett lenni. Végül úgy tudom, hogy egy Muntureanu nevű gazdag román ember is kísérté őket. Nem emlékszik erre a társaságra?

- A társaságra nem, de a Muntureanu nevére igen. Várjunk csak. Ha az a Muntureanu, akit én gondolok, akkor arról tudok mesélni. Nagy termetű kövér ember volt ez, sok ékszer hordott, minden ujja tele volt gyűrűvel, dupla aranyláncot viselt a hasán, még a szája is tele volt aranyfoggal. Jól emlékszem rá, elég gyakran megfordult Nizzában, jól ismertem is, mert mindig volt valakije, akit protezsált.

- Alighanem az lesz. De nekünk fontosabb volna arról a bizonyos Matildről, vagy még inkább fekete szakállas kísérőjéről tudni valamit.

- Azokra nem emlékszem. Lehet, hogy jártak itt, nem emlékszem rájuk.

- És mi van azzal a Muntureanuval?

- Tudtommal meghalt. Rémlik nekem, hogy megházasodott, de hogy kit vett el, azt már nem tudom. Arról hallottam, hogy meghalt.

Ott ültek tehát eredmény nélkül. Egymásra néztek: céltalan volt itt ülni tovább ebben a pokoli lármában.

- Akkor bocsánatot kérve, hogy zavartuk, még egyre szeretném megkérni, kedves Cabotin úr. Ha utólag eszébe jutna mégis valami azokról, akiket leírtam ön előtt, legyen olyan kegyes telefonáljon értem a Negrescoba, azonnal fel fogom keresni. Itt van a névjegyem.

Cabotin apó igen előzőkenyen mindent megígért. Fizettek, mentek.

Mikor kiértek a szabadba és megkönnyebbülve lélegzetet vettek az este hűs tengeri levegőjéből, Klára asszony felsóhajtott.

- Szóval itt Nizzában nyomuk veszett.

- Szó sincs róla, - tiltakozott azonnal a titkár, - azt hiszi nagyságos asszony, hogy én ebbe azonnal belenyugszom? Dehogy. Holnap folytatom a nyomozást. Végig fogom járni valamennyi szállodát és kikutatom, hol lehetne még megállapítani a huszonkét évvel ezelőtti szállóvendégek névsorát. Hopp, a lapokban is megnézem az akkori példányokat. Lehet, hogy kiírták az újonnan érkezett fürdővendégek nevét. Ez ilyen idegenforgalmi városokban szokásos. Ha például megtalálom Muntureanu nevét, már előbb vagyok egy nyommal, mert valószínű, hogy egy szállóban vettek lakást.

Klára asszony nem szólt. Bizott is a fiatalember ügyességében és buzgalmában, de kételkedett is a nyomozás sikerében. Szótlán maradt és aggodalmas öt napon keresztül. Mert Szombati öt napig nyomozott mindenféle régi lapokban, szállodai irodákban, minden elképzelhető helyen, mígnem levele jött Brüsszelből. Braillet úr írta.

Braillet úr a levélben bocsánatot kért, hogy félrevezette. Rosszul emlékezett, mikor Nizzát mondott. La belle Mathilde annak idején nem Nizzába kapott szerződést a Muntureanu pártfogásával, hanem Beaulieube. Visszagondolva a régi időkre, ez most egész világosan eszébe jutott, kötelességének tartja tehát ezt még pótlólag közölni.

Anyá, lány és titkár aznap este már Beaulieuben voltak. Szombati azonnal elkezdte a kutatást. Kutatásának számos ága volt. Először is embereket keresett, lehetőleg a szállodai szakmához tartozókat, akik huszonkét évvel ezelőtt is itt dolgoztak Beaulieuben. Aztán ezektől részint a magyar táncosnőt és hozzátartozóit kérdezte, részint külön Muntureanu után érdeklődött. De semmi eredménnyel.

Ez így folyt három napig. Klára asszony és leánya tétlenül nyaraltak egész nap, csak az étkezéseknél találkoztak Szombatival. A titkár ilyenkor beszámolt nekik arról, hogy nincs miről beszámolnia, ők viszont annál több ujságot tudtak mondani mindenféle hírességekről.

A Bristol-szálló vörös-színű tenniszporondján például egy szemüveges öregurat és egy kis fekete fiatalemberkét láttak tenniszezni. Feltűnt nekik, hogy mind a ketten milyen mesterien játszanak és megkérdezték, vajon ki lehet ez a két kitűnő tenniszező. Kitűnt, hogy a szemüveges öregúr a svéd király, a kis fekete fiatalember pedig a japáni trónörökös. Aztán láttak két urat sétálni két hölgygel. Az egyik úr Manuel volt, a portugál exkirály, a másik Miksa főherceg. Egy üzletbe bementek valamit vásárolni s ott egy fiatal hölgyet láttak. Mikor az kiment, a tulajdonos dicsekedve fordult hozzájuk: maga a híres Raquel Meller volt az, aki most kiment a boltból. Megtudták, hogy azok az öreg dámák, akik kék apácaruhát hordanak és fejükön olyan bonyolult formájú keményített fejdísz, azok nem apácák, hanem arisztokrata hölgyek. Ez a viselet az előkelő burgundi hölgyek viselete. Aztán előző este egy olyan frakkos urat láttak a Réserve éttermében, aki arany vállrózsát és aranygombokat hordott a frakkján. Erről mára megtudták, hogy egy angol hadihajó kötött ki a Rivierán, annak a tisztje és így tovább. Szombati hallgatta, hallgatta az érdekességeket, de csak félfüllel. Őt a nyomozás izgatta csak. Nagyobb hévvel vetette bele magát, mint valaha, de kevesebb nyomra akadt, mint valaha.

Negyedik nap a Bristol-szálló halljában állottak mind a hárman és búcsúzkodtak, mint minden reggel: Szombati ment kutatni, ők mentek különböző programjaik után, s most megbeszélték, hogy ebéd céljából hol fognak találkozni. Ekkor odalépett a szálló-igazgató.

- Kérem, uram, ön több ízben kérdezősködött nálam egy Muntureanu nevű úr után, hogy az valaha itt lakott-e vajjon. Arról akarom értesíteni, hogy ma reggel óta egy özvegy Muntureanuné nevű vendégünk van.

- Hol beszélhetek vele! - szólt gyorsan Szombati.

- Itt van.

S a szálló igazgatója rámutatott egy idősebb hölgyre, aki ott állott tőlük öt lépés távolságban. Mind a hárman odafordultak. Szombati azonnal indult és odalépett hozzá. De ő maga is meg-hökkenve állott meg, mert ebben a pillanatban Klára asszony felsikoltott és elkiáltotta magát:

- Matild!

Muntureanu özvegye felkapta a fejét és a kiáltás irányába pillantott. Nézett, nézett, aztán elsápadt.

- Klára... ez lehetetlen...

X.

A kis jelenet bizonyos feltűnést keltett azok között, akik ebben a reggeli órában ott tartózkodtak. Egyesek megállottak és figyelni kezdtek. A szálló igazgatója közelebb lépett és erősen figyelt, hogy nem kell-e valamiért közbelépnie. Klára asszony odasietett Matildhoz.

- A fiam... Mondd meg, hol a fiam...

- Nem tudom, - felelte az, - én Morvaytól elszakadtam és azóta nem hallottam hírt felőle.

Klára asszonyból heves sírási rohamban tört ki az izgalom. Szombati gyengéden karonfogta és vitte a csendes és ilyenkor néptelen írószoba felé. Ugyanakkor Muntureanunének is intett, hogy jöjjön velük.

- Ez nem jó lesz, - szólt közbe Éva, - valamennyien gyerünk fel hozzánk, ott jobban lehet beszélgetni.

Felmentek valamennyien a Klaráék szobájába. A három magyar utas minden idegen városban úgy helyezkedett el, hogy Klára asszony és leánya két egymásba nyíló egyágyas szobát vettek, Szombati pedig ugyanazon az emeleten egy külön szobát. Most, mikor pamlagon és székeken elhelyezkedtek, a két asszony egymásra meredt. Mint valaha, huszonkét esztendővel ezelőtt, mikor egy férfiért harcoltak. Meglepetésükben, amely még mindig úr volt felettük, nem is tudtak összefüggő mondatokat mondani, csak bámultak egymásra és egyes szavakat rebegtek:

- Még ilyet... ez hihetetlen...

- Te vagy az... soha nem hittem volna, hogy valaha még...

De aztán közbelépett Szombati, mikor a meglepetés első percei elcsendesedtek. Gyengéden rátette a kezét a Klára asszony kezére, mintegy némán biztatva, hogy szedje össze magát és uralkodjék izgalmán. Aztán így szólt:

- Talán jó volna egy kis rendet tartani a beszélgetésben, akkor gyorsabban megértjük egymást.

Muntureanunéhoz fordult:

- Kérem, mi azért utaztunk el Budapestről, hogy a kis Ádámot huszonkét esztendő múltán, ha lehet, felkutassuk. Az első nyom Bécsbe vitt bennünket, onnan Brüsszelbe tudtuk az önök nyomát követni, most pedig, mint méltóztatik látni, itt tartunk Beaulieuben. Talán leghelyesebb volna, ha nagyságos asszony részletesen és pontosan elmondaná, mi történt önökkel Budapestről való elutazásuk óta, egészen addig, míg Morvaytól el nem tetszett szakadni. Nekünk minden apró részlet fontos lehet.

Matild nem tudott megszólalni. Gondolatait próbálta rendezni. Ilyen hirtelen felszólításra nem számított. Lassan indult csak neki az elbeszélésnek és nem könnyen beszélt, mert kiejtése teljesen idegenszerű lett és a magyar szavakon gondolkoznia kellett. Meglátszott rajta, hogy majdnem egészen átvedlett külföldi asszonnyá.

Mindenekelőtt heves mentegetődzéssel kezdte. Hosszasan magyarázta, hogy neki semmi része nem volt a gyermek elrablásában. Morvay ezt vele nem közölte előre. Csak annyit mondott, hogy el fognak utazni Bécsbe és hogy elvált feleségével megállapodott a gyerekre vonatkozólag. A gyerek is velük fog jönni.

- És te ezt elhitted neki? - kérdezte Klára gyötrött hangon.

- Én nem gondolkoztam rajta... Olyan rabja voltam annak az embernek, hogy bármire rá tudott volna venni. De énvelem nem is közölt semmit, mindent azzal a Pauringer ügyvéddel beszélt meg. Hogy a gyereket el akarja vinni Bécsbe, azt még Pauringernek sem mondta meg. Mikor a dada odajött, akkor ő intézte az egészet, leszöktünk a lépcsőn, lent már várt a fiákker, azzal hajtottunk a kelenföldi állomásra, hogy a keletin ne lássanak bennünket felszállani és már utaztunk is Bécsbe. De légy meggyőződve, Klára, hogy a fiaddal én úgy bántam, mintha igazi anyja lettem volna. Gondoztam, ápoltam, mikor Bécsben tüdőgyuladást kapott, négy éjszaka nem is vetkőztem le, úgy virrasztottam mellette.

- Tüdőgyuladása volt? - kérdezte Klára rémulten.

- Igen, a Goldenes Lammban, ahol laktunk, valahogy rányitották az ajtót fürdés közben.

- Így vigyáztál rá?

Éva és Szombati csitítani kezdték az anyát. Matild folytatta elbeszélését, szaggatottan, akadozva, többnyire lesütött szemmel, mint egy vádlott.

- Meggyógyult a kicsi, nem lett semmi baja. Nagyon meg is szerettem, olyan édes, helyes kis jószág volt. Ő lett az én egyetlen vígasztalásom. Mert az Isten nagyon megbüntetett engem azzal az emberrel. Már Bécsben rossz kezdett lenni hozzám. Ha ivott, akkor olyan goromba volt, hogy éjszakákat sírtam keresztül. Még rosszabb lett Brüsszelben, mert ott az üzletei nem sikerültek, folyton tele volt pénzgondokkal. Az a Leclerc már nem akart több pénzt adni neki, akkor elkezdett egy hajszát ellene. És megint elkezdett inni. Egyre gorombább lett és jött egy nap, mikor megvert. Téged legalább nem vert meg soha. De engem úgy megvert, hogy az egész szálloda összeszaladt és az arcom csupa vér volt. Követelte, hogy próbáljak valahonnan pénzt szerezni. De honnan tudtam volna? Hiszen ez lehetetlen kívánság volt, nem ismertem senkit, akitől kérhettem volna kölcsön. Akkor jutott eszembe, hogy megpróbálok fellépni és úgy igyekszem valamit keresni. Próbát táncoltam egy igazgató előtt és az rögtön szerződtetett. Elég jól kerestem, bár igen sokat kellett éjszakáznom abban a lokálban...

- Hol volt addig a fiam? - kérdezte kínzottan Klára.

- Vettem egy kisasszonyt és az mindig vele volt az öltözőben. A színházhoz is magammal vittem a gyereket, nem hagytam egyedül egy pillanatra sem, vagy én voltam mellette, vagy a kisasszony. Nagyon egészséges volt, hízott és már kezdett beszélni.

- Miket? - kérdezte Klára hirtelen feltörő zokogással.

- Istenem, amiket ilyen kisgyerekek először mondani szoktak. Azt, hogy „apa”. Meg, hogy „dádá”. Meg, hogy „papi”. Engem úgy hívott, hogy „Mati”.

- És azt, hogy „Mama”?

- Nem, arra nem tanítottuk. Nem beszéltünk rólad soha.

Klára hangosan sírt. Szombati intett Matildnak, hogy térjen más irányba az elbeszéléssel. Éva odaült anyja mellé, átkarolta és vígasztalni igyekezett.

- Ott a lokálban, - folytatta Matild, - megismerkedtem egy Braillet nevű emberrel, akit Morvay hozott oda. Nagyon kedves ember volt, belém is szeretett és el akart venni. Ezt nemcsak úgy a levegőből veszem, csakugyan el akart venni.

- Nem szükséges bizonygatnia, nagyságos asszony, - szólt Szombati, - beszéltem Braillet úrral, aki ma is azt mondja, hogy el akarta venni.

- Beszéltek vele? Él még?

- Hogyne. Él és nagyon jól van.

- Szegény. Annyira sajnáltam. Nekem is nagyon tetszett. Azt hazudtam neki, hogy nem lehetünk egymáséi, mert Mario nem akar elválni. Azt szégyeltem volna neki megmondani, hogy Mario engem sohasem vett el. Eleinte mindig ígérte, aztán ha említettem, már csak legyintett, hogy ráérünk. A végén, ha fel mertem hozni ezt a kérdést, dühösen szitkozódni kezdett. Így aztán elmaradt az egész. És a fellépésem alatt jött Muntureanu. Mikor Morvay megszagolta nála a sok pénzt, rögtön abbahagyta a brüsszelieket és csak azon törte a fejét, hogyan hálózza be a románt, hogyan szedjen ki belőle mennél több pénzt a találmányra. Együtt jöttünk ide Beaulieube. De már a vonaton összeveszett a két férfi. Mario pénzt követelt, Muntureanu pedig nem akart adni. Én is belekeveredtem a vitatkozásba. Mario olyan botrányt csapott, hogy a szomszéd szakaszokból bejöttek az utasok. Rettenetes volt... A kisfiú persze nem tudta, hogy mi az, de megijedt a kiabálástól és elkezdett sírni.

- Az Isten áldja meg, nagyságos asszony, mondja meg már, hol lépett fel itt Beaulieuben, mert én napok óta kínlódom azon, hogy ezt megállapítsam, de nem tudtam megállapítani.

- Nem léptem fel sehol. Úgy volt, hogy megérkezésem után két héttel lépek fel a félhavi műsorban itt a Bristolban. De két hét múlva én már nem voltam Beaulieuben.

- Most tessék részletesen elmondani mindent, mert ami most jön, az a mi számunkra igazán fontos.

- Kérem. Mikor megérkeztünk, Mario és Muntureanu haragban váltak el. Nem is szálltunk egy hotelbe. Muntureanu ideszállott, mi pedig a gyerekekkel a Beau Rivageba, amely azóta megszűnt.

- Kereshettem volna, - morogta Szombati.

- Mario nekem megtiltotta, hogy Muntureanuval szóba álljak. De én titokban mindennap beszéltem vele mégis. Ő folyton unszolt, hogy hagyjam ott azt az embert, utazzam el vele Párizsba. Az embert én boldogan ott is hagytam volna, de a kis gyereket borzasztóan sajnáltam, mert már úgy megszerettem, mintha saját édes gyermekem lett volna. Ezért Muntureanunak mindig nemet mondtam. De egy szép napon Mario tudtom nélkül felkereste őt és pénzt kért tőle. Kapott is. De a feltétel az volt, hogy tűnjön el. Egy délelőtt elmentem hazulról, mert megbeszéltem Muntureanuval, hogy titokban kirándulunk együtt Villafrancába. Mire visszajöttem, Morvay a gyerekekkel együtt eltűnt. Magával vitte a kisasszonyt is.

Egyszerre kérdezték hárman, anya, leánya és Szombati:

- Hova?

- Azt nem tudom. Csak gondolom, hogy elment Montecarlóba. Mert itt Beaulieu-ben megismerkedett egy Szpiropulosz nevű göröggel, akinek valami játékszisztémája volt. Mario szentül hitt ebben a szisztémában és éppen arra követelte a pénzt, hogy tőkéje legyen Montecarlóban a Szpiropulosz rendszerét megjátszani és a bankot kifosztani. Szóval valószínűnek tartom, hogy azzal a pénzzel, amit Muntureanutól kapott, csakugyan elment Montecarlóba. De az is lehet, hogy utolsó pillanatban mást gondolt. Őnála ezt sohasem lehetett tudni. Azóta soha semmit sem hallottam felőle. Sem felőle, sem a gyerek felől. Ha eszembe jutott, arra gondoltam, hogy a gyerek előbb-utóbb terhes lesz neki és majd visszaadja neked, hogy vesződjél vele. Ez a gondolat aztán meg is nyugtatott. Engem Muntureanu még abban az esztendőben elvett feleségül. Igen boldogan éltem vele. Öt évvel ezelőtt halt meg szegény, Párisban van eltemetve. Én is állandóan Párisban lakom, tisztességes vagyont örököltem tőle, visszavonultan éldegélek és úgyszólván egészen francia lettem. Magyarokkal nem érintkezem soha, ezért nem is hallok híreket Pestről. Igaz, hogy nincs is ott senkim, aki érdekelne. Rólad sem hallottam semmit. Évek óta nem is jutottál már eszembe. És most hirtelen... én még mindig el vagyok ámulva... Ez a leányod?

Klára némán bólintott.

- Férjhez mentél még egyszer?

Klára megint némán bólintott.

- Látod, mindakettőnket megsegített az Isten az után a borzasztó ember után. Csak legalább most a kis Ádámot megtalálnád. Azaz, hogy most már nem is olyan kicsi. Hiszen most huszonhárom évesnek kell lennie... Istenem, úgy szeretnék segíteni neked, ha tudnék...

- Gondolkozzék erősen, nagyságos asszony, hátha eszébe jut valami olyan részlet, akármilyen jelentéktelennek látszik is, ami nekünk fontos lehet. Most itt marad Beaulieu-ben?

- Három hétig.

- Akkor itt megtaláljuk a szállóban. Nekünk nyilván el kell mennünk most Montecarlóba és megkísérlelnünk, hátha eljutunk valahova ezen a nyomon. Ámbár ez elég sovány nyomocska. Egyelőre nem is igen tudom, hogyan fogunk majd hozzá. De majd csak lesz valahogy. Eddig akár a munkánk, akár a szerencsénk megsegített bennünket. Reméljük, hogy ezután is így lesz.

Szombati kezét nyújtott, sőt kezét csókolta Muntureanu feleségének. Kézcsókjában bizonyos hála rejtezett. Láttunk már olyat, hogy a tenniszverseny győztese a mérkőzés után megcsókolja a rakettet. S az ő búcsújából az következett volna, hogy miután a család hivatalos képviselője búcsúzási kézcsókkal adózott az egyetlen nem itt lakónak, Muntureanuné szépen szedje a sátorfáját és távozzék. Ment is Matild, indult azonnal, készült gyorsan kezét adni a két hölgynek, hogy hamar kívül legyen az ajtón, de mégsem mehetett ki. Klára asszony megállította. Belékapaszkodott, mint estélyen a vadidegen az egyetlenbe, akit ismer.

- Ne menj el, Matild. Ők csak menjenek, én még szeretnék tőled egy pár dolgot kérdezni a gyerekről.

Szombati csodálkozva nézett rá.

- Hiszen a nagyságos asszony már mindent elmondott.

Klára asszony világító arccal nézett rá.

- Nincs igaza magának, Tamás. Semmit se mondott el. Én őszinte vagyok most és nyílt. Elmondom nemcsak azt, amit maga meg a lányom mondani akarnak, hanem azt is, amit gondolnak. Maguk részletesen és pontosan ismerik az én elmondásomból az életem történetét. Azt gondolják tehát magukban, hogy hogyan tudok én együtt lenni ezzel az asszonnyal, aki barátnőm volt, de elvette a férjemet, segített a gyermekemet elrabolni, aztán ugyanazt a gyereket egyszerűen ott hagyta, mikor az ő sorsának kedvező változása kínálkozott. Igaz, így kellene gondolkoznom és nem volna szabad egyetlen jó szót szólnom Matildhoz. De...

Matild felütötte a fejét. Nyomorult helyzetében reménykedve várt valami olyan mentőkörülmenyt, amit eddig maga sem ismert, vagy amire eddig maga sem gondolt.

- De én anya vagyok, - folytatta Klára asszony, - aki a fiát keresi. Matild az utolsó percet képviseli, ameddig követni tudom a gyermekemet. Valami van benne a fiamból, ami bennem nincs. Ha most kezét szorítanék vele és elbúcsúznék tőle, a fiamtól válnék el, úgy érzem.

Elhallgatott. A többiek némán és kíváncsian néztek rá. Egyik sem volt apa vagy anya azok közül, akik szótlanul várták, hogy folytassa, amit mond.

- Maguk most menjenek el. Menj el, Évám, Tamás majd veled megy, menjetek el akárhova. Én itt akarok maradni kettesben Matilddal. Majd faggatom a fiam itteni napjairól. Hogy mit beszélt ért hetetlen gyerekes szavaival, hogy mennyit nevetett, mennyit sírt, hogy milyen ruha

volt rajta, hogy hogyan jött a foga, hogy éjszakánként jó volt-e, vagy rossz, hogy mit kapott ebédre, hogy hogyan esett el, amikor járni tanult, hogyan ütötte meg magát, sírt-e nagyon. Én tudom, hogy Matildot gyűlölnöm kellene és ezt előtte sem titkolom. De ő az egyetlen eddig, aki a fiamról hírt tud adni nekem. Arról a fiamról, akit nem láttam többé viszont. Ez a Matild nekem nem Matild, ez az utolsó tudomás a gyermekemről. Mondd, Matild, érted ezt?

- Értem, - felelt bizonytalanul Matild. Látszott rajta, hogy nem érti.

- Akkor velem maradsz, míg ők elmennek és felelni fogsz nekem arra, amiről majd faggatlak. Legelőször felelj nekem arra, mit kapott reggelire a kicsi.

Éva közbeszólt:

- Várjon egy kicsit, nagyságos asszony. Mi előbb elbúcsúzunk.

A leány és a titkár kettesben hagyták azt a két asszonyt, akik ezelőtt több mint húsz esztendővel fiatal nők gyanánt kerültek szembe egy férfi miatt, most pedig mint hervadó asszonyok idézték fel közös múltjukat. Kint a szálló folyosóján Éva így szólt a titkárhoz:

- Mondja, Tamás, maga fülig piros. Mi lelte magát?

- Szeretném, ha nem kellene felelnem.

- Most már annál inkább felelnie kell. Miért pirult el?

- Megmondom. Most történt először, hogy édesanyja is, maga is nem a vezetéknevemet említették, hanem önkéntelenül Tamásnak szólítottak.

Éva megállt a szálló-folyosó szőnyegén. Ránézett a fiatalemberre.

- Magának ez ilyen fontos?

- Igen, - felelte a fiatalember, - nekem ez ilyen fontos.

Kis szünet következett.

- Miért ilyen fontos?

- Mert minden osztálytársamnak és barátomnak volt édesanyja és nővére. Nekem egyik sem volt soha.

Éva ránézett és kisvártatva felkacagott. Kacagása nem volt őszinte. Próbált természetes hangot adni a könnyed megjegyzésnek:

- Milyen bolond maga, Tamás.

De hangján érezni lehetett, hogy ezt a könnyedséget csak zavarának palástolása végett próbálja belevinni a párbeszédbe.

Nem szóltak többet, némán értek le a szálló halljába.

A két asszony fent maradt.

XI.

Montecarlóban megakadt a nyomozás. Semmiféle módon semmiféle nyomot nem sikerült találni. Szombati lőtott-futott, szaglászott, kutatott: mindent hiába. Mind a hárman egyre levertebben jöttek össze esténként, hogy megtárgyalják a lefolyt nap sikertelenségét. Huszonkét esztendővel ezelőtt itt kellett tartózkodnia Morvay Matildnak egy Szpiropulosz nevű göröggel és a kisfiával. De hol lakott, mit csinált itt, meddig tartózkodott a játékbank városában és mikor elment, hova ment el? Egyáltalában idejött-e Beaulieuból, mint állítólag tervezte? S ha nem idejött, akkor hova tűnt Európa, sőt esetleg más világrész térképén? Száz kérdést, száz eshetőséget vetettek fel egymásnak a nyomozók, de csak tanácstalanul tapogatózó kérdések, meddő eshetőségek voltak ezek. Hiába halogatták a végső szót, egy napon mégis csak ki kellett mondani, hogy tovább itt maradni Montecarlóban nincsen sok értelme.

- Egyszóval le kell mondanom arról, - mondta Klára asszony, - hogy a fiam további sorsát megtudjam.

- Én még mindig remélek valami csodát, - mondta Éva, de hangján érezni lehetett, hogy csak anyját igyekszik vigasztalni.

- Én már nem, - sóhajtott az anya, - de üres kézzel mégsem térünk haza, az vigasztal. Jóval többet tudok szegény fiacskámról, mint mielőtt elindultunk erre az útra. Ha végleg megakadtunk, akkor nincs más hátra, mint szépen felszedni a sátorfánkat és hazamenni.

- Én egyebet tanácsolnék, - vetette ellen Szombati, - még pedig azt, hogy maradjanak még itt. Majd csak én megyek haza, miután a munkám, sajnos, csődöt mondott. De a nagyságos asszonyt annyira összetörték ennek az útnak izgalmi, kivált ez a beaulieui találkozás, hogy egy kis üdülés nagyon is ráfér.

- Nem, nem, semmiesetre, - felelt Klára, - csak idegesítő volna itt ülnöm azzal a tudattal, hogy valahol itt van a földön a megtalálhatatlan megoldás és én nem tudok róla semmit. Menjünk csak haza.

Igy aztán elhatározták, hogy hazamennek és a további hiábavaló küzdelmet feladják. Szombati már minden lehetőt elkövetett: már a lapokban is hirdetést tett közzé, hogy aki a Morvay és Szpiropulosz nevekkkel kapcsolatban huszonkét évvel ezelőtről mondani tud valamit, jelentkezék. Nem jelentkezett senki.

Egy esős reggelen elindultak az állomásra. Kedvetlenül ültek a taxiban, amely a vasúthoz vitte őket. A két hölgy a nagy ülésen, Szombati velük szemközt a kicsin. Nem szóltak semmit. A montecarlói reggeli utcán vígasztalanul szemezett az eső.

Egyszer csak Szombati kiáltozni kezdett a sofförnek:

- Álljon meg! Álljon meg rögtön!

A két nő ijedten pillantott rá. Nem tudták hirtelenében, mi lelte. A sofför csodálkozva fékezte le a kocsit. Szombati azonnal leugrott és futva sietett vissza egy házhoz. Onnan integetett nekik, hogy jöjjenek ők is vissza. A sofför odafordult. Klára és leánya is kiszálltak. Szombati izgatottan mutatott egy kicsiny üzlet cégtáblájára. Azon ezt lehetett olvasni: „Spiropoulos.”

Az üzlet egyetlen kicsiny kirakatában férfialapok voltak láthatók. Kopottak, fakók és porosak.

A fiatalember intett a sofförnek, hogy várjon, és már be is nyitott az üzletbe. A nők utána.

- Szpiropulosz urat keresem.

- Én vagyok, - felelte egy idősebb, horgasorrú ember a pult mögött.

- Kérem, ne csodálkozzék a kérdésen: nem tud ön egy Szpiropuloszról, aki huszonkét évvel ezelőtt itt volt Montecarlóban bizonyos Morvay nevű feltalálóval együtt?

- Dehogyan nem tudok - felelte a kalapos, - az a testvérbátyám volt.

Vevő nem volt a kis boltban. Szombati nyugodtan elmondhatta, hogy miért érdekli őt a hajdani Szpiropulosz. A kalapos érdeklődve hallgatta. És minden mondatnál bólogatott.

- Úgy van. Nagyon jól ismertem azt a magyar feltalálót is és a fiát is többször láttam.

- Csak azt mondja meg, - szólt közbe sűrűn Klára asszony, - hogy hova mentek innen.

- Tripoliszba, - felelt a görög.

- És nem tud róluk semmit?

- Semmit. Együtt mentek el a fivérémmel. Én azonban a fivérémmel rossz viszonyban vagyok. Nem levelezünk egymással. Éppen abból a huszonkét év előtti dologból kifolyólag. Róla tudom, hogy él és Tripoliszban lakik. De hogy azzal a magyarral mi történt, azt nem tudom. Ő bizonyára fog tudni felvilágosítást adni.

Még egy jó félórát beszélgettek a göröggel a boltban, akkor azonban abbahagyták a faggatást, mert a boltocskának vevői kezdtek jönni. De meghívták Szpiropulosz urat ebédre, este pedig már üzletzáráskor érte mentek, elvitték kávéházba, s utána elvitték vacsorázni. És elég részletesen megtudták tőle Morvay montecarlói idejének történetét.

A két Szpiropulosz testvérnek ingatlanforgalmi irodája volt Montecarlóban. De csak a fiatalabbik foglalkozott komolyan az üzlettel. Az idősebbik elkönyelműsödött és minden idejét egy játékszisztéma kidolgozásába fektette. Mikor a szisztémát késznek tartotta, nekiült a játéknak, hogy kifossa a bankot, azonban a vége az lett, hogy a bank fosztotta ki őt. Annyi adósságot csinált, hogy az ingatlanforgalmi irodát is alaposan meg kellett terhelni, amiért persze a fivérrel heves jelenetei voltak. A játékos azonban nem nyugodott. Nekifogott, hogy szisztémáját tökéletesítse. Jó darabig dolgozott rajta s akkor tőkét keresett, hogy most már egészen teljes bizonyossággal kifoszthassa a bankot. Ekkor ismerkedett meg Beaulieuben Morvayval, akinek Muntureanu jóvoltából igen csinos summa dagasztotta a belső zsebét. A görög elszédítette. Morvay beleszállott a kalandos üzletbe s a bank kifosztásához rendelkezésre bocsátotta az alaptőkét. Beaulieuból elköltözött, nem ugyan Montecarlóba, hanem Mentoneba. Azért Mentoneba, mert a két görögnek itt volt saját villája, innen jártak be irodába. Egy macskaugrás az egész. Így aztán érthető volt, hogy Szombati legszorgosabb kutatása sem tudta nyomát lelteni annak, hogy egy Morvay Mario nevű ember valaha Montecarlóban lakott volna.

Morvay tehát Mentoneba költözött a kisfiúval. Nevelőnőt tartott mellette, de egyébként nem sokat törődött vele. Kora délután kelt, átment Montecarlóba és ott tartózkodott hajnalig.

A javított szisztéma csakugyan kitűnőnek mutatkozott. A két játékoshoz dőlt a pénz. De végül elvérzett a szisztéma megint. Egy szép napon itt állottak egyetlen centime nélkül. Egy hét elég volt hozzá, hogy az addig összesyert pénzt, amely már valóságos kis vagyont tett ki, ott hagyták az asztalon, a Morvay eredeti pénzével együtt.

A játékos görög a fivéréhez fordult. De most már hiába. Csúnyán összevesztek. Az ingatlanforgalmi iroda körül is súlyos nézeteltérések támadtak közöttük. Végre nagynehezen úgy alkudtak meg, hogy a józan fivér bizonyos összeget bocsát rendelkezésére a játékosnak, hogy az el tudjon utazni Tripoliszba, új életet kezdeni. Volt ugyanis Tripoliszban egy rokonuk, aki munkaerőt keresett hajófuvarozási vállalatához. Az öccsétől kapott pénz arra is futotta, hogy Morvay viszontlássá elveszett tőkéjét. Ezen a pénzen ő is elment Tripoliszba új cimborájával. És vitte a gyereket is.

Szpiropulosz elég jól emlékezett a kisfiúra. Leírása szerint a gyerek nem látszott valami egészségesnek. Folyton köhécsejt. De különben kedves kis fiú volt, akkor kezdte mondogatni első selypítő szavait és akkor kezdett járni tanulni. Igen derék kisasszony volt mellette, aki sokat foglalkozott vele.

- És mi lett önnel, - kérdezte Szombati, - ha nem vagyok indiszkrét? Miért dolgozik most a kalapos szakmában, miért nem az ingatlan-szakmában?

A görög vállat vont.

- Az is tönkre tud menni, aki nem kártyázik. Olyan telekspekulációkba bocsátkoztam, amelyek meghaladták erőmet. Rosszul számítottam, az irodám megbukott. Maradék pénzemen vettem ezt a kis üzletet, amely éppen eladó volt. Pedig azt sem tudtam, miből csinálják a kalapot. Most már megint jómódú embernek mondhatom magamat. Már kezdek is azon gondolkodni, hogy nyugalomba vonulok. Eladom az üzletet és egy jó kis életjáradékot veszek magamnak.

- A jó Isten őrzött minket, - mondta Szombati, - hogy idejében jöttünk ebbe a városba, mert ha ön eladja az üzletet és a neve lekerül a cégtábláról, soha nem bukkanok rá önre. De mondja, kérem: én újságban is hirdettem az ön nevét. Mért nem jelentkezett? Elkerülte volna a figyelmét a hirdetés?

- Dehogyan kerülte el. Nagyon is szemet szűrt nekem. De jobbnak láttam hallgatni. Azt hittem, hogy a bátyám egy régi hitelezője jelentkezik. Már nagyon sok kellemetlenségem volt miatta, mert sok adósságot hagyott itt. Az utóbbi években ugyan nem merült fel már semmi, de az ember sohasem lehet eléggé óvatos...

Anyja, leánya és titkárjuk még két napig maradtak Montecarlóban. Elő kellett készíteniök az afrikai utat. Mert, hogy azonnal elutaznak Tripoliszba, afelett egy percig sem haboztak. Az útirány magától adódott: Génuaig vonaton, onnan olasz hajóval le Tripoliszba.

A montecarlói állomáson induláskor az történt, hogy a hordár, mialatt Éva és Szombati elmentek újságot vásárolni, odalépett Klára asszonyhoz.

- Bocsánat, madame, - mondta neki, - a kedves fia keveset adott nekem.

- Kicsoda?

- A kedves fia. Vagy nem fia?

Klára meghökkenve nézett a hordárra.

- Miért gondolja, hogy fiam?

- Nem volt semmi különösebb okom. Azt hittem. Egyszóval nekem még jár.

Állott és tartotta a markát. Klára arrafelé nézett, amerről a fiatalokat várta. Éppen jöttek nevetgélve, beszélgetve. Éva a Szombati karjába kapaszkodott. Aki rájuk nézett, azt mondhatta volna: milyen kedves, szép pár.

Klára nagyot sóhajtott. Szíve elszorult valami névtelen aggodalomtól.

XII.

Génuában bőven volt ráérő idejük a hajó indulásáig. S mivel váratlanul feltűnően meleg nap köszöntött rájuk, Szombati azt találta ki, hogy fürödjének meg a tengerben. Már kinyarasodott az idő. Klára asszony egy kicsit aggodalmaskodott, de aztán belátta, hogy ilyen melegben már veszedelem nélkül megfürödhetnek a fiatalok.

Elmentek fürdőtrikót venni, mert azt az útra nem hoztak. Csomagoláskor nem jutott eszükbe. S miután azt megvették, megálltak a Piazza de Ferrari kellős közepén, mert azt az útbaigazítást kapták, hogy onnan indul a negyvenhármas villamos, amely a strandfürdőhöz viszi az embert. Megálltak ott és tíz kocsit láttak zsúfoltan elrobogni az orruk előtt. Másnak is eszébe jutott a strandfürdő, nemcsak nekik. Végre is beültek egy taxiba.

- Per Lido d'Albaro.

Jó messzire ment velük az autó, míg végre kint a város végén megállott.

Vadonatújonnan épített telepre léptek be. Az öböl egy kis beszögellését építették be a génuaiak strandfürdőnek, de igen gusztusosan. Világos színek tárultak az érkezők elé, rádió muzsikája döngicsélt, és Éva gyönyörködő arccal nézett ki a határtalan liguri tengerre, amely játshi módon váltogatta színes sávjait: egészen közel sárgás-zöldnek látszott fehér habtarajokkal, valamivel messzebb élesen elhatárolt smaragd zöld sávot mutatott, azontúl pedig valószínűtlenül ultramarinkéket, egészen az égbe vesző semmiségig. A nap hevesen, fiatalos nyári erővel ragyogott le.

- Jaj de jó volna már a vízben lenni, - szólt Szombati, - jöjjön, keressünk két kabint magunknak.

Ott volt egy „bagnina”, vagyis fürdősné, a közelben. Szombati átadta a két jegyet és kabint kért.

- Előbb tessék jegyet váltani, - szólt a bagnina, - ez a jegy csak belépésre jogosít, fürdésre nem.

És odamutatott egy újabb kasszához, amely már a strandfürdő belterületén működött. Szombati odament és váltott két újabb jegyet. Egy vékonyka fiatalember ült ott benn. Az idegen vendég kiejtésén azonnal látta, hogy külföldi. Egy kis habozás után így szólt:

- Tizenegy líra.

Szombati fizetett. A pénztáros pedig elévett két nagy árkust, azoknak különböző rovataiba különböző pecséteket ütött, aztán mind a két nagy árkusjegyet a perforált vonalon kettészakította. Az egyik részt odaadta a jegyváltás mellett álldogáló bagninának, a másik felét odaadta Szombatinak.

- Most már lássuk azt a két kabint.

A bagnina a fejét rázta.

- Még nem. Még tessék váltani az értéktárgyaknak egy zacskót.

Ezt egy harmadik kasszánál kellett váltani egy líráért. Belerakták órájukat, gyűrűiket, holmi egy s más, aztán végre mentek a kabinokba. A százhuszasba és százhuszonkettesbe.

Évának széles jó kedve volt. Alig bírta magával. Mindenben nevetett.

- Lássuk, - kiáltott át a szomszéd kabinba, - ki lesz készen hamarabb?

Sebtiben vetkőztek és kapták magukra a fürdőruhát. Pontosan egyszerre lettek készen. Együtt mentek ki a strandra. Ott megálltak és körülnéztek. De lopva mindegyik gyorsan szemügyre vette a másikat. És mind a kettőnek a pillantásában megvillant az elismerés kis szikrája. A lány is csinosnak találta a fiút, a fiú is csinosnak találta a lányt. És mindegyik tudta a másiktól, hogy az őt lopva megfigyelte.

- Gyerünk be a vízbe, remek hullámok vannak, - sürgette Éva.

A kis beszögellést ügyesen használták ki az építők: hatalmas hullámverést kaptak a fürdőzők. Még csak bokáig mentek be a vízbe, hirtelen akkora hullám rontott nekik a nyílt tenger felől, hogy átcsapott a fejükön.

- Isteni! Isteni! - kiabált Éva boldogan és kacagva.

- Jőjjön beljebb, Éva, - szólt Szombati, - ússzunk egyet.

Beljebb gázoltak a mélyebb vízbe és nekiláttak az úszásnak. Szabályos, lassú tempókkal szelték a vizet. Az oldalt fektetett két fej egymást nézte a víztükör felett, s ha egy hullám elborító árja után megint eléltünk, egymásra mosolyogtak, meghitten, bizalmasan.

- Fog járni otthon a Hullámba? - kérdezte egyszerre Éva.

- Nem igen hiszem, - felelte Szombati, - míg a doktorátust le nem tettem, addig nem igen fogok ráérni ilyesmire. Meg aztán a Hullám nekem drága multság. Megmondom őszintén, nekem arra nincsen pénzem.

- Majd csak elhelyezkedik valahogy, aztán majd keres. Nem félttem én magát. De addig is, ha nem a Hullámban, hát akkor másutt fogjuk látni egymást.

Szombati arca közben elkomolyodott. Az imént úgy ragyogott még, mint akár maga a nap, most egyszerre borus lett és kedvetlen.

- Én nem járok társaságba.

- Ugyan ne okoskodjék, hát csak eljön hozzánk látogatóba, ha majd hazakerültünk? Vagy ha hazaérkezünk, maga befejezettnek fogja tekinteni összeköttetésünket?

- Ne kínozzon, Éva. Maga nagyon jól tudja, hogy én nem tartozom a maga társadalmi köréhez, nekem ott nincs keresnivalóm. Odakerülhetek még, nem mondom, de azért előbb még alaposan meg kell dolgoznom.

- Ez butaság. Mi az, hogy társadalmi kör? Úriember maga is, mint más, nem?

- Nem.

Éva ránézett a mellette úszó fiatalember kínzott arcára. Egy darabig hallgatott. Majd így szólt:

- Most nem felelek. Majd kint a parton beszélünk erről. Ideje is volna visszafordulni.

Szombati némán visszafordult. Szó nélkül úsztak vissza, egyenletes, lassú tempókkal, ahogy jöttek. Mikor a víz olyan sekély lett, hogy felegyenesedhettek, Éva körülnézett.

- Gyerünk oda a sziklás részihez, ott le lehet ülni a parton.

Leültek egy síma sziklára. Körülöttük mindenféle rendű és rangú férfiak és nők napoztak, cigarettáztak, nevetgéltek, süttették magukat a nappal.

- Hát most térjünk vissza arra a számárságra, amit a vízben mondott. Hogy maga nem úriember. Hogyan ereszthet ki ilyet a száján?

- Hagyja, Éva, nem olyan egyszerű ez a kérdés. Hogy valaki talált gyerek, mint én, az egy egész életen örök nyomot hagy. Nem tudom, ki lehetett az apám és nem tudom, ki lehetett az

anyám. Megtaláltak és bevitték a gyermekmenhelyre. Mivel szombati napon találtak rám, elneveztek Szombatinak. És mivel Tamás-napkor történt a dolog, Tamásnak kereszteltek. Ez a származásom, családfám, nevem, őseim, rangom teljes története. Gyakran megesik, hogy az embert megkérdik: „Élnek még a szülei?” Vagy azt kérdezik: „Atyjának mi az állása?” Meg tudja érteni, milyen kínzó kérdések ezek? Az ilyenektől bizonyos zavartság keletkezik az ember lelki alkatában, az önbizalomnak bizonyos megrendülése, valami levetkőzhetetlen félszegség. Mindig az a homályos érzésem van, hogy nincs jogom egyenrangúnak viselkedni a többi emberekkel. Nem, én nem vagyok úriember. Parasztember sem vagyok. Semmisem vagyok. Ember vagyok.

- Kell ennél több? Nem ez a legszebb? Ha valaki elmondhatja magáról, hogy ember? Én el merem mondani és nagyon büszke vagyok rá.

- Magának igaza lehet, de az enyémhez hasonló lelki bajokat érvekkel nem lehet meggyógyítani, bármilyen kitűnőek legyenek is azok az érvek.

- Szóval elhatározta, hogy a maga baja gyógyíthatatlan?

- Azt nem mondom.

- Szóval gyógyítható. És mivel gyógyítható?

- Én már rájöttem. De nem szeretnék most erről beszélni.

- Én pedig éppen erről szeretnék beszélni. Nos?

- Nem, Éva, erről nem beszélhetek. Nem pózlok most, higgye el, hiszen magához olyan jól esik őszintének és bizalmasnak lenni. Titokzatosnak és rejtelmesnek sem szeretném feltüntetni magamat. Annyira már talán megismert, hogy az ilyen pózokat nem teszi fel rólam. Egyszerűen nem beszélhetek most erről a témáról, amely különben nem is olyan nagyon fontos. Ne menjünk be megint a vízbe?

Mialatt bementek megint a vízbe a hullámverést élvezni, Éva tünődve figyelte a fiatalembert és gondolkodott rajta. Mit érthet ez az alatt, hogy lelki zavarait meg lehetne valamilyen módon gyógyítani? Mi lehet ez a mód? És ha tudja, miért nem akar róla semmi áron beszélni? Furcsa. Kíváncsi volt nagyon, de erőszakolni a beszélgetést nem akarta. Elkezdett közömbös dolgokról beszélni.

Jó két óráig elszórakoztak a vízben, meg a napsütötte parton, aztán indultak öltözködni. Mikor jöttek batyuikkal kifelé, Éva egyszer csak megállott egy tábla előtt és felkiáltott:

- Hohó!

- Mi az? - kérdezte Szombati.

- Nézzen ide. „Fürdési árak.” „Egy fürdés három lira.” Magával pedig két fürdésért tizenegy lírát fizettettek, tehát fejenként öt ötvenet. Ezt nem fogjuk bennük hagyni. Hogyan. Becsapni nem engedem magam. Nem is annyira a pénzért fogok most fellépni, hanem inkább a hiúságomat bántja, hogy túljárnak az eszemen. Gyerünk csak a kasszához.

Odamentek a kasszához. Szombati nem is hagyta beszélni. Franciául fordult a vékonyka pénztároshoz, mert olaszul nem tudott.

- Beszél ön franciául?

- Egy kicsit.

- Hát akkor adjon csak ide öt lírát. A jegyváltásnál tévedett. Hat lira helyett tizenegyvet vett el tőlünk két fürdőjegyért.

A pénztáros arcán látszott, hogy rajtakapottnak érzi magát. De az is látszott, hogy méltóságát valahogyan meg fogja őrizni.

- Kérem a szelvényt, - mondotta hidegen.

- Miféle szelvényt? Nem adott ön nekünk semmiféle szelvényt.

Szombati beleelegyedett a vitába.

- Adott szelvényt, de odanyomta a bagnina markába. Ott lesz.

Egy-kettőre ott termett a bagnina. Kelletlen pillantást vetett a pénztárosra. Pillantása ezt mondotta: „Ezeknél nem sikerült.” Aztán eléhalászott a köténye zsebéből két szelvényt. Odatette a pénztáros elé.

- Így már más, - mondta a pénztáros gögösen, - így vissza fogjuk adni a fürdőruháért lefizetett betétet.

- De minekünk nem kellett betétet fizetni, hiszen elhoztuk a saját fürdőruhánkat.

- Akkor tévedtem, - felelt gögösen a kis pénztáros, letett öt lirát elébük és elnézett a messze-ségbe, jelző, hogy őt az egész ügy, sőt az egész, emberiség e pillanatban többé nem érdekli.

Ők ketten mentek kifelé. Évának nagyon jó kedve volt.

- Látja, Tamás, ezt így kell.

S mivel magán érezte a fiatalember pillantását, oldalt nézett. Szeme találkozott amazéval. A fiatalember tekintetében néma imádat tündöklött.

XIII.

A Conte Rosso nevű hajó tükörsíma tengeren úszott dél felé. Éjszaka volt a tirréni tengeren, közeledtek Nápoly felé. Ők hárman álldogáltak a hajófedélzetén, a korlátnak dőltek és nézettek az olasz szárazföld közeli partja felé, amely mellett haladtak. Nappal is nézték a partot s a tűnő kis szigeteket, amelyek oly kicsinyek voltak, hogy nem lelhetett őket megtalálni a térképen. Falvak és városkák maradtak el ezeken a kis szigeteken. És most éjszaka ugyanígy maradoztak el a sötétben sejtelemszerűen kirajzolódó parton az egyes fénypont-csoportok: falu vagy város.

- Miért van az, - szólalt meg Éva a sötétben, - hogy az ilyen messzi fényekről mindig azt hisszük: ott boldog emberek laknak. Ha a vonat egy falu mellett fut el éjszaka, vagy ha idegen uccában felpillantok egy bérházra és családi világítású piros ablakot látok, mindig az az illúzió fog el, hogy ott az ablak mögött lakik a boldogság. Én elsuhanok mellette, s az a boldog ablak örökre ott marad. Miért van ez?

- Ezen már én is gondolkoztam, - hallatszott a sötétben Szombati hangja - s én azt gondolom, hogy nincs nagyobb vágy az emberben, mint a boldogság után való vágy. Mindenütt igyekszik megtalálni, vagy ha nem megtalálni, legalább feltételezni. Nézzenek csak arra előre, ott valami nagyobb város következik.

Csakugyan a messzi parton a többenél jóval erősebb fénycsoport jelentkezett. Szabályos szép gyöngysor az éjszaka sötétjére kivert gyémántfejú szögekből. Fénypontok távoli füzére.

- Mi lehet ez? - kérdezte az anya.

- Csak Ostia lehet, - mondta Szombati, - az imént megnéztem a térképet a társalgóban. Ostia következik, Róma kikötővárosa.

Lassan közeledett a fény sor felé a hajó. És a gyémántos girland mögött nagyon messze és nagyon lassan sejtelmes tündöklés tűnt fel az égen. Egy láthatatlan nagyváros tündöklése, amely maga fölött jó darabon tejútszerű, halovány, mesebeli sziporkázással ragyogta be az eget.

- Az Róma fénye, - mondta Szombati, - mert Róma bent fekszik a szárazföldön Ostia mögött és ide a nyílt tengerre csak a fölötte úszó éjszakai fényáradat látszik.

- Ó Istenem... - rebegte Éva, meghatva a látvány szépségétől.

Balra nézett: mély és ismeretlen sötétség. Ahonnan jöttek. Jobbra nézett: mély és ismeretlen sötétség, amerre mentek. Előre nézett: a távoli, csodálatos tündöklés, amely mellett elhaladtak s amely a maga fényének titkaival elmarad nemsokára, mint a vágyak, álmok, illúziók távoli fénye.

És ugyanekkor megszólalt halkán a Szombati hangja.

- Olyan furcsa dolog jutott eszembe. Ez nem is hajó, amin most megyünk, hanem maga az élet. Jövünk a sötétből, közben elhaladunk egy elbűvölő fényáradat mellett, amelyből sohasem lesz valóság, aztán megyünk megint a sötétbe.

Sem az anya, sem Éva nem szólt erre semmit. Hallgattak. De a csendben ott volt a meghittség melege. Éva keze ott pihent a korláton s most egy véletlen mozdulat folytán hozzáért a Szombati kezéhez. Szombati azonnal elkapta a kezét. Nemcsak a férfi természetes udvariasságával. Valami ijedelemmel. Valami riadt meneküléssel.

Mi lelte ezt? - gondolta magában Éva. - Mit rejteget magában, amit semmi áron nem akar megmondani? Mit takargat, mitől fél, mi baja?

Némán néztek még jó darabig a tovaúszó messzi fény után. Aztán Klára asszony szólalt meg:

- Ideje volna aludni menni. Egy óra elmúlt.

Mindjárt indultak is mind a hárman. Alig volt már valaki a fedélzeten. Csak a bárban konyakozott két fiatalember. És a társalgó sarkában a nászutas fiatal pár suttogott, egymás kezét szorongatva.

Jó éjszakát kívántak Szombatinak és lefeküdtek. Anya és leánya egy nagy kétágyas kabinban utaztak. A lámpát már rég leoltották, de mindketten hallották egymás lélegzetéről, hogy még egyik sem aludt el. Akkor Éva megszólalt.

- Anyuskám...

- Mi az, szívem?

- Nem alszol?

- Nem.

- Valamit akarok mondani.

- Csak mondd, hallgatom.

- Én beleszerettem ebbe a Tamásba.

Inkább vidáman mondta, mint érzelmesen. Mintha valami kis mulatságos balesetet közölt volna édesanyjával. De a könnyedhangú közlésre riadt csend felelt. Klára asszony hallgatott.

- Mit szólsz hozzá?

Csak újabb szünet után érkezett a sötétből a válasz.

- Meg tudlak érteni, mert nagyon kedves fiú. Én is nagyon megszerettem. De nagyon vigyázz, drágám, ne add át magad ennek az érzésnek. Még nem tudni, mi lesz köztetek. Háttha neki már van valakije, akibe szerelmes?

- Nincs.

- Honnan tudod ilyen biztosan?

- Az ilyesmit az ember érzi. Nincs neki. Senkije sincs, csak mi vagyunk. Talált gyerek szegény.

Megint hosszabb szünet következett.

- Hát majd beszélünk erről, fiacskám. Most aludjunk, nagyon álmos vagyok.

Pedig Klára asszony egyáltalában nem volt álmos. És aznap éjjel nem tudott aludni egyetlen szemhúnyást sem.

XIV.

A hajó megállott Szirakuzában. Volt egy pár órai idő: kimentek megnézni a várost. Kis vaporino vitte őket. A jókedvű fiatal leány kacagó szemmel nézett mindenfelé, ahol látni lehetett valamit. S a két másik: komolyan, tünődve, benső érzéseiket leplezgetve.

- Nézd, anyuskám, - szólt Éva, - én nem tudok kiigazodni a tenger színéből. Itt milyen zöld és áttetsző, nézd, mintha folyékony smaragdból volna. És amott, a kis szigeten túl, ami nincs több száz lépésnél, olyan kék és olyan áttetsző, nézd, mintha folyékony zafirból volna. Pedig ugyanaz a tenger, és ugyanaz a nap süt rá. Nem érdekes? Nem lehet betelni vele. És ha majd Pesten megkérdezik tőlem, milyen színű a tenger, nem fogok tudni felelni.

A tündérrék és a tündérzöld tenger felett fehér város mosolygott rájuk: Szirakuza. S a fehérben piciny, vakmerő színpettyek gyanánt piros, rózsaszín és másféle virágok rengeteg tarkája. Mikor partra értek, kocsiba szálltak. Amerre ez a kocsi befordult, véget nem érő leándersétány következett.

- Ezek aztán leánderek! - mondta Szombati.

Ezek bizony nem olyan leánderfák voltak, amilyenek nálunk nyári vendéglők udvarán a feketekávé aljával bővelkedő zöld hordókban teremnek, hanem erős, magas, szálás fák, amelyek lombját szinte nem lehetett látni a virágáldás diadalmas gazdagságától. Fehér, piros, rózsaszín leánderek. Az életerő valami duzzadó és burkába nem férő ösztöne rengett a színekben. Kocsijukat valóságos lakodalmi táltos húzta, homlokán hosszú rózsaszínű madártoll lengedezett, füle mellett égőpiros és hófehér fátýolszalagocskákat lengetett a tenger felől odalehellő szellőcske.

A görög színház felé baktattak. Az országutat szegélyező kőfal peremén buja kaktuszok zöldeltek végestelen-végig, mint muskátli a Csap-utcán. A kaktuszoknak olyan húsos, vastag volt a levelük, hogy majd kicsattantak az egészségtől. Mintha nem is növénylevelek, hanem izmok lettek volna.

- Kíváncsi vagyok a latomiákra, - mondta Éva.

- Mi az a latomia? - kérdezte anyja.

- A Baedeker azt mondja, hogy olyan szakadék, amelyet mesterségesen vájtak a kőfejtők a fehér sziklába, ezer meg ezer évvel ezelőtt, s a növényzet igen buja benne.

Megérkeztek a Paradicsom-latomiához. Csakugyan szemük-szájuk elállott a csodálatos vegetációtól. Fügefák, gesztenyefák, kaktuszok, leánderek, olajfák, virágzó cserjék valami ősi zsúfoltsága csakugyan az Édenkertet juttatta eszükbe. Ámulva mendegéltek a szagos lombok egymásba nőtt, hihetetlen gazdagsága közepette. Soha nem látott bokrok különös virágai ragadták meg figyelmüket, majd meg csodálkozva állottak meg egy különös pálma előtt, amely kaktusztöből sarjadt és semmi eddig látott növényhez nem hasonlított.

Aztán átkocsiztak a másikhöz, a kapucinus-barátokéhoz. Ugyanilyen pazarsága a fügefának, gesztenyefának, virágnak, lombnak, magas, buja fünek, mindennek.

- Hallgassuk csak a vezetőt, - mondta Éva.

Egy turista-csoport mendegélt a latomiában, rossz franciasággal szavaló vezető oktatta őket. Bementek egy folyosóba, amelyet a szikla méhében kőbe vájt cellák szegélyeztek.

- Hölgyeim és uraim, - szavalta a vezető, - ahol most állunk, ez a híres „Dioniziosz füle” nevű építészeti csoda. Dioniziosz, az ókori zsarnok építtette. Nagyon szeretett itt tartózkodni, mert a folyosónak olyan titokzatos akusztikája volt, hogy ő a folyosó végében mindent hallott, amit

foglyai az egyes cellákban suttogtak. Sziveskedjék megfigyelni a következő kísérletet. Én most elmegyek a folyosó tulsó végébe és ott három pisztolylövést fogok leadni.

A vezető elment. Valóban nemsokára három pisztolylövés hallatszott a folyosó tulsó vége felől. Éva hangosan elkezdett kacagni.

- Na hát, ez remek!

- Mit nevensz annyira, te lány?

- Hogyne nevetnék, hát nem isteni ez? Hát Dioniziosz foglyai olyan hangosan suttogtak, mint a pisztolylövés? És egyáltalában kell ahhoz valami csodálatos akusztika, hogy az ember meghalljon három közeli pisztolylövést? Jaj de édesek!

Ugy kacagott, hogy nem tudta abbahagyni. Aztán ránézett anyjára és a titkárra.

- Az Istenért, mért vágtok ilyen fancsali ábrázatot mindaketten, mért nincsen egy kis jókedvetek? Olyan szép itt minden, olyan fiatal, olyan derűs, itt igazán csak örülni lehet és jókedvűnek lenni. Ez a sok virág, ez a növényzet, ez a hallatlan napsütés, ez mind maga az élet, a fiatalság, mind az, ami én vagyok. Tamás, a jó Isten áldja meg, nevensen már egyet.

Szombati halaványan elmosolyodott, de csak udvariasságból, meggyőződés nélkül. Éva megcsóválta a fejét, mintha azt mondaná, hogy gyógyíthatatlan betegekkel kár is vesződni. S a következő pillanatban dúdolván futott egy bokorhoz. Idegenszerű, piros virágai voltak annak, de olyan pirosak, hogy színük valósággal zengett a napon.

Ott álldogált egy szirakuzai polgár. Éva tört olaszszággal megszólította és megkérdezte, hogyan hívják ezt a virágot.

A szirakuzai polgár lenéző csodálkozással meredt a kérdező fiatal hölgyre. Hát olyan is van, aki ezt nem tudja? Hogy lehet ezt nem tudni? Szinte sértődötten felelte:

- Pisco.

És elfordult. Évából kitört a derűltség megint. Odakacsintott anyjára. Torz arcot vágott a szirakuzai polgár háta mögött. Klára asszony enyhén, szomorúan elmosolyodott.

A katakombák előtt az anya megállott.

- Én ide nem megyek be. Nekem ez nyomasztó és szomorú. És félek, hogy meghülök, mert hallom, hogy ezek nagyon hűvösek, most meg nagyon melegem van.

- Én bemegyek, - mondta mohón Éva - én akarom látni. Tamás, maga mit csinál? Velem jön, vagy marad a mama mellett?

- Nem szeretném a nagyságos asszonyt egyedül hagyni.

- Helyes. Hol találkozunk?

Tanácskoztak a kocsissal. Az azt ajánlotta, hogy menjenek előre a Fonte Aretusa nevű forráshoz, a kisasszony aztán jöjjön oda utánuk egy másik kocsin. Így is történt. Éva bement a katakombákba, miután tréfásan búcsút intett nekik. Ők pedig felszálltak a kocsiba. És egyszerre komor lett mind a kettőnek az arca. Ahogy a kocsi elkezdett baktatni a fehérporos országúton a város felé, arcukról egyszerre lehullott az az ál-nyájasság, amelyet az Éva jelenlétében erőltettek magukra és mindakét arcon megjelent a gyötrellem árnyéka.

- Kérem, nagyságos asszonyom, nekem komoly mondanivalóm van.

- Tessék.

- Már hosszú idő egy gondolat kínoz. Bizonyos körülmények furcsa összejátszásából az a lehetőség merült fel, bármilyen fantasztikusan hangzik, hogy az a hajdani fiúgyermek, akit keresni tetszik, éppen én vagyok.

- Erre én is gondoltam. Nagyon furcsa véletlen volna. És én örülnék neki.

- Alig hihető, hogy így legyen, de a lehetőségről mégis beszélni kell. Kizárva tulajdonképpen nincsen. Én nem hiszem, de nincs kizárva. Azt nem is kell mondanom, milyen kimondhatatlan boldog volnék, ha egy anyát kapnék ajándékba a sorstól és éppen ilyet, mint a nagyságos asszony, akit teljes szívemből megszerettem...

- Édes Tamás, én is boldogan vállalnám magát fiamnak.

- Csakhogy van valami, amit nem hallgathatok el. Én közben halálosan beleszerettem Évába. Ha kiderülne, hogy testvérek vagyunk, énnekem végem van. Én nem tudnék tovább élni. Életemben először vagyok szerelmes és azt hiszem, úgy, ahogy az életben csak egyszer lehet szerelmesnek lenni. Ha ezt el kell temetnem, akkor ezzel az érzéssel el kell temetnem magamat is.

Klára asszony hallgatott. És Szombati sem tudott mit mondani többet. Hallgatagon ültek egymás mellett a robogó kocsiban.

A Fonte Aretusa mellett várták Évát. Nézegették a város forgalmát. A kapukban teljesen meztelenül hancuroztak a cigányosra sült szicíliai purdék, az ügyes-bajos emberek számárfogatú konfliktusokon mentek dolguk után. Utcai árus egy fél líráért a vásárló szeme előtt csinált limonádét, különös alakú rézpréselőjével azokból a zöld citromokból, amelyeknek friss törésű szárán még rajta volt a levél. Egy ház falára Mussolini arcképét festette egy lelkes szirakuzai, más falról fasiszta plakát kiáltott a déli típusokkal népes közönségre.

Kisvártatva megjött Éva. Már messziről nevetett. Mikor kiugrott a kocsiból, egy követ mutatott.

- Mi ez? - kérdezték tőle.

- Loptam.

- Hol?

- A katakombákban. Embercsontokat is lophattam volna, de azt restelltem. Inkább síremlékdarabot loptam. Valami görög betű is van rajta. Elteszem emlékebe. Ez a Fonte Aretusa? Nézzük meg.

A forrás kőövezte tavában nagy halak uszkáltak, kacsák lubickoltak, s a parton piros lábú hófehér galambok verekedtek. A vízből furcsa fajta, igen magas nád nőtt ki. Nagy, pompázó bugája volt.

- Miféle nád ez? - kérdezte Éva Szombatit.

- Nem tudom, én sem láttam még soha ilyet. Majd megkérdezzük.

Odalépett egy járókelőhöz és megszólította. Aztán jött vissza a válasszal.

- Ez a nád nem más, mint papirusz. Eddig azt hittem, hogy csak Afrikában terem meg. De úgy látszik, itt már szintén megterem.

- Persze, hiszen már nagyon közel vagyunk Afrikához.

Klára asszony maga elé nézett.

- Vajjon mi vár ránk Afrikában?

- Ne légy olyan levert, anyuskám, - mondta Éva, - nekem valami előérzetem van, hogy Afrikában csupa kellemes és jó dolog fog velünk történni. De most gyérünk vissza gyorsan a hajóra, mert olyan éhes vagyok, mint egy farkas.

XV.

Az első, ami felderengett hajnaltájt a látóhatár szélén, egy alig látható vízszintes sáv volt. Csak egy vonalnyi szélességben választotta el az égboltot a tengertől. Ez a vékony vonal volt Afrika. S ahogy a hajó orra egyenletes sebességgel kergette előre magát a sötét vízén, kétoldalt két fehér hullámsörényt fúrva a nagy kékség színére, a távoli vonal lassan vastagodni kezdett. A föld sárgáját s a növényzet fakó színét már ki lehetett venni rajta, később már fehér pontok csoportja kezdett mutatkozni itt-ott a sávon. És reggel kilenc órára kitárult előttük a tripoliszi öböl. A vizen nagy hajók himbálóztak, a levegőben heves berregéssel keringett egy olasz hidroplán s a parton előttük állott a város. Mintha hófehér kockák nagy csoportjára fehér félgömböket fektetett volna valaki. S a vakító geometriai csoportból itt-ott egy-két hegyezett végű, igen vékony, hófehér henger emelkedett ki.

Hármukat egy kis vaporetto szállította a hajóról a mólóra. Itt látták az idegen világ első ábrázatát: egy arab hajómunkásét. Olajbarna arcán fekete bajusz és fényes-fekete kurta szakáll, fején piszkos pamutfej.

- Afrika, - mondta Éva, mikor rápillantott.

Mindenütt fezeket láttak a fejeken, amint az autó vitte őket a szálloda felé. Útjokat vadonatúj európai paloták szegélyezték. A szálló is európai kényelemmel és pompával fogadta őket. De afrikai hőséggel.

Éppen hogy elfoglalták szobáikat, kicsomagoltak, megfürödtek, átöltöztek és máris neki-fogtak a munkának. Meg kellett keresni Szpiropuloszt, a görögöt.

A fuvarozóvállalatot könnyen megtalálták, annak a montecarlói görög megadta a címét.

- Szpiropulosz úr már nincs nálunk, - mondta egy tisztviselő.

- Hanem hol van?

- Sehol. Nyugalomba vonult. Már nagyon öreg. De itt lakik Tripoliszban.

- Megkaphatom a címet?

- Hogyne. Mindjárt megnézem.

Utána nézett a tisztviselő valami jegyzékben és már fel is írta egy cédulára: „Sára el Harrára 17.” Megköszönték, távoztak. Azonnal kocsiba ültek és az arab kocsisnak bemondták az imént kapott címet.

Pár perc múlva a kocsi megállott egy szűk utcatorkoltnál. A kocsis hátraszólt:

- El Harrára.

És jelekkel mutogatta, hogy ebbe a szűk utcába nem tud behatolni. Kifizették és leszálltak. A kocsis tanácstalanul nézett körül, hogy most hogyan forduljon meg. Egyedülhagyták problémájával és beléptek a szűk utcába.

Egy-egy alacsony, ajtótlan, földszinti helyiség az utcára: egy-egy bolt. És egy-egy ember üldögélt, vagy álldogált benne, maga előtt a deszkapulton és háta mögött a falon teljes raktárával.

A bazársor elején mészárosok következtek. A pultokon kirakva, vasfogakra felakasztva mindenféle véres húrok terjesztették áporodott szagukat a hőségben, a legyek ezre rajzott a mészáros körül. Belepték arcát, késsel bánó kezét, ő ügyet sem vetett rájuk. Igaz, hogy a vevő sem. Egy roppant kövér arab öregasszony vásárolt éppen néhány fillér ára pacalt. Csomagolás

nélkül, csak úgy a félmarkában vitte tovább s útközben tanakodva piszkált bele másik kezének fekete ujjával, vajjon jót adott-e neki a mészáros. Ahogy haladt, a legyek raja felhőként követte.

- Mindjárt meg is süttethetné magának, - mondta Éva.

Mert a mészárosüzletek után az utcai sütők következtek a bazárban. Nagy serpenyőben faszenet élesztettek s a parázs fölé rostot tettek. Azon sütögették az egyetlen harapásra való, nyomorúságos és nem nagyon biztató húsdarabokat: májat, miegymást.

Egyik ház aljából lobogó tűzű kemence nyílt az utcára. Szája a küszöbvel volt egyvonalban, a föld ki volt vájva a ház alatt. A szudáni néger pék övig meztelen teste ott hajlongott az izzó kemence előtt. Éppen kihúzta frissen sült fonatos kalácsait, lesöpörte őket a lapátról, s rátette a sütni készített puha, fehér pereceket.

Aztán rövidárusok következtek olcsó, festett kartonjaikkal. Mélán ültek boltjaikban a burnuszos, kaftános kereskedők, egyik a serpenyő parázsára tett roston a rézedényben olyan vastag kávéfőzött, mintha főzeléket akart volna csinálni belőle. Két másik rövidárus társasjátékkal kergette unalmát. Dominót játszottak, de nem fehér-fekete kövekkel, hanem egészen kicsi sárgarézlapokkal, amelyek bennszülött, eredeti számjegyek vésését hordták magukon.

Hirtelen nagy zsvajj ömlött ki előttük egy kapun. A kapu fölött Dávid pajzsa volt a cégér. Bekukkantottak. Zsidó iskola volt ott. Négyszögletes udvaron kis zsidógyerekek ugrándoztak, verekedtek, sikítottak. Az egyik földszinti ablakból rájuk kiáltott egy férfihang. Szakállas zsidóember üldögélt ottan, nyilván a tanító, aki sokallta a gyerekek hancurozását az óráközi szünet alatt. A kiáltás nem sokat használt, a gyerekek tovább zsvajloltak.

- Itt vagyunk, - mondta egy házzal odébb Szombati.

Bementek és rozzant falépcsőn feljutottak egy emeleti ajtóhoz. Az be volt zárva. Keresték a csengőt, csengő nem volt. Kopogni kezdtek. Hiába. Kopogtak megint és erősebben. Semmi válasz. Lementek megint a földszintre, hogy elétaláljanak valakit. Egy szőnyegkereskedő boltja szolgált az utcára, ahhoz beléptek. Szombati megszólalt olaszul. De a kereskedő a fejét rázta. Szombati megpróbálta franciául. A kereskedő, aki bölcs nyugalommal, lábait maga alá huzva, üldögélt egyik szőnyegén, megint csak a fejét rázta. Szombati megpróbálta angolul. Ez már ment. A szőnyegkereskedő angolul válaszolt.

- Ebben a házban lakik egy bizonyos Szpiropulosz úr, akivel szeretnék beszélni, de nem tudok bejutni hozzá.

- Elutazott, - felelte a kereskedő.

- Hova utazott?

- Athénbe.

- Vajjon mennyi időre?

- Azt nem mondta. De a szolgálja talán meg tudná mondani.

- És hol az a szolga?

- Míg a gazdája elutazott, arra az időre hazament a falujába. Abu Kérimnek hívják, Szuk el Dzsumában lakik. Ott mindenki ismeri, mert a jobbkezén hat ujj van. Kérdezzék csak a hatujjú embert, könnyen meg fogják találni.

Most aztán elkezdte szőnyegeit kínálni. Nekik azonban nem a szőnyegen járt az eszük. A bazár zegzúgos sikátorain keresztül elindultak vissza a szálló felé. El is tévedtek, a „Zenghet er Rász” nevű utcából bekanyarodtak az „Arbár Arsztát”-utcába, akkor aztán nem ment se

előre, se hátra a dolog. Zsákutcában találták magukat. Nagynehezen vergődtek ki a bazár-negyedből, kocsit szereztek és hazamentek. De csak azért, hogy azonnal induljanak abba a bizonyos faluba, akármilyen messze van.

- Autóval Szuk el Dzsuma igen könnyen megközelíthető, - mondta a szállodai portás, - két óra alatt ott vannak. Mikor óhajtanak indulni?

- Most már délre jár az idő, - gondolkozott hangosan Szombati, - talán előbb ebédeljünk meg és ebéd után mindjárt vágjunk neki. Én egy csöppet sem vagyok fáradt. Helyeslik ezt a tervet?

A hölgyek helyeselték a tervet. Miután ebédre a nagy hőség miatt alig tudtak egyebet enni, mint „minestrone fredó” nevű hideg főzeléklevest, s utána jeges feketét ittak, beszálltak a megrendelt kocsiba. És egy arab legényt is odaültettek a soffőr mellé. Ezt tolmácsnak bérelte számukra a szállodai portás, hogy legyen velük valaki, aki beszélni tud a falubeliek nyelvén.

Az autót állandó oázisok között vitt előre. Bő kutak állottak az erdőfoltok mélyén, különös alakú kutak, amelyekből szarvasmarha, vagy ló húzta a vizet az öntözővályukba s az öntözés nyomán bő zöldségek ágyai és termékeny gyümölcsfélék sarjadtak a földből. A datolya-pálmák között néhol dúsan rakott almafák tünedeztek fel, most érő terhükkel. Később nagy szőlőtelepek között futott a kocs. Az országút mentén minduntalan olasz stílusú épületek bukkantak fel. Homlokukon más-más név, de aztán mindig ez a két betű: S. A.

- Mi lehet ez a két betű? - kérdezte Éva.

- Olaszul annyi, mint nálunk az R. T. Részvénytársaság. Ezek mind gyarmatosító részvénytársaságok telepei. Olvasom, hogy főként a sivóhomok megkötésével foglalkoznak. A Szahara csücske egészen ide felnyúlik a libiai partig, azt akarják termékennyé változtatni.

Lassú, türelmes járással bandukoltak a tevék, amerre az autó elrobogott. Fakósárga testük imbolyogva haladt előre, hosszú nyakukat bólogatva ingatták, igen csúnya, de szimpatikus fejük béketűrően tekintett maga elé. Az arab ember féloldalt ült a hátukon és sarka érintésével kormányozta őket. A tevék között feltűnően sok fehéret láttak. S a fehér tevéen ülő arab, aki a nap ellen úgy bebugyolálta magát fehér burnuszába, hogy csak a szeme látszott ki, egyetlen fantasztikus, imbolygó, fehér valamivé olvadt össze állatával, amint elsuhantak mellettük. A másik oldalon teherhordó szamarak maradtak el. A teher meg sem kottyant a vékonylábú, barna kis állatoknak, az arab bennszülött alatt olyan fürgén ügettek, mint a parancsolat.

- Szuk el Dzsuma! - fordult hátra a tolmács. Megérkeztek a fehér házakból álló, pálmaerdő mélyén tanyázó faluba.

Az első házak táján a soffőr megállította a kocsit, a tolmács leszállott és szóba ereszkedett az ott álldogáló falusiakkal. Aztán visszajött.

- A piacon fogjuk találni a hatujjút, - mondotta, - ma Szafár hónap huszonhetedike van, s ezen a napon ebben a faluban mindig ünnep szokott lenni. Önök nagyon érdekes dolgokat fognak most látni, előre mondhatom.

A gépkocsi megint megindult és kisvártatva bekanyarodott a falu főterére. Ott éktelen sipolás és az összegyülekezett sokaság különös zivaja fogadta őket. A főtér közepén egy mór stílusú kápolna-féle állott, annak tövében gyűlt össze a tömeg. Arabokból és négerekből kevert vegyes falusi lakosság. Mind mohammedánok.

A tömeg közepén kis tisztás képződött. Ott egymással szemközt két hosszú sorban zenészek állottak fel. Nem is egy banda, hanem több. Volt például hat öreg ember fehér burnuszban és fehér fezzel. Ezek közül négynek üstdobja volt, egynek fájdalmasan sikító pikulája, a hatodiknak cintányérja. Közvetlen mellettük tizenkét fiatalember állott, akik lila selyemkaftánt öltöttek és lila fezt. Ezek csak kézidobon játszottak. Szemközt tíz siheder sorakozott, akik

ugyancsak dobon játszottak, de még ritmikusán hajladoztak is hozzá, mind pontosan egyformán és szünet nélkül. Mindezek egyszerre játszottak és énekeltek. A pikula jajongva sikoltozta, üstdobbal és cintányérral a maga nótáját, közvetlen közelben egy egészen más ritmusú nótát énekeltek a legények, szemközt amazok doboltak, énekeltek és táncoltak egy harmadikat. Valami fülsiketítő rettenetes hangzavar származott ebből. Ők máris zsibbadni érezték idegeiket a tomboló, zagyván lüktető zsvajban, ahogy a tömegben a tolmácsot követve előre furakodtak.

A tolmács arabul kérdezősködött ettől is, attól is. A kérdezettek mind azt felelték, hogy Abu Kérim itt van, az imént látták éppen, itt lesz valahol a tömegben.

A zenészek között a középen papok álldogáltak. Komoly arccal, kaftánosan, piros fezzel. Szakálluk fényes volt és fekete. És körülöttük öt-hat hívó őrzöngött. Éva és Klára két oldalról rémülten kapaszkodtak bele a Szombati karjába. Megdermedtek a látványtól.

Az egyik hívó leguggolt és kezének csak hüvelyk és mutató ujjára támaszkodva úgy ugrált a földön előre-hátra, mint a béka. Csorgott róla a verejték, melle hangosan zihált, de ő ezt a furcsa ugrándozást nem hagyta abba. A szemét behúnyta, arcán valami merev, hipnotikus mosoly rángatódzott.

Egy másik hívó a fájdalmasan nyávogó síp zenéjéhez mérte mozdulatait. A sípot kísérő dobok négynegyedes ritmusa ez a folyton ismétlődő két ütem volt: tamtamtamtam-tamtamtamm. Az arab férfi a kezével rángatódó mozgulatot tett minden tamütésre, közben pedig felsőtestével egyik ütemnél balra hajlott és leejtette a fejét, majd a másik ütemnél jobbra hajlott és ott is leejtette a fejét. A szeme le volt hunyva ennek is, arcán görcsök rángatództak. Ezt csinálta szakadatlanul, a monotonitás megbolondító folytonosságával a lüktető, sikító, képtelen zenebonában.

Ekkor egy néger suhanc belépett a körbe és átadott a papnak egy teli marékra való szöget. Hosszú, ujjnyi szögek voltak, újonnan vásárolt, fényes szögek, amilyenekkel ládát szokás szegezni. A pap magasra emelt egy szöget, a szájába eresztette és átszellemült arckifejezéssel lenyelte. Ekkor már négyen-öten is tolongtak körülötte. Egy vak ember, aki guggoltában ritmikusán dőlöngött előre-hátra, most meghallotta, hogy itt vannak a szögek. Esengve tárta ki vézna fekete karjait, amelyekről visszahullottak a vászonrongyok, és a száját kitátva sóvárgóan tartotta felfelé a fejét, mint a táplálkozni akaró világtalan macskakölyök. A pap fogott egy szöget és a vak ember szájába nyomta. Ez lenyelte a szöget, átölelte a pap lábait és hálásan sírt.

Ekkor a tolmács megrántotta Szombati kabátját. Ő hátrafordult.

- Az a mi emberünk, - mondta az önkínzó felé intve, - aki most megy oda a paphoz. Abu Kérim, a hatujjú.

Egy fehér lepelbe öltözött arab ember lépett a paphoz. Leborult előtte és átkarolta a pap térdét, mint előbb a vak. És kitátotta a száját. A pap szöget adott neki is. Ő lenyelte, elkezdett táncolni valami merev, dülöngő táncot egy helyben és olyan arcot vágott, mint áldozáskor a hívó keresztény.

Mindezek alatt a pap maga is lenyelt egy-egy szöget. Hátrább másféle színjáték zajlott le: egy ember övig meztelenre vetkezve az odakészített kaktuszokra hempergett, hogy az ujjnyi tüskék hátába, mellébe furódjának. Rögtön követte példáját egy másik is, egy harmadik is.

- Szent Isten! - sikoltott fel Klára asszony.

Éva és Szombati odanéztek, ahova ő nézett. Egy őrvongó lépett a paphoz, hogy szögért nyúljon, de nem tudta elvenni, mert mindkét kezén - nyilván egy előbbi önkínzás eredményeként - vastag kötés volt gézből és vattából, amelyen átütött a vér. A pap a szájába dugta a szöget.

Aki szöget nyelt, folytatta őrvongó mozdulatait állva, táncolva, vagy guggolva az egyszerre hallatszó ritmusok valamelyikére. Arcuk teljesen átszellemült, nyilvánvaló „trance” hatalmasodott el rajtuk. Koronként új emberek léptek a tömegből a középbe és elkezdtek beleringatni magukat a révületbe. A pap néha szeliden kivonta magát a lábát átkaroló ölelésekből, odament valamelyik őrvongóhoz és gyengéden megigazította fején a félrecsúszott fezt. Olyan is volt, aki fölébredt deliriumából. Ez körülnézett, holtfáradtan felsóhajtott, odament a paphoz, hálásan megcsókolta az arcát, aztán elvegyült a tömegben.

Biztos volt, hogy Abu Kérim is előbb-utóbb így fog tenni. Ők tehát addig furakodtak a tömegben, amíg közel jutottak hozzá, hogy a kellő pillanatban elcsípjék. Egy jó félórát kellett várakozniuk, míg az arab szolga megelégette a vallásos örületet. Megcsókolta a papot és hátravonult a sokaságba. Ebben a pillanatban már mellette termett a tolmács. Ott voltak ők is.

- Kérdezd meg, mikor érkezik haza a gazdája.

Azok arabul beszélgettek, majd a tolmács visszafordult és olaszra fordította a szót:

- Azt mondja, hogy jövő péntekre várja.

Abu Kérim még mondott valamit sajnálkozó, alázatos arccal, aztán eltűnt.

- Mit mondott?

- Bocsánatot kért, hogy nem tud többet beszélgetni, de nagyon fáradt.

Utána néztek. Holtfáradtan, lassan bandukolt el onnan.

XVI.

Öt nap volt még hátra a mondott péntekig. Azt el kellett valahogy tölteniök Tripoliszban, amíg Szpiropulosz megérkezik. Programjukon nem kellett gondolkozniok, látnivaló volt elég.

Megnéztek egy mecsetet belülről. A Dzsáma el Bása nevű templom belsejébe is sikerült bejutniok. Huszonöt kupola koronázta a szép épület fehér falait és fehér minarétje kecsesen szökkent fel a kék mennybolt szeplőtlen háttérére. Bent megbámulták a tizenhat márványoszlopot, a falak százmintájú arabeszkjeit, a „mitráb” nevű majolika-díszmű imafülkéket, a „szedda” nevű szószéket.

Aztán autóval kirándultak Leptis Magnába, az afrikai Pompéji városába. Ott bolyongtak a sivó homokból kiásott fehér márványváros csodái között. Jövet és menet átfutott autójuk a Szahara csücskén. Sárga tenger volt ez a kék tenger mellett. Beláthatatlan ez is, mint a víz tengere s a homoknak is hullámai voltak, mint a víznek. A szellő lehelletétől finom sárga fátyol kavargott a homokóceán felett, a lehellet nyomán új hullám képződött s a rengeteg terület így változtatta a tekintet elé táruló millió hajlását.

A szellő bedobott egy skarabeust az autóba. Éva ölébe esett. Ő alányúlt legyezőjével és közelről szemügyre vette a szent bogarat. Olyannak találta, mint amilyennek régi kövesgyűrűkről ismerte. Aztán szélnek eresztette.

- Eredj, - mondta neki vidáman, - éldegéljünk még egy darabig békében mind a ketten, te itt a Szaharában, én majd otthon Budapesten.

Mindennap kimentek a tripoliszi strandfürdőbe. „Spiaggia dei dirigibili”, - ez a neve a tripoliszi strandfürdőnek, ahol igazi szaharai fővényre feketne le az ember, ha erre az áttüzesedett forró homokra egyáltalán rá lehetne feküdni.

Még a tenger vize sem üdítette őket, mert egészen meleg volt. A sekély vizet még a langyosnál is melegebbre sütötte a nap. Általában sokat szenvedtek a melegtől. Kitapasztalták, hogy csak két óra hosszat van tűrhető idő naponta, még pedig reggel öttől hétig.

Gyakran elsétáltak a kikötő mólójához, a rakodó munkásokat nézni. Berber, beduin, szudáni, zsidó, mindenféle akadt ezek között a félmeztelen testek között. Volt olyan arab, aki sokkal fehérebb volt az olasz munkafelügyazónál, viszont volt ethiop óriás, aki tökéletesen fekete volt, mint a szurok. Munka közben szünetlenül énekeltek és mindig ugyanazt az egy mélabús sort, amely számukra aféle „hórukk”-szerű könnyítést jelentett a munkához, mert ennek az egy sornak a ritmusára emelgették ütemesen a nehéz búzás zsákokat. Szombati megkérdezte és feljegyezte magának az egysornyi arab nóta szövegét.

- Epta ui e lessza!

„Reménykedjünk erőnkben!” Ezt jelenti a nótás mondóka.

Végre elérkezett a várvavárt péntek.

Reggel már ott jártak az El Harrára-utcában. De Szpiropulosz még nem volt otthon. Akkor számbavették a hajóérkezéseket és kiszámítottak, hogy Szpiropulosz, aki Görögországból érkezik, minden valószínűség szerint délután hatkor fog megjönni.

Kimentek a hajó elé. Szombati még délben elment a fuvarozási irodába, ott összebarátkozott egy tisztviselővel, aki személyesen ismerte Szpiropuloszt és megkérte, hogy jöjjön ki velük a hajó elé, nehogy az érkező embert valahogyan elmulasszák.

A hajó megérkezett és megérkezett rajta Szpiropulosz is. Egy görnyedt hátú, lassan csoszogó emberkére mutatott a tisztviselő.

- Ez az.

Szombati azonnal odalépett és megszólította franciául.

- Bocsánat, uram, szíveskedjék egy időpontot megjelölni, mikor egy órányi beszélgetést adhatna nekem és ennek a két hölgynek. Önnek volt valaha egy magyar feltaláló ismerőse, bizonyos Morvay Mario.

Az öreg görög felcsillant.

- Hogyne, hogyne. Önök tudnak róla valamit? Mi van vele?

- Sőt ellenkezőleg, mi szeretnők éppen öntől megtudni, hogy mi van vele. Nem is vele, inkább a fiával. Emlékszik a fiára?

- Hogyne emlékezném, nagyon jóban voltam a kis fickóval. Itt, ahol most állunk, számtalanszor sétáltattam.

Szombati rámutatott Klárára, akinek a görög megjegyzésétől azonnal könnybe lábadt a szeme.

- Ez a hölgy annak a kisfiúnak az édesanyja.

Szpiropulosz elbámult. Udvariasan, finoman meghajtotta magát.

- Bármikor szívesen állok rendelkezésükre. Akár most rögtön is. Csak a szolgálmat kell megvárnom, aki megint elkésett. Ezeknek az araboknak semmi időérzékük nincsen. Vagy egy félórával korábban jönnek, vagy egy órával későbben, mint kellene. No, éppen itt jön a haszontalan.

Lihegve sietett a csoporthoz Abu Kérim. Keletiesen üdvözölte urát és azonnal arab társalgásba merült vele. Majd az idegenekhez fordult Szpiropulosz.

- A csomagjaimat majd elintézi a szolgál. Nekem otthon semmi dolgom nincsen, ha parancsolják, akár most mindjárt leülhetünk diskurálni a régi dolgokról. Akarnak helyet foglalni egy kávéházban?

- Legyen szerencsénk egy csésze teára nálunk a szállóban, - mondta Klára.

- Köszönöm, örömmel.

- Uram, mielőtt bármibe belekezdünk, csak azt mondja meg nekem, mit tud a fiamról. Él? Hol van?

- Semmit sem tudok róla, asszonyom, bármilyen boldogan szolgálnék felvilágosítással. Mióta elváltam tőlük, semmiféle hírt nem kaptam egyikről sem.

A szálló halljában aztán leültek részletesen diskurálni. Mindenekelőtt Szombati magyarázta el az öreg görögnek, hogy jutottak el különböző nyomokon egészen ide Tripoliszba, hozzá, Szpiropuloszhoz, aki e pillanatban egyetlen reményük arra, hogy valamilyen módon tovább kutathatnak.

- Csináljuk úgy, - mondta az öreg, mialatt egy gyilkosan fekete színű szivarra gyújtott rá, - hogy elmondok mindent attól a ponttól kezdve, ameddig az önök értesülései tartanak. Önök tudják majd megítélni, hogy minek vehetik hasznát, minek nem. Önök tehát eljutottak addig, hogy én összevesztem a fivéremmel és kilépve az ingatlan-irodából, idejöttem Tripoliszba, mert itt egy rokonunknak hajófuvarozási vállalata volt s én annál állást kaphattam. Így is történt. Én az állást meg is kaptam, de Morvay nem tudott álláshoz jutni, találmányait sem

tudta értékesíteni. Tripolisz abban az időben még igen kezdetleges, kicsiny hely volt. Amit önök most itt látnak kultúrában, palotákban, mezőgazdaságban, kereskedelemben, az mind a világháború után kezdődött csak, mióta az olaszok nekiláttak a gyarmatosításnak. Itt bizony semmi alkalom nem akadt arra, hogy egy feltaláló pénzt csinálhasson. Morvay pedig állandó munkát végezni képtelen lett volna akkor is, ha kapott volna valami állást. De nem is kapott. Itt élt összesen hat hétig. Közben meg is betegedett.

- Mi baja volt? - kérdezte a hajdani feleség.

- Nem tudom, orvossal nem volt hajlandó megnézetni magát. De én azt hiszem, tuberkulotikus volt.

Klára megdöbbenve bámult rá az öreg görögre.

- Nem... az nem lehet... hiszen valami jelét láttam volna, míg együtt éltem vele... soha nem vettem észre.

- Lehet, hogy lappangott benne és itt tört ki. Ez a tripoliszi klíma nem mindenkinek jó. Az ember azt hinné, hogy tengeri levegő, erős nap, megymás, ez mind áldás lehet egy tüdőbetegnek. Hiszen számos beteget Egyiptomba küldenek. De valójában úgy van a dolog, hogy ami az egyiknek jó, az a másiknak rossz. Morvaynak nyilván rossz volt. Folyton köhécsejt, az arcán látni lehetett azokat az áruló piros foltokat, és mikor egy ízben erőszakkal megmértem a lázát, az harminchét kettő volt. Típikus láz. Meg vagyok győződve, hogy tuberkulotikus volt. Sőt ami még szomorúbb, ugyanúgy kezdett köhécsejni a kisfiú is...

Klára ijedten kiáltott fel:

- Szent Isten, most mit csinálsz?

Aztán körülnézett, észbe kapott és szégyenkezve folytatta:

- Milyen bolond is vagyok... az ösztönömre hallgattam... azonnal menni akartam valahova, akárhova, hogy segítsék a beteg fiamon... de huszonkét esztendővel visszamenni akkor sem tudnék, ha tudnám, hova menjek... Ne vegye rossz néven, hogy félbeszakítottam.

Az öreg Szpiropulosz folytatta:

- Egy szóval nekem semmiféle anyagi eszköz nem állott rendelkezésemre, hogy segítsék rajta. Szívesen segítettem volna pedig, mert én ezt a furcsa embert határozottan megszerettem. Rengeteg hibája volt, de alapjában nem volt rossz, csak nagyon könnyelmű. Az meg egyenesen megható volt, hogy azt a kisfiút hogyan imádtá. Önző természet volt és a saját kényelméért és öröméért mindent fel tudott áldozni, de ha a gyerekről volt szó, akkor önzése azonnal megszűnt. Lehozta volna annak a gyereknek a csillagot az égről. Önt bizonyára érdekelné, asszonyom, az a ház, ahol a fiacskája lakott, amíg itt voltak. Tudom, hogy egy anyának jóleső érzés volna oda elzarándokolni. De az a kis ház már rég nincsen meg. A helyére bérpalota került a Corso legvégén. Egyszer csak egy este, mikor a kisfiút sétáltattuk a tengerparton és beszélgettünk, a lelkére igyekeztem Morvaynak beszélni, hogy menjen el Tripoliszból, mert itt tönkre fog menni az egészsége. Kinevetett. De mikor figyelmeztettem, hogy a kisfiúnak sem igen használhat ez a klíma, ha neki nem tesz jót, meghökkent és gondolkodóba esett. Én közben anélkül, hogy szóltam volna neki, írtam Rodosz szigetére egy barátomnak, akiről tudtam, hogy ott szállodát épített. Megkértem, hogy az én kedvemért alkalmazzon egy mérnökembert a munkánál. Visszaírt, hogy teljesíti a kérésemet. Szereztem valami pénzt és útra tettem. Elutazott az állást elfoglalni Rodosz szigetére. Soha többet nem hallottam róla. A két jegy áráról, amit kölcsön adtam, azt hiszem végleg lemondhatok.

- Miért csak két jegy, - kérdezte Szombati, - miért nem három? Kisasszony nem volt velük?

A görög elmosolyodott.

- A kisasszony még Montecarlóban lemaradt. Megcsinálta a szerencsáját. Egy orosz mágus beleszeretett és elvette. Ámbár nem tudom, hogy ez most szerencsének nevezhető-e. Ki tudja, hol hányódik most a férjével együtt. Róluk sem tudok semmit. De hogy a jegyekre visszatérjek, nem akarnék többet követelni, mint amennyit adtam: csak másfél jegy volt az, hiszen a kisfiúnak nem kellett teljes jegyet váltani. Ha tehát önöknek sikerül valaha valahol Morvayt kinyomozni és életben találják, kegyeskedjenek ezt az igényemet vele szemben fenntartani.

Mosolygott az öreg görög és nagy gonddal meggyújtotta a fekete szivart, amely előadása alatt kialudt.

- Mondja, uram, - kérdezte Szombati, - él még Rodosz szigetén az ön szállodaépíttető barátja?

- Nem él, de volt egy nővére, az még él. Ott van Rodoszban most is. Ezt onnan tudom, hogy pár hét előtt jött onnan valaki, aki említette, hogy beszélt vele. Bizonyára meg fogják találni. A barátom albán ember volt, úgy hívták, hogy Eftimiu. Így hívják a nővérét is, leány maradt. A keresztnévére már nem emlékszem. Önök tehát elmennek Rodosz szigetére?

- Természetesen, - felelték mind a hárman egyszerre.

XVII.

Mint Bern városának a medve, Rómának a nöstény farkas és Velencének a szárnyas oroszlán, úgy Rodosznak is van szimbolikus állata, a szarvas. Az ódon erődítés egy sáncárkában meg is találták ezt a szarvast. Éva vette észre.

- Ott lent, nézzen oda, Tamás... milyen szép állat.

- Látom. Ez hivatalos szarvas. Rodosz előljárósága hivatalosan tartja itt. Olvastam az uti-könyvemben.

A szarvasmarha kíváncsian emelgette agancsos fejét a letekintők felé.

- Értem én a te kíváncsiságodat, - mondta Éva.

Odasietett a kőhíd tövében üldögélő utcai árushoz és vett tőle három peracet. Azzal visszaszaladt a sáncárok könyöklőjéhez. Megvillogtatta a csemegét a levegőben. A szarvas rendkívül izgatott lett. Karcsú mellső lábaival felkapaszkodott az árok kőfalára. Úgy kérte az ennivalót, mint a kutya. Éva darabonként ledobálta neki a három peracet. Mikor az utolsó darab is elfogyott, az állat szelíden belenyugodott, hogy nincs több. Elfordult és sétálni ment a sáncárok zöldelő cserjéi közé.

- Mi is menjünk tovább, - mondta Éva.

Előttük volt az egész nap. Az történt ugyanis, hogy mikor előző nap megérkezvén mindjárt nyakukba vették a kisvárost, Eftimiu kisasszonynak azonnal nyomára akadtak. Elég volt kinyitniok a telefonkönyvet: benne állott Theodora Eftimiu kisasszony neve. Azonnal felhívták. Tört franciasággal ment a beszélgetés. Megállapodtak abban, hogy a Georgiadész-cukrászdában találkoznak másnap délután hat órakor. Próbálták a találkát előre tenni, próbáltak példázni, hogy most azonnal szívesen tisztelegnének nála, de Eftimiu kisasszony kurtánfurcsán megismételte a cukrászdát és a másnap délutáni hat órát, aztán letette a kagylót. Ma reggel Klára asszony túrhetetlen fáradtságról panaszkodott és kijelentette, hogy ágyban marad, majd csak akkor kel fel, mikor a cukrászdába kell menni. Így aztán Szombati és Éva nekivágtak Rodosznak, vagy új nevén Rodinak, hogy kedvükre bolyongjanak benne.

Ott hagyták a szarvast és tovább sétáltak a várkertben. Dúsan virágzó bokrok között olyan szűk gyalogutakat találtak, hogy egymás mellett nem fértek el az illatos ösvényeken. És kő-lócákat találtak, amelyek fölé egyetlen ember számára való sűrű kis lugast futtatott a kertész. Megpróbálták, egyenként leültek. A leülőnek csak a lába látszott. Vállá, feje elbujhatott a csöpp lugas árnyas, jószagú zöldjében.

Tovább aztán vastag, hatalmas bástyákat találtak. Mintha valami varázslat elfujt volna előlük ötszáz esztendő, ott sétáltak a keresztes vitézek középkori lovagvárában. Illúziójukat semmi sem zavarta. Ha ember jött szemközt, az török ember volt, színes turbánt és buggyos nadrágot viselt. Nemesen boltozott várkapuk nyíltak, egyik a másik után, fölöttük vésett kőcímerek. Zegzúgos bástyaközők jöttek a három öl vastag falak vonalai szerint, itt-ott egy kőből való ágyúgolyó, amelyet a várbeliek benne hagytak a falban. Várudvar, megint várkapu, megint bástyák megvívhatatlan tömege. Így értek ki egy kis lejtős utcára, ahol mindaketten ámulva állottak meg. Remekbe faragott kis kőpaloták síkátora volt ez, itt laktak valaha a különböző nemzetiségű lovagok, akik eljöttek a keresztes háborúba. Egyik palota falában a szavojai címer, itt laktak az olaszok. A másikban laktak a provánsziak. A harmadik bűbájos kis gótikus házban laktak a franciák. És így tovább.

- Ó be szép ez, - sóhajtott fel Éva elragadtatva, - de miért ilyen szűk az utca?

- Másra kellett a hely. Háromszoros bástyaövet építettek a vár köré a keresztes lovagok. Több, mint kétszáz esztendeig laktak itt, mint lovagrend. Aztán Szulejmán legyőzte őket és szabad elvonulást adott nekik Málta szigetére. Azóta hívják őket máltai lovagrendnek.

- Gyönyörű... milyen jó volna itt lakni...

Sétáltak tovább. S ahogy egy utcát kereszteztek, egyszerre benne voltak a török negyedben. Egyik ajtóban turbános vén törököt láttak, aki mozdulatlanul álldogálva nézett maga elé, mintha nem is élne, a közeledő idegenekre sem tekintett fel. A szomszédban fekete kutya fektette lihegő fejét a küszöbre, az idegenekre ő sem pillantott fel, ő is bölcsen hagyta múlni a világot. Két török asszony jött velük szemközt, tetőtől talpig fekete fátyolban, fejüket külön fekete fátyol fedte nyakig.

- Szabad még ezeknek feredzsét hordani? Azt hallottam, hogy Kemál pasa megtiltotta.

- Itt nem parancsol Kemál pasa. Rodosz szigete az olaszoké.

Elragadó kis térre értek. A közepén fehér kupolás török kút állott, egy kisgyerek éppen vizet merített rajta. Szemközt egy mecset bejárata tárult ki, a nyitott kapun kitarkállott a belső színek keleti pazarsága. Oldalt valami nagy fürdőépület látszott. Szombati rögtön elévette útikönyvét, hogy utána nézzen, mi ez.

- A híres Szulejmán-fürdő, - magyarázta a könyvből, - fürdő, amelyben nincs víz. Csak különböző hőfokú izzasztókamrák vannak benne. Medence nincs egy sem, csapokon jön a víz a falból, ott le lehet mosdani.

- Ha van kedve, menjen be, megvárom.

- Szó sincs róla. Majd holnap. Most elmegyünk a zsidónegyedbe. Azt mondja a könyv, hogy ez a világ legelegánsabb gettója.

A szűk kis utcákon elsétáltak a zsidó negyedbe. Finom ódon házak sorakoztak itt egymás mellé. A házak előtt tisztos öregasszonyok üldögéltek, fejükön különös alakú fekete bársonykaska, amelynek valami fémdíszje volt a homlokán.

- Milyen furcsa, - mondta Éva, - nézze, ezek a fiatal leányok mind európai ruhát hordanak. A legutolsó divat szerint öltözködnek.

Sok fiatal lány sétált az utcán, csevegtek, hátrakacagtak, korzóéletet éltek. Szombati érdeklődve nézte őket.

- Én mást figyelek meg, - mondta, - még pedig azt, hogy mindegyiket egy-egy pesti ismerőshöz lehet hasonlítani. Nem furcsa? Jehova választott, de elszóródott népe az egész világon elterjesztette ezeket a fekete vagy vörös hajjal keretezett szépségeket. Nézze ezt a kis vékony vörös lányt, ez pontosan olyan, mint egy pesti lány a Dunapalotában a délutáni teán. Az a másik magas vékony fekete pontosan odaképzeltető a Váci-utcára.

A magas, vékony, fekete visszakacsintott és merészen villámlott egyet a szemével. Tetszett neki az idegen fiatalember. És mivel az idegen fiatalember egy fiatal hölgy társaságában sétált, neki különös ambíciója volt erre a pillantásra választ kapni. De nem kapott.

Szombati egy kis rokokó-ház küszöbére figyelt, amelyen egy anyóka nagy figyelemmel szemelgetett egy tál lencsét. Túl volt már olyan hívságokon, mint idegen fiatalemberekre kacsintani.

- Ha nem tudnám, hogy volt háziasszonyom, Steinerné, most Budapesten tartózkodik, meg mernék esküdni, hogy ő ül ott a küszöbön. Közben dél lett, Éva. Akar valahol enni valamit? Gyorsan megebédelünk, aztán veszünk egy autót és körülnézünk a határban. Tudnia kell, hogy Rodosz szigete a rózsajelű hazája. Maga Rodosz is azt jelenti görögül, hogy rózsza.

- Szóval, mi most a rózsák szigetén vagyunk.

- Nemcsak. A bölcsesség szigetén is. A klasszikus görög világban itt virágzott egy híres filozófiai iskola. Olyan híres volt, hogy Ciceró ideutazott Rómából megtapasztalni. Talán éppen innen nézett körül, ahol most mi állunk.

- Meg van ettől a gondolattól hatva?

- Nem. Ciceró politikus volt és ügyvéd. Az ügyvéd-politikus nekem mindjárt gyanus. Az ilyen embernek nem lehet jó vége. Ez a Ciceró is rosszul végezte. Megölték. Addig mondott gyönyörű politikai beszédeket, míg rajta nem vesztett.

- Maga nem szeretne képviselő lenni?

- Isten őrizz. A dolgomat akarom végezni. Mérnök vagyok, mi közöm nekem a politikához?

- Mondja, Tamás, milyennek képzeled magad a jövő életét, ha úgy színezhetsz ki, ahogy szeretnéd?

Szombati Tamás nagy lélegzetet vett. Látszott rajta, hogy most nagy ékesszólással és hosszasan fog értekezni egy gondolatról, amelyet részletesen és szeretettel kiszínezett magában. De még mielőtt belekezdett volna, meggondolta magát. Tartózkodóan felelt:

- Majd csak lesz valahogy. Most menjünk ebédelni.

Éva nem szólt semmit. Egészen más várt erre a nyílt kérdésre. Csak egy kicsit elcsodálkozott magában, hogy mi lelte ezt a fiatalembert, akinek látnia kell, hogy tetszik. Mégsem jön ki a száján az az egy szó. Mi lelheti vajjon?

Kis olasz kocsmában ebédelték a tengerparton, rántott scampit kaptak és olasz bort hozzá. Aztán szereztek egy autót és elmentek a környékre, megnézni Rodosz szigetének híres virágait. Kifutottak a lankás kertek közé. Csupa ragyogó lomb fogadta őket, csupa édes, enyhületes csendesség. Az ég tökéletesen felhőtlen volt, az Égei tenger színe elmondhatatlan. Az élet megsímogatta itt a lelket és minden gondot eltagadott volna, ha a fiatalember lelkén nem ült volna egy olyan gondolat, amely minden egyéb gondolatát megmérgezte. Pedig a környezet színeiből maga a sziget klasszikus völegénye, Apolló, mosolygott feléjük.

- Ez olyan környezet, - mondta az autóban Éva, - hogy itt nagy művészeknek kellett születni.

- Eltalálta, - felelte Szombati, - fel van jegyezve, hogy a Laokoon-csoportot itt faragta az a szobrász, aki faragta.

Éva oldalt pillantott egy kicsit, a mellette ülő fiatalemberre. Aztán ezt mondta:

- Itt olyan gyönyörű minden, hogy én, ha férjhezmegyek, ide fogok jönni nászútra. Magának nem ez az érzése?

Szombati hosszú ideig nem felelt. Aztán így szólt:

- Mondja, Éva. Nem gondolt maga arra, hogy én magának testvére lehetek?

- Hogy-hogy?

- Ugy, hogy adódhatik egy csodálatos véletlen; éppen én vagyok az a huszonhárom éves fiatalember, akit keresünk. Talált gyerek vagyok, a korom pontosan egyezik. Ha itt Rodosz szigetén azt fogjuk meg tudni, hogy Morvay Mario innen visszament Budapestre és a fia valahogyan a gyermekmenhelyre került, akkor a fantasztikus feltevés egyszerre nagyon reálisra fog válni. Akkor én a maga édesanyjának a fia vagyok. És magának a testvérével vagyok. Mit szólna hozzá?

Most Éva nem felelt egy jó darabig. Arc kifejezése teljesen megváltozott.

- Ez a gondolat már felmerült, mióta együtt utazunk. De én soha sem vettem egészen komolyan. Nem is valószínű.

- De mit érezne maga, ha kiderülne, hogy így van?

- Nagyon örülnék. Hiszen maga a testvéremmé válna. De...

- De?

Éva nem felelt. Az autó ülésén azonban a Szombati kezére váratlanul ráfonódott egy női kéz görcsös fogása.

- Én szerelmes vagyok magába, Tamás.

Hosszú szünet után hangzott el ez a halk megjegyzés. A két kéz görcsösen és forrón fogta egymást. Az egész úton visszafelé nem is szóltak többet. Éva ránézett a fiatalemberre és megdöbbenve látta, hogy a szeme könnyes, arca pedig elfojtott gyötrelmekről vonaglik.

XVIII.

Pontosan hat órákor ott ültek mind a hárman a Georgiadész-féle cukrászdában. A fehérkabátos pincér talpas poharakat tett eléjük és a pohár fenekére készített porcukor és jég-törmelék keverékére szorgalmasan töltötte a hideg feketét. Hat óra egy perckor egy rendkívül magas, rendkívül sovány öreg hölgy érkezett a cukrászdába. Szombati felállott és hozzálépett.

- Bocsánat, nem Eftimiu kisasszony?

- Én vagyok, - felelt az öreg dáma kimérten és szertartásosan.

- Itt ülünk a sarokban, legyen kegyes hozzánk fáradni.

- Nem, - felelt hidegen Eftimiu kisasszony, - ne vegyék rossz néven, de nekem évek óta megvan itt a magam rendes asztala. Talán volnának önök olyan kegyesek és megtisztelnének engem a magam asztalánál.

Kisvártatva lezajlottak a bemutatkozások. Együtt ültek mind a négyen a cukrászda egy árnyékosan védett sarkában. Mindenki előtt jeges fekete, mindenkinek a kezében legyező.

- Mit óhajtanak tudni tőlem? - kérdezte mereven Theodora kisasszony.

- A fiamról szeretném tudni, - felelt gyorsan Klára, - hogy hol keressenem.

- Keresse Budapesten.

- Miért? Hazamentek?

- Hazamentek. Az ön férje két hónapig dolgozott a szálloda-építésnél. De közben súlyosan megbetegedett. Bárki megláthatta rajta, hogy súlyosan tüdővésztes. A kisfiú helyzete a beteg apa mellett végzetesnek látszott. Ezért rábeszéltem a fivéremet, hogy adjon utiköltséget Morvay Mariónak, hadd mehessen haza a hazájába. Haza is ment. Tulajdonképpen nem akart hazamenni, de én voltam az, aki nem hagytam neki békét, míg erre az útra el nem szánta magát.

- Miért nem akart ő innen elutazni? - kérdezte Klára.

- Mert félt, hogy otthon baja származik a hatóságokkal. A találmányaival kapcsolatban sok emberrel voltak különböző differenciái, mert ezt a lángelmét a környezete sohasem tudta megérteni.

Klára asszony megdöbbenve nézett először Szombatira, aztán lányára. Ott ült velük egy asztalnál egy albán vénkisasszony, akiből vulkáni kitörés gyanánt buggyant ki egy hajdan érzett és félreismerhetetlen szerelem. A különös magyar ezt a lányt annakidején teljesen és tökéletesen megbabonázta, ez látnivaló volt. Szombati intett a két nőnek, hogy ne szóljanak, majd ő veszi át a szót.

- Hogyan mert mégis hazamenni Morvay, ha félt a magyar hatóságoktól?

- Hamis írásokat adtam neki.

- Miféle hamis írásokat?

- Aznap, mikor elbúcsúzott tőlem, meghalt a fivérem épülő szállodájának egyik előre szerződött alkalmazottja, egy gondnok. Bizonyos Mancinelli nevű ember. Ennek írásait én elvettem és odaadtam Morvaynak. A szakállát óvatosságból leborotváltatta, úgy utazott el a gyermekkel. Gyászruhát öltöttem, úgy kísértem ki a hajóhoz, és azóta gyászt hordok mindig.

Arca merev volt és kifejezéstelen. Hidegen beszélt, sőt ellenséges hangon. Azoknak feje felett, akikkel együtt ült, elnézett a semmibe, a múltba, vénlány-életének tragikus nagy reményébe.

- Kérem, - szólt Szombati, - mi őt igyekszünk megkeresni Budapesten a fiával együtt. Lehet, hogy ráakadunk, de valószínűbb, hogy nem akadunk rá. Hiszen húsz esztendő alatt, ha életben maradt, bizonyára valami életjelt adott volna magáról. Semmi oka nem volt arra, hogy a gyermeket egy egész életre eltitkolja az anyja előtt. Sőt, megtudván, hogy az anyja igen jó vagyoni körülmények közé került, feltehető, hogy a fiút igyekezett volna ebben a jólétben részesíteni. Valószínű, hogy nem jutott haza Budapestre soha, hanem valahol útközben elkallódott. Mégis: tegyük fel, hogy nyomára akadunk. Óhajtja, hogy ebben az esetben értesítést küldjünk önnek?

- Nem, - felelte keményen a vénkisasszony, - nem óhajtom. Én őt örökre eltemettem. Én nem akarok róla tudni semmit. Most pedig el fogok távozni innen, mert az időm ki van számítva.

Eftimiu Theodora felállott. Ők is felálltak szertartásosan mind a hárman.

- Hálásan köszönöm magának, - mondta Klára, - hogy útbaigazított bennünket. Egy anya hálájával búcsúzom magától, kisasszony. Ha megtalálom a fiamat, magának fogom köszönhetni. Ez olyan kapocs két élőlény között, amely több a szeretetnél.

A vén leány nem nézett Klárára, mikor felelt. Fagyos arccal a semmibe tekintett.

- Én önt nem szeretem, asszonyom. Én önt gyűlölöm. Ön szerethette őt. Ön a gyermekének anyja volt. Én nem szerethettem. És hogy életem egyetlen érzése volt, azt ő nem tudhatta meg soha. Isten önökkel.

Magas termetének délceg tartásával elvonult. Ámulva néztek utána.

XIX.

Azt a nevet, hogy „Mancinelli”, igen jól megjegyezték. Ezzel a névvel utaztak el másnap Rodosz szigetéről. Szombatinak még eszébe jutott egy-két kérdés és telefonált is Eftimiu kisasszonynak, de az idős hölgy nem jött a telefonhoz. Azt izente személyzetével a felhívónak, hogy ő a maga részéről mindent elmondott, amit tud s az ügygel tovább nem kíván foglalkozni.

Anya, leánya és titkár így érkeztek haza Budapestre, miután az első nyomot kergetve megjárták Bonnt, Brüsszelt, a Rivierát, Tripoliszt és Rodosz szigetét. Feladatuk nehezebb volt, mint valaha. A Mancinelli álnéven utazó Morvay huszonkét év előtti nyomát kellett felkutatniok a régi Budapesten. Ez teljességgel lehetetlennek látszott.

Az autóban, amely hazavitte a két hölgyet az állomásról, Klára asszony így szólt:

- A mi összeköttetésünk nem szűnt meg, kedves Tamás. Ha belekezdett ebbe a dologba, most már maradjon is benne mindaddig, amíg a leghalványabb reményünk is el nem oszlik. Holnapig gondolkozzék, hogyan lehetne ezen a Mancinelli-nyomon elindulni. Jőjjön el és ebédeljen nálunk félkettőkor, mondja el, mit eszelt ki, a többit majd megbeszéljük együtt.

Másnap nem déli félkettőkor, hanem már féltizenegykor megjelent a titkár anyja és leánya lakásán. Halálos sápadtsággal, felindult arccal.

- Mi lelte magát, az Isten szerelmére!

Szombati válasz helyett letett egy cédulát eléjük. A következő szöveg állott rajta: *„Pesti Hírlap, 1912. július 3. Napihír. A Zóna-szállodában ma reggel holtan találtak egy külföldről érkezett utast, aki egy körülbelül másfél éves kisfiú társaságában tegnap érkezett Budapestre. Halálát a személyzet vette észre. Értesítették a mentőket, de azoknak már nem akadt dolguk. A rendőrség is kiszállt a helyszínére és a halottnál talált írásokból megállapította, hogy az illető Mancinelli Mario görög állampolgár. A gyermeket beszállították az állami gyermekmenhelyre, de mivel ott megállapították, hogy a kisfiú tüdőbeteg, mindjárt továbbszállították a belgyógyászati klinikára. A boncolás megállapította, hogy a férfi halálát tüdővész okozta. A gyermek állapota válságos.”*

Klára asszony megrendülve nézett Szombatira. Kezében reszketett a papírlap.

- Volt a belgyógyászati klinikán?

- Nem mertem odamenni, - felelte a fiatalember rekedten.

- Nem mert? Miért nem mert?

- Ma reggel elmentem a Nemzeti Múzeumba és kikértem a dátumnak megfelelő régi lapokat. Erre a hírre azonnal ráakadtam. És mikor a klinikáról olvastam benne, hirtelen mintha villámcsapás ért volna. Eszembe jutott, amire húsz éve nem gondoltam, egy egészen régi gyermek-émlékem. Engem kicsikoromban klinikán ápoltak. Emlékszem a teremre, a nagy ablakokra, amelyeken át besütött a nyári nap, emlékszem egy nővérrre, aki az ágyam fölé hajlik és valami orvosságot csöpögtet egy pohárba...

Nézett maga elé merev és hülye tekintettel, mint egy eszelős. Aztán megragadta a Klára asszony kezét.

- Most mit csináljak? Szeretnék meghalni. Ha a sorstól anyát kapok, elvesztem, akit szeretek.

Éva eddig ott ült mellettük egy karosszékekben. Most egyszerre felpattant. Halálosan sápadt volt ő is. Elvette anyja kezéből a papírlapot.

- Maradjatok itt mindketten. Tamás dőljön le, pihenjen egy kicsit. Anyuskám, maradj mellette. Én elmegyek a belgyógyászati klinikára.

Felelni sem tudtak neki. Már ment. Az előszoba ajtaja erős csattanással csapódott be utána.

XX.

Egy óra múlva, vagy két óra múlva, - a rettentő feszültségben várakozók időérzéke elveszett, - Éva betoppant hozzájuk. Mint előbb Szombatinak, most neki is cédula volt a kezében. Klára asszony és Szombati egyszerre kaptak utána. Ezt olvasták a gépírásos szövegben:

Mancinelli N. Meghalt 1912 július 27. Halál oka: tüdőcsúcshurut.

Szombati Tamás. Állami gyermekmenhely. Gyógyultan visszautaltatott 1912 szeptember 9. Torokgyík.

Szombati a boldogságtól rekedt hangon hördült fel:

- Nem én vagyok az! Nem én vagyok az!

Ugyanekkor Klára asszony a cédulát nézve halkán rebegte:

- Szegény kisfiam... meghalt...

De aztán felpillantott. Ránézett Szombatira. Kitárta két karját.

- Fiam!

Szombati is kitárta két karját. Meg akarta ölelni az anyát. De valahogyan az anya helyett Éva felé fordult. A fiatalok egymásra borultak. És Klára asszony ott állt egyedül, meddő ölelésre kitárt karokkal.

VÉGE

KÉT ELBESZÉLÉS

Örökre

I.

A leány összerezett és gyorsan visszahúzódott a csalitba. A szíve eszeveszetten dobogott. Mozdulatlanul, némán várt egy darabig. Még a szemét is behúnyta. Várta a döfést meztelen hátába. Vajjon milyen lehet meghalni? A kövégű dárda hegye recsegve beleszalad a testbe, nyomán elkezd ömleni a vér. Bizonyosan nagyon fáj. A medve rettenetesen ordít és hörög ilyenkor. Mikor összeomlik és eldől, görcsösen rúg még a lábával, aztán elcsöndesedik.

Nagysokára kinyitotta a szemét. Aztán felemelte a fejét és óvatosan megmozdította. A halál nem jött. Úgy látszik, a zaj nem üldözőket jelentett volt. Talán valami bujkáló vadállat csörtetett keresztül a bokrokon, az ijesztette meg. Lassanként felegyenesedett. Mély csend hallgatott a rengetegben. Csak egy harkály kopogott a fán. Semmi nesz.

Megdörzsölte sötétbarna lábszárait, amelyeket égetett a csalán. A szíve dobogása csendesedett. Él, szökhetik tovább. Ha a törzsbeliék nem vették észre, hogy otthon hiányzik, nem is üldözik. És mehet tovább a völgy széléig, ott fel kell kapaszkodnia a kopasztetejű hegyoldalba, aztán a sziklás részen túl kinyílik az erdő sűrűje s messzire ellátni a túlsó völgybe. Ott, az éren túl, szokott üldögni az idegen törzsbeli legény.

Ahogy felmerült gondolatában az idegen törzsbeli legény, megremegett a válla. Mióta is nézik egymást? Egyszer volt hó azóta. A rengetegben találkoztak először, mind a kettő eltévedt. Ahogy a kúszónövényektől zöldelő fatörzsek közt megpillantották egymást, megdöbbenve földbegyökerezve állt meg mindakettő. Szájuk nyitva maradt. Csodálatos dolog volt.

Azóta sokszor lesték egymást. A legény egészen a patakig merészkedett s onnan kémlelt fel a barlangok felé, s ha a lány kijött a száradó hálókhoz tenni-venni, úgy füttyentett neki, mint a marmota. A lány felkapta a fejét és nézett a füttyező irányába, amíg fel nem fedezte a lombok közül kandikáló orcát. Máskor pedig a lány vakmerően elosont hazulról, átcsörtetett a bozóton a túlsó völgyig, ahol az ér partjára láthatott. Füttyentett ő is, a legény feleszmélt. És megint csak nézték egymást kimondhatatlan szomjúsággal.

Jól tudták mindketten, hogy az életükkel játszanak. A két törzs közt a folyó keleti partja jelentette az életet és a halált.

II.

A leány a tisztás széléig ért. Önkéntelen mozdulattal a nyakához nyúlt, ott van-e dús ékszere, a kagylókból való nyaklánc. Mert ahogy a sűrűn áttört a csapódó ágak között, az összefonódó iszalagok akadályain át, valami kósza gally bekakadhatott és letéphette. De nem: tapintó ujjai megéreztek helyén az ékszert.

Akkor hasonfekve előre kúszott a magas fűben a legszélső tölgyig. Ott felkuporodott és lenézett az érhez. Szeretett volna felsikoltani. Ott ült a legény a parton. Látni lehetett mit csinál: lyukat fúrt a kőbaltába a nyél számára. A nádszálat odaillesztette a kődarabra, amelyre egy kis nedves homokot szórt és két tenyere között ügyes gyorsasággal sodorta a nádat, hogy annak köralakú éle tovább mélyessze az eddig fúrt vályút.

Nem, még nem kell füttyenteni. A lány még gyönyörködni akart benne, így, hír nélkül. Az arcában, a vállában, a boglyas hajában, a két izmos karjában. Nézte, nézte, a fűben guggolva. Boldogan nézte és szemét a boldogságtól könnyű futotta el.

Aztán mégis csak fütttyentett. A legény egyszeriben összerezzent és felnézett. Kezében megállott a nádszál. Újabb füttty. A legény letette a nádat, felállott és izgatottan körülnézett. Törzse emberei közül senki sem volt a közelben. A leány felemelte barna karját. A legény gyorsan átgázolt az éren és jött az erdő felé.

A bokrok között vadul átölelték egymást. Azzal sem törődtek, hogy így álltukban valaki megláthatja ölelésüket. Nem szóltak semmit, csak egymás szemébe néztek és egymás arcát tenyérrel simogatták. Majd a legény kézenfogta a leányt és húzta maga után. Vitte, vitte, amíg a hegyoldalban egy barlang nyílásához értek. Csak négykézláb lehetett ott bekúszni. Előbb bekúszott a legény, utána a leány. Bent kitágult az üresség, a leány tapintó keze medvebőrt érzett maga alatt. Rézsútosan lefelé mélyült a barlang.

Tudta, hogy innen soha többé nem fog elmenni. Tudta, hogy ez a halálát jelenti. Mert őt már megvette egy törzsbeli két vetőhálón, őt dárdahegyen és őt baltán. Napszállatra észre fogják venni hiányát, keresni fogják és előbb-utóbb rájönnek boldog búvóhelyére, s akkor megölik. A legény éppen úgy tudta ezt.

Megfogták egymás kezét a sötétben. Örökre.

III.

Az éjszakai erdőben két láthatatlan test mászott előre. Két meztelen férfi. Mind a kettőnek kőből való, élesre és hegyesre köszörült kés a szájában. Lassan, nesztelenül, biztos irányban kúsztak előre. Tudták, hogy merre kell menniök. A sötétben is láttak, mint a hiúz. Kúsztak a barlang felé.

A barlang mélyén, a medvebőrön, holtfáradttan aludt a pár. Hat nappal előbb a kutyájukat vérbe fagyva találtak, mikor hazajöttek. Ott hevert a kutya, nem messze a barlangtól, ott volt a nagy kő is, amellyel valaki szétverte a fejét. A holt kutya körül véryomok voltak, megmart ember vérének nyomai. A nyomok messzire vezettek be az erdőbe, aztán eltűntek. A megharapott ember bizonyára bekötözte a sebet lapu-levéllal és kúszónövények fonálával. De jó munkát végzett. A barlang szája a széljárás ellen nyílt, a közeledők szimatát a kutya megérezte volna.

Azóta tudták, hogy halál vár rájuk. Menekülni nem tudtak sehova. Kutyát, amely őrizze őket, nem szerezhettek újat. A férfi törzséhez sem fordulhattak, az asszony törzséhez sem. Néhány napig föl váltva őrizték egymás álmát, de most már kimerültek. Mély álomban ott feküdtek egymás mellett a medvebőrön. Álmukban olykor felnyögtek az álmukat is nyomasztó félelemtől. Kezüik görcsösen fogta egymást.

Mikor a két ember megölte őket, nem is ébredtek fel. A testük úgy maradt, ahogy feküdtek.

A gyilkosok óvatosan másztak hazafelé a sűrűben, szájukban a véres kőkés. A barlang mélyén a két halott görcsösen szorította egymás kezét.

IV.

A folyó mentén is, az ér mentén is sokszor, elképzelhetetlen sokszor leesett a hó és megint nyár lett. Az unokák aggokká nőttek, ezeknek unokái és ezeknek unokái is, elképzelhetetlen sok nemzedéken át.

És egyszer irtózatossá áradás szakadt a vidékre. Nemcsak erre, igen távoli vidékekre is. Rettenetes tömegű, rohanó tenger csapott át a hegyek fölött.

A nagy ítélet iszapos rohanása egy szempillantás alatt megtöltötte a barlangot. Vastag sár tolult be a nyíláson. De a csontokat nem bolygatta fel. Olyan volt itt a széljárás, hogy számtalan esztendőn át hordta a barlangba a port. A két halott felett már vastag réteg feküdt. Az áradás erre sodorta rá az iszapot, s ők a két csontváz, békén fogták egymás kezét a földben.

V.

Az örgróf bányászai ércet kerestek. Szaporán dolgozott a csákány. A gödörből, amit ástak, már nem látszott ki a fejük. Két bányász dolgozott itt, egy öreg, meg egy fiatal.

Nem sziklás hegyek és patakos völgyek voltak itt már ekkor. Lankás, szelíd dombok vonalai hullámzottak a messze, messze látható tájon. A távolban ott látszott a gótikus kastély, ormán lengő lobogóval. Ezt nézte az alkimista, aki a gödör szélén állott és várta a bányászok dolgát. Babonás kristályüveget tartott a kezében. Ha abban a halványkék folyadék tejesedni kezd, megvan az arany. De únta folyton nézni, lassan ment a munka.

A fiatal bányász egy csákányvágás után megállt és kíváncsian lehajlott. Mozdulatára az öreg bányász is abbahagyta a munkát. És hogy mindketten abbahagyták, az alkimista is lenézett hozzájuk.

- Mi az?

- Csontok, - felelte a fiatal bányász.

És lenyúlt, hogy felvegyen egy csontot. Az öreg bányász azonban megkapta a kezét. Az arcára rémület volt írva.

- Ne nyúlj hozzá, embercsont! Ha hozzányúlsz, a hetedik teliholdon innen meghalsz, velem együtt.

A fiatal bányász elsápadt és keresztet vetett. Az öreg is. Az öregnek valósággal vacogott a foga. Fényes napvilágnál úgy rettegett, mintha éjfélkor látta volna a környéken kísértő, híres, fejetlen asszonyt. Mind a két bányász felnézett a gödör szélén álló alkimistára. Az öreg közben földet rúgott vissza a kifehérlő csontokra, hogy ne is láthassa senki.

Az alkimista lenézett rájuk, majd a kristályüvegre pillantott. Aztán vállat vont.

- Nem bánom, hagyjátok abba. Holnapra majd új horoszkópot csinálók.

A bányászok kimásztak a gödörből. Vállukra vetett csákánnyal indultak a távoli kastély felé. Mögöttük ballagott az alkimista, mély gondolatokba merülve.

A két holttest nyugodtan és örökkévalóan fogta egymás kezét a földben.

VI.

A főhadnagy izgatottan állott az ezredparancsnok előtt.

- Ezredes úr, én archaeológus vagyok. Háború előtt itt, éppen ezen a ponton, ásatásokat kezdett a washingtoni múzeum egy bizottsága. A tudomány nevébe kérem, ne itt ássuk be magunkat.

- Megbolondult maga, főhadnagy? Hiszen most háború van!

A főhadnagy szeme könnyes lett az izgalomtól. Összetette a két kezét, úgy rimázkodott:

- Ezredes úr, ezen a parton a tavalyi ásatás egy kutya csontvázat talált. Hallatlan érdekes lelet, otthon van Washingtonban. Nem tarthatok itt régészeti szakelőadást, de az amerikai tudománynak hallatlan fontos érdeke, hogy itt ne ássunk. Kérve kérem, ezredes úr, tegyük a vonalat a majoron túl.

- De lássa be, hogy gyerekség, amit beszél. Ez a vidék pár nap múlva tűz alatt lesz. Akár mi ásunk futóárkot, akár a gránátok ásnak tölcseért, az mindegy. Mi az, bolond maga? Sír? Egy főhadnagy sír?

- A tudomány, kérem... Ezredes úr ezt nem értheti. Ez olyan fontos lehet, mint a neander-völgyi ember.

Az ezredes vállat vont.

- Az ördög vigye el magát a pokolba a tudományával együtt. Majd telefonálok a tábornoknak, addig nem bánom, várjanak az emberek.

Az ezredes elment. Egy félóra múlva új parancs jött. Elmentek a majoron túlra. De jóformán el sem kezdték az állásokat, másnap megint új parancs jött. Előrenyomulás. A vidék elcsendesedett. A messzi ágyútűz nem is hallatszott ide. Csak néha berregett el az ódon gótikus romok felett egy repülőgép.

A föld méhében két csontkéz háborítatlanul fogta egymást.

VII.

Az ujságíró ásított. Hanyagul a szája elé tartotta a kezét, de azt is lustán.

- Az hiszem professzor úr, itt már nem lesz semmi érdekes ma éjjel.

A tanár vállat vont, nem felelt. Nem is nagyon figyelt ide, az ásatási napszamosok munkatempója izgatta. Október vége volt már és egy előre kijelölt nagy területtel el akart készülni még a hidegek beállta előtt. Ezért éjjel-nappal dolgoztatott. Ívlámpákat szereltetett a terület fölé, semmi pénzt nem kimélt. Tehette, mert nagyon gazdag ember volt és makacs kutató.

Egy asszisztens futva szaladt feléjük. Közben lihegve kiáltotta:

- Két kőbalta! És csontok!

A professzor futva megindult az ívlámpák tejszerű fényében. A lelet körül már csoport alakult. A professzor és az ujságíró átfurakodtak a nézőkön. Kiáltások hallatszottak: „Lámpákat ide! Bekapcsolni a négyes vezetékbe!”

A munkások félreállottak, a professzor két fiatal asszisztense kis, kézi ásójával letérdelt a lelet mellé. A professzor izgatottan, gyorsan megnézte a két kőbaltát, aztán letérdelt az asszisztensek mellé. Azok szívdobogva dolgoztak. Egy férfi-csontváz részei kezdtek előtűnni. A csontdarabok mellől óvatosan szedték el a földet.

- Nem temető, - mondta a professzor meglepetten, - a szokott tárgyak hiányoznak, a csontváz fekvése is szokatlan.

Az egyik asszisztens már felegyenesedett, de a másik, amint a csontváz keze mellől még egy kis földet elvett, csodálkozva jobban odanézett: a férfikéznek sokkal több ujjperce volt, mint kellett volna. Tovább kapart és ásott, kimondhatatlan óvatossággal. És ahogy a többiek lélegzetviassafojtva lesték, lassan előtűntek egy kisebb kéz csontjai, majd egy alsókar, egy felsőkar, egy váll, egy női medence. Végül egy női csontváz.

- Semmi tárgy? - kérdezte a professzor.

- Eddig semmi.

- Hát akkor most hagyjuk abba. Fél három van. A lelet fölé vitorlavásznat kérek, mert lehet, hogy eső lesz. Két ór itt marad. A munkások tovább dolgozhatnak a nyolcas parcellánál. Reggel hatkor váltás. Holnap a két csontvázat kiemeljük „in situ”. Most menjünk, szerkesztő úr, útközben megmagyarázom a lelet fontosságát.

- Mi az, hogy „in situ”, professzor úr?

- Ez régészeti műszó és azt jelenti, hogy a csontvázakat a földréteggel együtt eredeti lelőhelyzetükben emeljük ki. Igen érdekes probléma, hogy ez az emberpár, alighanem házaspár, hogyan került ilyen helyzetben a földbe. Holnap többet fogunk tudni.

Beszélgetve elhaladtak. A két asszisztens vízhatlan ponyvát feszített ki a két csontváz fölé. Azok fogták egymás kezét.

VIII.

A British Múzeum anyagot kért, illő csere ellenében Washingtonból. Hosszú és elkeseredett alkut jelentő levélváltás után az „in situ” kiásott emberpár Londonba került, két kínai váza pedig, amelyek hatalmas vagyont képviseltek, külön megbízottal átment Londonból Washingtonba.

Az üveg alatt ott fekszenek egymás mellett a férfi és a nő. Katalógizálva vannak. A katalógus megjegyzi, hogy mind a kettőnek bal mellkasán kőfegyvertől eredő sérülés nyomai láthatók. A nézők érdeklődve hajolnak az üveg fölé. Aztán véget ér a nap, a termek kiürülnek. Besötétedik. Éjszaka mély csönd van a múzeumban. Csak az inspekciós éjjeli őrlépései hangzanak olykor végig a kőkorszak-folyosón.

A két kéz fogja egymást a sötétben. Örökké és elmulthatatlanul.

Edit és a hűség

I.

Volt egy történet, amelyet Edit nagyon szeretett elmondani. Aki megismerkedett Edittel, el lehetett rá készülni, hogy ezt a történetet meg fogja hallani. Arról, hogy hogyan került a házihoz Sürgöny, a kutya.

Sürgöny egy fokszi és egy borzeb frigyéből született. A kitenyésztés minden tételét szemlélni lehetett rajta. Mert ha való az, hogy az egyes fajok egyenes kitenyésztésénél a párválasztás rendkívüli gondosságára van szükség, akkor Sürgöny külseje kiabálva hirdette, hogy az ő szülei ezt a gondosságot elmulasztották. Sürgöny igen csunya kutya volt bizony, fokszi papájától a színét, dakszli mamájától termetét örökölte. Ebből az jött ki, hogy valami formátlan, tömpe hüllőhöz hasonlított inkább, mint kutyához. De viszont, ha való az, hogy az idegen fajok keverése életrevaló egyedeket formál, abban is Sürgönyre lehetett hivatkozni példa gyanánt, mert roppant tanulékony, mulatságos, eszes kis állat volt, remek egérfogó, nagyon éber és kiválóan humoros. Néha olyan dolgokat csinált, hogy gazdái megdöbbenek ennyi intelligencián és nem mondták el az esetet senkinek, mert úgysem hitte volna el senki és kényelmetlen dolog a hazugság látszatába keveredni.

Nagyon regényes történet volt Sürgöny élettörténete. Gyermekkorában egy vicilakásban folyt le, kint a Thököly-út egyik bérházában. Nem volt itt éppen rossz dolga, csak a vici két gyereke volt kényelmetlen, akik pusztán szeretetből és játékból reggeltől estig rángatták, nyomkodták, gyötörték. Azonban a vici egy szép napon kertés házát örökölt Cegléden és odaköltözött. Ott már odatartozott volt egy kutya a házhoz, szép nagy falusi komondor s a vici úgy döntött, hogy elég lesz az az egy kutya, s Sürgönyt odaadta ajándékba a sarki korcsmárosnak, aki immel-ámmal elfogadta, de nem sokra becsülte.

Egy csaposlegény, egy komisz és brutális fickó, első pillanattól gyűlölte a kutyát. Soha úgy el nem ment mellette, hogy bele ne rúgott volna. Ha rossz kedve volt, minden ok nélkül csúnyán elverte. Sokat veszekedett a korcsmárossal s a házi jelenetek magába fojtott vad dühét a kutyán tombolta ki.

Sürgöny gyakran vérzett. Olykor napokig az udvaron hevert a fal tövében, ahová odasütött a nap, némán szenvedett a verőfényben, fájó sebeivel s ha hatalmas ellensége, a csaposlegény, arra ment, nem volt jártányi ereje, hogy a biztos rúgás elől meneküljön. Máskor sántítva vánszorgott ide-oda napokig, mert a csaposlegény szándékosan rácsapta a söntés ajtaját és odacsukta egyik hátsó lábát.

De a korcsma egy szép napon megbukott, a korcsmáros a családjával együtt elköltözött, a helyiséget lezárták s a kutyával nem törődött senki. Sürgöny látta a jövés-menést, látta, mikor a stráfkocsira felrakták azokat a holmikat, amelyeknek szagát egytől egyig olyan jól ismerte. Sejtette is, hogy itt készül valami, de mikor bátortalan farkcsóválással csatlakozni próbált ehhez vagy ahhoz, mindenki elkergette. Így maradt végül magára a lakatlan korcsmaudvaron, fagyos őszi időben.

Napokig éhezett, míg végre a kapu alatt akkora lyukat ásott magának, hogy ki tudott férközni az utcára. Céltalanul csatangolt élelmet keresni, de nem igen talált és kóborlásai közben hiába igyekezett gyáva alázatossággal csatlakozni egy-egy járókelőhöz, senki sem vett róla tudomást. Visszament az elhagyott udvarba és ott az éhségtől, hidegtől, árvaságtól panaszosan vonítani kezdett.

A szomszéd házban lakó rendőrírnok mindenesleánya lett rá figyelmes a kerítésen keresztül. Megsajnálta, létrát hozott és átvitte a kutyát. De a rendőrírnok nem nagyon örült az új szerzeménynek, mert kisgyerek volt a háznál. És mikor egy napon hazajött a hivatalból, megpillantott valamit a kapualjban didergő kutyán. Lehajolt hozzá és figyelmesebben megnézte az önkéntelenül elhúzódó állatot. Bizony az már a féltetésen tele volt valami ronda bőrbetegség kiütéseivel. Az írnok sokáig gondolkozott, hogy mit csináljon és úgy döntött, hogy leghumánosabb lesz agyonlőni a szegény beteg dögöt, így szenved legkevesebbet. Fogta tehát revolverét és becsengetett a szomszéd lakásban lakó nyugdíjas táblabírónéhoz, hogy ne ijedjen meg, ha lövést hall, csak a beteg kutyát kell kivégezni az udvaron. Ezt a beszélgetést hallotta a táblabíróné albérlője, egy orvostanhallgató. Kiment és megnézte Sürgönyt, aki a havas udvaron dideregve mitsem tudott a közelgő halálról. A kutya bőrbaja fölkelte a medikus érdeklődését, megkérte tehát az írnokot, hogy a kutyát lelövés helyett inkább adja neki, amibe az írnok azonnal beleegyezett és a revolvert visszatette a tokba.

A medikus mindenekelőtt régi ládákat szerzett össze és kutyaólat csinált belőlük, aztán elhívta egy állatorvosjelölt barátját. Ketten studiumképpen elkezdték a kutyát gyógyítani. Mindenféle kenőcsökkel kengették naponta és latin szavakkal vitakoztak fölötte. Sürgöny négy hét alatt meggyógyult, közben a két fiatalember még élelmezte is. De mire meggyógyult, meg is únták. A medikus fogta egy napon és elvitte a klinika pincéjébe, oda, ahol a kísérleti állatokat tartják. Az altiszt borraivalót kapott és elnézte, hogy Sürgöny ott tartózkodik. Itt, a sötét pincében elzárva élt öt hónapig. A medikus már szinte el is felejtette.

De volt ennek a medikusnak egy távoli rokona, Nyirő pénzügyigazgatósági tisztviselő felesége, született Dobner Edit. Ezzel véletlenül találkozott az utcán és mivel valahogyan kutyákra terelődött a szó, a medikus elmondta Sürgöny történetét. Az asszonyt roppantul meghatotta a kutya sorsa.

- Nem hozná el hozzánk a kutyát? Nekünk úgy sincsen állatunk és Géza biztosan nem haragudna.

A fiatalember szívesen vállalkozott rá. Két nap múlva ott volt a kutya Editéknél. És Edit azóta roppant szenzációsan mesélte minden új ismerősnek, milyen regényes és csodálatos módon menekült meg a haláltól a feketefoltos, fehér kis állat, amely most a jólét és gondtalanság hangosan csaholó boldogságával verte fel a háromszobás kispolgári lakást.

II.

Ez a Nyirő Géza áldott jó ember volt, csak igen komikus figura. A fejétől a lábáig minden komikus volt rajta. Egészen kopasz volt a koponyája és szeplős. Ilyesféle golyót csak madártojás-gyűjteményekben lát az ember. Az orra olyan volt, mint valami dugó, egyáltalában nem rendelkezett normális orrformával. Széles, szeplős képében apró, zöldes szemek hunyorogtak. Aztán furcsa kis pókhása volt neki és két igen vékony lábaszára. A két lábfeje pedig nem jobbfelé és balfelé nézett, mint rendesen termett embereknél, hanem mind a kettő jobbfelé. És mindehhez negyvenéves volt, a felesége pedig huszonégy. Négy éve voltak házasságok.

Úgy történt a dolog, hogy Nyirő megúnta Boráros-téri lakását és átköltözött Budára, a Csalogány-utkába. Csendes, takarékos, szelíd ember volt és valahogy Buda jobban vonzotta, mint a lármas pesti oldal, amely tele van mozikkal, kávéházakkal, forgalommal és éjjeli élettel.

Négy házzal odébb volt egy fűszerüzlet. Dobner János fűszerkereskedése. Pár nappal az átköltözés után Nyirő belépett ide egy alkonyatkor, hogy vacsorára vásároljon magának valamit. Mielőtt benyitott, még tépelődött magában, hogy egy kis túrót vegyen-e inkább, vagy heringet, de ahogy a boltba belépett, azonnal minden probléma elszállt a fejéből. Mert a pult

mögött ott ült újságot olvasva egy fekete leány. Ahogy felnézett és azt mondta, hogy „jó estét, mivel szolgálhatok”, Nyirő úgy érezte, hogy a két térdéből kimegy a vér és jó volna leülni. A leány arca egyszeriben megbabonázta. Nagy fekete szempár sugárzott ebből az arcból és pompás pirosságú száj dicsekedett rajta. Mikor pedig a lány kiszolgálás céljából felállt, mert Nyirő valahogy mégis kihebegte a heringet, kitűnt, hogy feltűnően karcsú a dereka és észvesztően hajlékony.

Kint az utcán Nyirő megállt, kezében a barna papirosba csomagolt heringgel. Meg kellett állnia, rendbe kellett szednie kusza agyát, mert akkora benyomás sujtotta fejbe, amekkorával még nem volt dolga. Látott már életében szép nőket, de úgy szemlélte őket, mint a múzeumlátogató a mesés pompájú ékszereket: tudta magáról, hogy komikus külsejű, szegénysorsú ember, akinek nem jár ilyesmi az élettől. De most minden szerénységet, minden meggondolást elsöpört a fejéből az a fekete szempár, az a harsogóan piros ajak. - Igen, igen, - motyogta magában - semmi kétség, ez az, amit úgy hívnak, hogy szerelem az első pillantásra.

Másnap reggel hivatalba menet, benyitott a fűszerüzletbe. De most nem a lány állt a pult mögött, hanem egy göthös, náthás öreg ember, akiről az arcvonások folytán azonnal látni lehetett, hogy a lány atyja. Nyirőnek vásárolnia kellett volna valamit, de annyira vérében volt a takarékoság, hogy így vágta ki magát:

- Kérem, tegnap este itt vásároltam. Valahol elhagytam a kesztyűmet, gondoltam, hátha éppen itt hagytam el.

Az öreg fűszeres a fejét csóválta, itt nem maradt semmiféle kesztyű. Nyirő zavartan eltakardott. De hazajövet figyelmes nézéssel állt meg a kirakat előtt, hátha megláthatja odabent a lányt. Nem látta. Estefelé kétszer is arra ment, míg végre a lány fejét fedezte fel a bolti lámpa világában. Bement, vett valamit. Mikor kijött, már tudta, hogy kicsit későn ugyan, harminchatéves korában, de megérkezett lelkébe a nagy érzés, az élet egyetlen, igazi nagy szerelme.

Attól fogva sűrűn járt a boltba a nap bizonyos szakaiban, mert kitapasztalta, hogy mely időben van az apa a boltban és mely időben a leány. De odáig sohasem jutott el, hogy a leánnyal beszédbe ereszkedett volna. Nőkhöz sohasem értett életében, nők társaságában azonnal félszeg lett és zavart. Vagy feldöntött valamit, vagy megbotlott, vagy valami olyan butaságot mondott, amin aztán maga csodálkozott leginkább: hogy lehetett ilyen képtelen számárságot mondani. Most, mióta szerelmes volt, még gyávább lett és még félszegebb. Megcsinálta, hogy nem tudván elaludni a szerelemtől, felöltözött éjjel féltizenkettőkor, kiment a házból, megállt a fűszerbolt lezárt ajtaja előtt és bámulta a csillagos eget minden értelem nélkül. De ha szemtől-szembe állott a leánnyal, megkukult, egy szót sem tudott szólni azon a mondaton felül, hogy „kérek egy skatulya gyújtót”. Gondolt arra is, hogy lángoló levélben névtelenül megírja a lánynak határtalan szerelmét, de ez kivihetetlen terv volt, hiszen a lány keresztnévét nem tudta.

Egy félesztendeig tartott ez a némán viharzó szerelem, mikor egy este úgy találta a boltban a lányt, hogy az a pultra borulva zokogott. Megrendülve kezdte faggatni. A leány görcsös sírás közben, de halkított zokogással, hogy a lakásba hátra ne hallassék, elmondta, hogy nem régen ment el az orvos, aki közölte vele, hogy apjának már csak egy-két napja van hátra.

Nyirő kis pohos hasával kiegyenesedett. Eljött az ő órája, az önfeláldozásé, a segítségé, a támogatásé. Azonnal levelet írt a hivatalba, hogy beteg, maga rohant bedobni a postaládába és futott vissza a boltba. Ott maradt, miután a vasajtót bezárták, zárás után is jó sokáig ott maradt és vigasztalta a lányt. A nagybeteg fűszeres lázasan, mélyen aludt odabent. Nyirő pedig itt az üzletben beszélt, mint a hömpölygő áradat, amely elől végre felszakadt a zsilip. Elmondta egész élete történetét. Az apja nyergesmester volt Brassóban, aki nagy küszködéssel igyekezett a fiát taníttatni. A nagyenyedi kollégiumot végezte, érettségi után azonnal beállt katonának, már vitték is kiképzés után a frontra, orosz fogságba került, Szibéria, Vladivosztock,

mondhatatlan szenvedések, hajón haza, itthon a szülőknek már csak fejfája, menekülés Erdélyből, vagonlakás, végre az állás, íme egy élet. A lány hallgatta, közben sírt egyet, aztán megint hallgatta. Mikor éjfél tájban Nyirő elbúcsúzott és kezet csókolt a leánynak, egész teste hatalmasan megrázkódott az érintés boldogságától. Ez a kézcsók olyan tündéri valami volt, hogy amíg álmatlanul várta az álmot, százszor is visszaidézte magába minden részletét és nem tudott betelni vele. Másnap reggel hétkor pedig már ott volt a boltban segíteni, vigasztalni.

Harmadnapra meghalt az öreg Dobner. Mindent Nyirő intézett, a temetést, a bolt leltárát, az értékesítést, mindent. Kitűnt, hogy a fűszeres a legjobbkor halt meg, mert ha még egy hónapig él, elérve az üzletet. Nyirő futkosott, tárgyal, lihegett, mint egy megbolondult gőzgép. Pénzt nem tudott a lány számára megmenteni semmit, de minden adósságból kitisztázta. A lakás megmaradt a szerény bútorokkal együtt.

Hogy összeházasodnak, arról nem is beszéltek, egészen magától értetődően kialakult valahogy a dolog. Editnek nem volt udvarlója, egész lányságát apja mellett töltötte, társaságba nem jártak. Senkije sem volt a világon különben sem, mindössze egy távoli rokona, egy orvos, de arról azt sem tudta, hol lakik. Jövőjének semmiféle egyéb útja nem volt, mint elfogadni ennek a rajongóan ragaszkodó furcsa kis embernek a sóvár imádatát. Mihez kezdett volna? A bolt megszűnt, semmiféle álláshoz semmiféle képesítése nem volt, kenyérkereset után nem is nézhetett volna, mert már a másnapi ebéd ára sem volt sehol. Ez a lángoló, pókhasú kis gnóm pedig térdén állva, tálcán nyújtotta az otthont és a szerény, de nyugalmas ellátottságot.

A fűszerbolt ajtaját befalazták, abból lett a harmadik szoba. A gyászévet nem lehetett megvárni, Edit nem lakhatott teljesen egyedül a bolti lakásban. Az apa halála után három hónappal már megesküdték. Lakodalmat nem tartottak, az apa emléke iránt való kegyeletből mind a ketten gyászban mentek az anyakönyvvezetőhöz is, a templomba is.

Házaseletük első idejét néha tűrhetetlenné tette mindkettőjük zavara és elfogódottsága. Mind a ketten ügyefogyottan és félszegen érezték, hogy egy világnál is messzibb távolság választja el őket egymástól. Valami átok mintha lezárta volna szájukat, - beszélni kellett volna, kiönteni belsejüket, meztelen lélekkel egymás felé fordulni. Ehelyett kerülték egymás tekintetét, kerülték köznapi beszélgetésük közben az olyan témákat, mint szerelem, boldogság, hűség, ezeket a szavakat úgyszólván ki sem merték mondani, mert valami megmagyarázhatatlan és kínos szemérem folytán mindketten egyaránt féltek tőlük. De a férfi odaadó önfeláldozása és imádata lassan meghatotta az asszonyt. Egy napon, mikor tétlenül ültek egymás mellett a szobában, véletlenül egymásra néztek. A férfi is vakmerően állta a véletlen pillantást, az asszony is most először nem kapta el a tekintetét. A két szempár remegő és félénk nézéssel kapcsolódott egymásba, az asszony mélyen elpirult, a férfi pedig, ki tudja, milyen bátorság hirtelen viharától felizgulva, átkapta az asszonyt és ajkon csókolt. Komoly, hosszú, odaadó csók volt s ahogy utána kinyitották a szemüket és egymásra néztek, két év múltán először voltak igazán élettársak. Az asszony e pillanatban meglepetten érezte, hogy eddigi élete után, amely valami közömbös és érthetetlen álmhoz hasonlított, egyszerre szerelmes az urába.

Ettől a naptól új élet kezdődött köztük. Szakadatlanul volt beszélni valójuk és szakadatlanul jókedvű volt mind a kettő. Megszokták, hogy este, ha a lámpát eloltották, még sokáig beszélgetsenek a sötétben. Minden titkos gondolatukat és érzésüket közölték ilyenkor egymással. Nappal pedig az asszony gyakran kiment a villamos-megállóhoz, hogy a hivatalból érkező urát ott várja meg. Vidámak, nyugodtak és boldogok voltak, csak egy hiányzott a teljes boldogságukhoz: nem volt gyerekek. Pedig nagyon szerették volna mind a ketten.

Sokat beszélgettek erről. Nagy szomjúság ébredt bennük egy kis lény iránt, akit mind a ketten gyönyörködve becézzenek. Gyötrődtek ettől a vágyódástól, édes kín volt számukra, ha hosszasan megvitatták, milyen volna a kisbaba, ha volna, hogyan játszanának vele, hogyan

rendeznék át a lakást, mi volna a neve, ha fiú volna és mi, ha lány volna. De a jó Isten nem adott kisbabát.

Ekkor került Sürgöny a házhoz.

III.

Nyirő nagyon örült a kutyának. Mindig szerette az állatot és most magában elcsodálkozott: hogyan is nem jutott eszébe eddig, hogy kutyát vegyen a házhoz.

A kutya rövidesen egész életüket átalakította. Reggeltől estig minden a kutya körül forgott. Az asszony most már a kutyával ment a villamos megállóhoz, várni az urát. A kutya minden érkező villamosnál türelmetlenül toporzékolt és ficánkolt a pórázon, a leszállókat hangos szuszogással szimatolta végig és a várakozás izgalmában majd hogy ki nem bújt a bőréből. Mikor pedig végre megjött a gazda, nekiesett, mint a bolond, egészen a fejéig ugrándozott fel, hogy megnyalhassa az arcát s a viszontlátás első boldog zivatara után boldogan fúrta oda homlokát az imádott ember lóbáló tenyere alá, ahogy gyalogszerrel igyekeztek hármában hazafelé.

Mert Sürgöny jelleme gyorsan megváltozott. Mikor a házhoz került, gyáva, bizalmatlan állat volt. A sok szenvedés lapuló természetűvé, meghunyászkodóvá, tartózkodóvá tette. De a házaspár szeretete olyan dédelgetéssel áradt feléje, hogy egy-kettőre hinni kezdett az emberiségben megint. Valósággal érzélgő kutya lett belőle; ha simogatták és dicsérték, láthatóan meghatódott.

Rövid idő alatt úgy megszerették, mintha valóságos gyerekük lett volna. Reggel arra ébredtek, hogy a kutya kaparta a paplant, mert már türelmetlenül várta a minden reggeli játékot. A játék abból állott, hogy mind a ketten futtatták a kezüket a paplan alatt és kaparták a lepedőt, közben pedig biztatták a kutyát, hogy fogja meg az egeret. Sürgöny olyan vad egerüldözést mívelt ilyenkor, hogy a szemük is könnyes lett a kacagástól. A bejárónő behozta a reggeli kávé és akkor új programszám következett: Sürgöny hátsó lábára felülve sóváran pitizett a kávéba mártott zsemlyedarabokért, amelyeket mód nélkül szeretett. Később a gazda elment a hivatalba, Edit pedig egész délelőtt, míg a háztartás százféle munkáját végezte, állandóan társalgott a kutyával, olykor egy-egy negyedórát kergetődzött is vele. Mikor Nyirő hazajött, vége-hossza nem volt Sürgöny délelőtti viselt dolgainak. Ebéd alatt ott izgult a kutya az asztal körül, leste a falatokat. És délután is minduntalan a kutyával foglalkoztak. Néha még bújócskát is játszottak vele. Elbújtak a függöny mögé, ajtó mellé, a kutya végigszimatolta a szobát és amikor valamelyikükre ráakadt, harsogó ugatással hirdette diadalát.

Alig múlt el nap, hogy a kutyával kapcsolatban ne történt volna valami esemény. Egyik nap Edit leejtett egy fél citromot a földre. Sürgöny azonnal ráugrott és játékos kedvvel megharapta. De a savanyú íz megdöbbenetete. Kiejtette szájából a citromot és valami eddig nem hallott, furcsa csaholással elkezdte a citromot éktelenül szidni. Megint nekiesett, hogy megharapja, felkapta, a szájával eldobta, utánafutott, ráugrott, megnyalta, megint összeszidta. Nyirő és az asszony oldalukat fájlalták a kacagástól. Más ízben a bejáróné valahonnan sündisznót hozott. Órákig tartó cirkusz származott ebből: Sürgöny lefeküdt tisztes távolban a tövises gomolyag mellé, vadul ugatta és mellső lábaival lázasan kaparta a földet. Megint máskor estefelé egy denevér szabadult be a nyitott ablakon át az utcai szobába. Sürgöny majd megőrült, minden áron a mennyezetig akart ugrani, hogy a denevért megharapja.

Gyerekük volt ez a kutya, szórakozásuk, élettársuk, családjuk. Az életet nem is tudták volna elképzelni nélküle. Szépen, csendesén, jól meg voltak így hárman. De egyszer az asszony olvasott egy kutyakiállításról az újságban. Szabaddá tette magát egy délelőtt és elment. Ebédnél csillogó szemmel mesélte a férjének, mi mindent látott. Még műkotorékvserenyt is. És

mindenféle gyönyörű fajkutyákat. Csodaszép farkaskutyákat, drótszőrű fokszikat, nagyszerű dobermanokat, bámulatosan eszes farkaskutyákat, tömött bundájú érdekes pulikat, elragadó komondorokat.

Nyirő kissé kedvetlenül hallgatta az eleven előadást. Valahogyan rosszul esett neki minden magasztalás, amely Sürgöny rovására más kutyáknak szólt. Olyasféle határozatlan érzése volt, mintha Edit új pártot alakítana vele és a szegény Sürgönnyel szemben. De ezt csak homályosan érezte, voltaképpen maga sem tudott volna magának számot adni pontos érzéseiről. Mégis egész délután rossz kedve volt. Edit ezt észre is vette, de nem tudta mire vélni. Vacsora után, mialatt Nyirő ujságot olvasott, rátette a kezét az ura kezére. Az ura felnézett, s ő megkérdezte:

- Mondd, szívem, nem bánt téged valami?

Nyirő a meleg hangra azonnal odalett. Megölelte és megcsókolta a feleségét, aztán szeretettel simogatta a haját. Sürgöny odafurakodott a családi jelenethez és két lábát feltette az asszony ölébe. Erre mind a ketten egyszerre nyúltak feléje, hogy megcirógassák. Nevettek. Boldogok voltak.

De másnap Edit, mikor ránézett az ugrándozó kutyára, csodálkozva érezte, hogy valami olyan új indulat él benne a kutya iránt, amit eddig nem tapasztalt. Észrevette, hogy a kutya nagyon csúnya. Részvétet érzett iránta.

IV.

Egy nap Nyirő nagy ujsággal jött haza a hivatalból. Vidéki kiküldetést kapott. A főnöke őt választotta ki, mint legszorgalmasabb és legmegbízhatóbb hivatalnokot. Nagy dolog volt ez, mert napidíjat jelentett. Ki lehetett előre számítani, milyen csinos összeget lehet abból betenni a takarékkönyvre, amelynek összege különben is havonta szépen emelkedett.

Nyaralni eddig egyszer sem voltak, a szabadságidőt úgy töltötték, hogy kijártak egész napra egy külvárosi strandfürdőre, ahová a kutyát is be lehetett csempészni. Házasságuk óta még nem voltak külön egy napot sem. Egészen szokatlannak és furcsának tetszett, hogy most hetekig egymás nélkül lesznek. Nem is minden meghiúsítás nélkül búcsúztak. Mikor az asszony hazament és egyedül ebédelt, a kutya izgatottan kereste a ház urát. És nem volt hajlandó enni. És mikor eljött az este és a gazda még mindig nem volt sehol, a kutya semmiáron sem volt hajlandó rendes helyére, a sarokba rakott pokrócra, lefeküdni, hanem a küszöb elé telepedett és komor némasággal várta haza gazdáját.

Edit nem volt komor. Különös érzés volt a hirtelen, teljes szabadság érzése. Jött-ment, ahogy akart, nem kötötte semmiféle órabeosztás. Maga csodálkozott legjobban, hogy ez milyen jól esik. Néha felébredt a lelkiismerete, hogy nem illenék így örülni a férje távollétének, de a szabadság varázsa erősebb volt a lelkiismereténél.

Az ura elutazása után harmadnap az utcán véletlenül találkozott Szabó Aladárral. Ez egy hivatalban dolgozott az urával. Egy rangban is, bár jóval fiatalabb volt Nyirőnél. Edit futólag ismerte. Kétszer a strandfürdön találkoztak, egyszer pedig egy kiránduláson. Szabó Aladár köszönt és megállt. Beszélgetni kezdtek. Megindultak. Ebből séta lett. Egy óra hosszat sétáltak együtt. Nagyon tréfás ember volt ez a Szabó, megszámlálhatatlan sok viccet tudott, különösen színészekről és színésznőkről szólót, mert volt egy rokona a Nemzeti Színházban. Edit remekül mulatott, szívből kacagott a vicceken és Szabó Aladárt elragadó embernek találta. Egészen a lakás kapujáig együtt mentek. Ott Szabó kezét csókolt és megkérdezte, mikor láthatják megint egymást. Edit mohón akart felelni, hogy akármikor, de még időjében elharap-

ta a választ, mert eszébe jutott, hogy randevút mégsem szabad adni egy idegen fiatalembernek. Kitérően és határozatlanul válaszolt. Szabó nem erőszakolta a dolgot. Elbúcsúzott még egyszer, még a kutyát is megsímogatta. És mikor az asszony már nyitotta a kaput, nevetve így szólt:

- Milyen furcsa, hogy ennek a kutyának az arca mennyire hasonlít Gézáéhoz.

Edit udvariasan nevetett a tréfára és becsukta maga után a kaput. De ahogy a kapu becsapódott, megállott az udvaron, mintha föbe ütötték volna. Ez a megjegyzés ütötte föbe. Rájött, hogy ezt ő már réges-régen észrevette: a kutya arca csakugyan tisztára az a kórikus, torz, formátlan arc volt, mint az uráé. És ugyanabban a pillanatban a Szabó Aladár arca is megjelent előtte: csinos, barna ember volt Szabó Aladár, ápolt bajuszú, gondosan borotvált. Ha mosolygott, villogó fehér fogai tűntek elő bajusza alatt.

Bent a szobában Edit leült és mereven maga elé nézve eltűnődött. Mi ez? Miért izgatja fel annyira, hogy egy megjegyzés úgy beledöfött a lelkébe, mintha egy szégyenletes titkát célozta volna ki? Ahogy ott ült a széken és a keze is reszketett az izgatottságtól, egyszer csak megrendülve ébredt rá, hogy azon a kutyakiállításon volt egy férfi, akinek a képe bevallatlanul azóta is üldözi. Magas, elegáns férfi volt, amilyennek az angolokat szokás elképzelni. Izgalmasan érdekes ember volt. Éppen annyival különb férfi volt a pókhasú, nevetséges, szegény Gézánál, mint amennyivel azok a pompás fajálatok különbek voltak ennél a csúnya, korcs Sürgönynél.

A kutya odajött a tűnődő asszonyhoz, és ahogy szokta, odarakta az állát az asszony térdére. Edit idegesen ellökte a kutyát, maga sem tudta, miért. A kutya ijedten és sértve somfordált az ágy alá. Ez még sohasem történt ennél a háznál, hogy ellökték volna.

Aznap éjjel Edit alig aludt valamit. És délután, miután egész nap álomkórós gyanánt járt-kelt a lakásban, fogta magát és ugyanabban az órában, mint tegnap, elment ugyanarra a helyre, ahol tegnap Szabó Aladárral találkozott. A szíve már a saroknál vadul megdobbant, ahol megfordult. Szabó Aladár ott sétált a tegnapi helyen.

Ezúttal két és félórát sétáltak együtt. Szabó nem volt olyan tréfás, mint tegnap. Most már más hangon beszélt. Sejteni engedte, hogy valami titkos bánata van. Olyasfélét mondott, hogy régóta szerelmes valakibe, de nem szólhat, mert az a valaki egy korrekt úriasszony, aki erről az érzésről nem is tud. Mikor a kapuban elbúcsúztak, Szabó forrón csókolt kezét. Már tudták, hogy holnap megint találkozni fognak.

Találkoztak is. Beszélgettek. Másnap megint. Aztán már mindennap az egész délutánt ebédutántól vacsoráig együtt töltötték mindennap. Szabó a negyedik napon szerelmet vallott és ettől kezdve lázasán, sürgetően ostromolta Editet. Az asszony pedig sóvár szomjúsággal hallgatta a bókók özönét. Ez a Szabó folyton a szépségéről beszélt. Aprólékosan és a műértő hangján tudta az Edit szépségét magyarázni. Hosszasan magyarázta, milyen tökéletes a termete, milyen gyönyörű lába van, milyen halálosan kár, hogy nem lehet mozisínésznő, milyen csodálatos szeme van és így tovább. Nyíró soha nem beszélt a felesége szépségéről. És esténként, ha végnélküli sétákról hazaérkezett, az asszony türelmetlenül söpörte el magától az üdvözölve ugrándozó kutyát. Ment a tükörhöz s hosszasan, kíváncsian, komolyan tanulmányozta magát. Aztán leült írni az urának, akitől mindennap több oldalra terjedő, naplószerű levelet kapott. Szenvedve kínlódta bele magát a levélírásba, amelynek minden sorát hazudnia kellett. Valahogyan az volt a legnehezebb, hogy a kutyáról részletes tudósítást küldjön. Erről gyűlölt írni, bár nem tudta volna megmondani, miért. De kényszerítette magát mégis és keservesen telekínlódta a négy oldalt. Szabó Aladárról nem írt egy szót sem.

Több, mint két hét telt el így, és a férje már azt írta, hogy a kiküldetése a vége felé jár, de a visszatérés napját nem tudja még pontosan, az a feldolgozandó vizsgálati anyagtól függ.

Bármely percben jöhet a távirat, hogy a férje érkezik. És ekkor megígérte Szabó Aladárnak, hogy elmegy a lakására. Csak azért ígérte meg, hogy a férfi lázas, sürgető követeléseit lerázza magáról, az ígéret pillanatában nem akart komolyan elmenni. De aztán ez a komolytalan ígéret kezdett el dolgozni benne. A képtelen gondolat egyre lehetségesebbnek tűnt fel előtte. Egy teljesen álmatlan éjszaka után azzal kelt fel, hogy menthetetlenül el fog menni. A férje levelét, amelyet a postás rendes időben hozott, mint mindennap, idegesen félretette. Nem bontotta fel. Minden idegessé tette, mert belső izgalmaához külső kellemetlenség is járult: a bejáróné azzal az üzenettel küldte el siheder fiát, hogy magas lázzal, betegen fekszik, nem jöhet. Hogyan fog most elmenni Szabóhoz? A kutyát nem lehet egyedül hagyni. Sürgöny nem tűrte az egyedüllétet. Ha magára hagyták olyan vonítást művelt, hogy minden szomszéd összeszaladt. Gyűlölettel nézte a kutyát és zsebkendőjét szaggatta idegességében.

Ebédre alig tudott valamit enni. És mikor eljött a két óra, felkészült. A kutyát kieresztette az udvarra. A kapuban Sürgöny elkezdett vonítani, hogy itthagyják. Gorombán, rekedten rárivallt, becsapta a kaput, ráfordította a kulcsot és szinte futva sietett el, hogy a gyűlöletes vonítást ne hallja. Így rohant a villamos megállóig. A Margit-hídon elhülve vette észre, hogy táskáját otthon feledte, pedig minden kulcsa és pénze benne volt. Hogy is nem vette észre, hogy kapukulcsot a kezében szorongatja és nem tette a táskába? Majd szétpattant az idegességtől, leszállt a híd közepén és felült a visszafelé haladó kocsira. Elhatározta, hogy ha otthon magához vette a táskát, takszit fog venni, úgy megy el Szabó lakására, a Katona József-utcába. Most már mindegy.

Ahogy lihegve sietett fel a Csalogány-utcán, két iparosasszony beszélgetett a sarkon.

- Jaj, nagyságos asszony, nagy baj van, - mondta az egyik, - a kiskutyát elgázolta a teherautó.

Edit nekidőlt a falnak. A másik asszony hozzátette:

- Más kutya nem lehetett, mint a nagyságos asszonyé. Mondták, akik látták, hogy olyan feketefoltos, fehéres kis kutya volt. Ott ment rajta keresztül a teherautó a sárga ház előtt. A vérfolt még látszik is. A dögöt elvitte az utcaseprő.

Edit nem felelt. Szaladni kezdett. Még ki sem nyitotta a kaput, már fűtyülni akart Sürgönynek, de úgy remegett a szája, hogy nem tudott fűtyülni. Belépett az udvarra, a kutya sehol. Kiabált neki, a kutya nem jött. Bement a lakásba, Sürgöny nem mutatkozott.

Kétségbeesve rohant ki az utcára. A két asszony már nem volt ott. Sírva kiabálta Sürgönyt, nekidőlt a falnak és elfogta a zokogás. Akkor összeszedte magát, megint hazarohant, megint kereste a kutyát. Nem lehetett most már kétség: a teherautó csakugyan Sürgönyt ölte meg. Szegény állat valahogy kimászott a kapu alatt. Most ott van valami szemetesládában, összetörve, véresen. Az arca benne a szemétben. Az arca, amely a Géza arca...

Edit fuldokolva zokogott. Ököllel ütötte a fejét. Görcsös zokogással mondogatta a kutya nevét. Így kínlódott és szenvedett és zokogott már másfélórája, mikor egyszerre csak be-toppant az ura. Kezében az olcsó bőrönd. Meg akarta lepni a feleségét, de az ő meglepetése nagyobb volt. A bőröndöt egyszerűen a földre ejtette és rohant a díványon vergődő asszonyhoz rémülten, teljes valójában megrendülve.

- Sürgöny... - zokogta az asszony, - drága, édes Sürgöny...

És térdével a földre csúszva, fejét az ura ölébe fektetve, rázkódó zokogással mondta el, hogy mi történt. Mindent. Egész őszintén, elejétől végig. Nyíró halálsápadtan hallgatta.

Reggel félnégyig beszélgettek. A férfi egyetlenegy rossz szót sem szólt. Vigasztalta az asszonyt, aki nem tudott a zokogástól magához térni. Félnégykor elnyomta őket az álom.

V.

Reggel Nyirő éles sikoltásra és kacagásra ébredt. Edit ott állt az ágy mellett, ölében az örülten örvendező és rángatódzó Sürgöny. Mikor az asszony felriadt az ébresztőórára és kiment a konyhára kávé csinálni, kaparást hallott. Kinyitotta a konyhaajtót, hát Sürgöny ugrik be rajta. Nem volt annak kutyabaja sem. Az autó más kutyát gázolt el. Sürgöny elkódorgott valamerre és most hazakerült. Már ott is volt a gazdája ágyán és eszeveszetten igyekezett a rég nem látott gazda arcához férni, hogy megnyaldossa. Edit letérdelt az ágy mellé és egy öleléssel szorította arcához a két csúnya fejet, az uráét is, a kutyáét is.